

E u s k a l   H e r r i k o   A s t e k a r i a

ARGIA

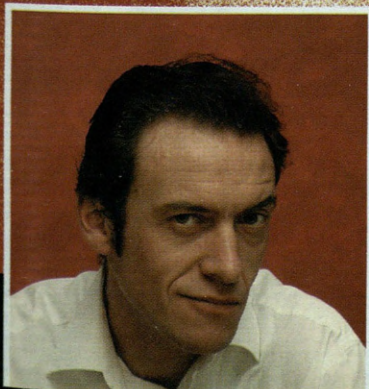

IRAK:

Gerraren ondorio
ekologikoen aurreikuspena

BARREA

Ezin da sendatu eta kutsakorra da

Gari:

“Elizara joaten naiz, baina ez noa meztara”

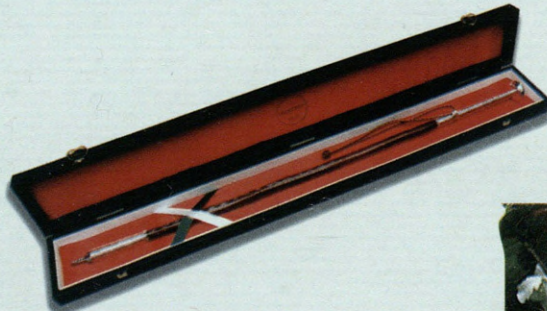
Euskal Herriko Oraitzapena MAKILA

Mizpira/Alpaka

Mizpira/Zilarra

Gaztaina/Larrua

Mizpira/Larrua

• **Opari Bereziatarako**

• **Pertsonalizatu Daiteke**

• **Neurrira Egiten Dira**

• **Eskaria Denboraz Egin Behar Da**

• **Prezio Aukera Desberdinak**

• **Alberdik eginak**

Informazio edo argibide gehiago nahi baduzu, deitu gure telefonora
edo ondoko laukia bete ondoren, bidali gure helbidera.

IZEN-DEITURAK _____ ZBKIA _____ SOLAIRUA _____
KALEA _____ TFNOA _____ POSTA KODEA _____
HERRIA _____ HERRIALDEA _____ HARPIDETZA ZENBAKIA _____

Diseinua: antza S.A.L.

ALBERTO ELOSEGI

■ **Anxo M. Quintana: "Alderdi Popularrak menpekoen gizarte bat nahi du"** 9

ALBERTO ELOSEGI

■ **Mobbinga ez da delitua oraindik** 14

■ **Ehiztari hegalariai** 28

ZALDI ERO

■ **Igor Estankona: "Idatzitakoa gehiegi aztertzen ez duen idazleetakoa naiz"** 43

ORRIZ ORRI

Gora Pro Nobis. <i>Asisko Urmeneta</i>	4
Oihartzunak	5

POLITIKA

Euskal Politikaren Termometroa	6
Elkarriketa: Anxo Manuel Quintana. <i>Mikel Asurmendi</i>	9

MUNDUA

Irakeko ekosistemak baditu gerraren aurrekontuak. <i>Pello Zubiria</i>	12

EKONOMIA

Mobbinga ez da delitua oraindik. <i>Daniel Udalaiz</i>	14

EUSKARA

Merezimendua besterik ez. <i>Xabier Telletxea</i>	17

GIZARTEA

Barrea: Gizakiaren arma eraginkorra. <i>Nagore Irazustabarrena</i>	20
Ehiztari hegalariai. <i>Maidar Zapirain</i>	28
Elkarriketa: "Gari". <i>Estitxu Eizagirre / Ixiar Eizagirre</i>	31

KULTURA

Euskal Kulturaren Ezpalak	38
Flyerrak: Komunikazioa eta artea biak bat. <i>Aitziber Salaberria</i>	40
Elkarriketa: Igor Estankona. <i>Miel A. Elustondo</i>	43

ASTIA HARTUTA

Argitalpenak	46
Agenda	49
Bizia	50
Ihesi	51
Denbora-pasak	55

IRITZIAK

Politika: <i>Joxe Iriarte</i>	8
Kultura: <i>Galder Perez</i>	37
Azkena: <i>Andoni Egaña</i>	58

Eusko Jaurlaritzako Kultura Sailak
diruz lagundutako aldizkaria

Gipuzkoako Foru Aldundia

Kultura, Euskara, Gazteria eta
Kirol Departamentua

Argitarapen honen edizioak laguntzaile:

kutxa

zuri esker
gracias a ti

gizarte ekintza
obra social

BIRUS INFORMATIKOA OTE DA?
HARRA? TROIAKO ZALDIA? I LOVE YOU?

KASU!

EZ
MAKURRAGO!!!

JPG
NAUTE

JABIER
PEGENDUTE
alegiyeah...

SK≡

Jabetza: KOMUNIKAZIO BIZIAGOA, S.A.L.
Lehendakaria: Joxe Mari Irazusta.
Zuzendaria: Xabier Letona.
Zuzendaritzaren Albokoa: Pello Zubiria.
Idazkaritza Teknikoa: Ixabel Bereziartua.
Produktzioa: Berdaitz Goia.
Erredakzioa: Mikel Asurmendi, Katixa Garate, Nagore Irazustabarrena, Onintza Irureta, Izaskun Jauregi.
Sustapena: Kike Amonariz.
Argitalpenak: Bego Zuza.
Harpidetzak: Edurne Urruzmendi.
Bezeroen harrera: Olatz Korta.
Publizitatea: Iñigo Txintxurreta, Aloña Soraluze.
Administrazioa: Marijo Aiertza, Mari Karmen Loiarde.
Argazkiak: Alberto Elozegi.

HELBIDEAK
GIPUZKOA: Industrialdea, 15. 20160 Lasarte-Oria. Tel.: 943 37 15 45. Faxak: 943 37 34 03 (erredakzioa)/943 36 10 48 (komertziala).
IPARRALDEA: Xalbardin baita. 64122 Urruña. Tel.: 559 47 60 00. Faxa: 559 47 60 01.
NAFARROA: Gazteluko Plaza 44, 3. eskuina. 31001 Iruñea. Tel.: 948 22 22 85.
POSTA ELEKTRONIKOA:
Erredakzioa: kazeta@argia.com
Komertziala: komertzial@argia.com
INTERNETEN:
www.argia.com
LEGE GORDAILUA: NA 80-1963.
ISSN: 0213-909X.
BATZORDE PAREKIDEA: 72562 E.

INPRIMATEGIA: Antza, S.A.L.
INFORMATIKA: A.S.P. Koop. Elk.

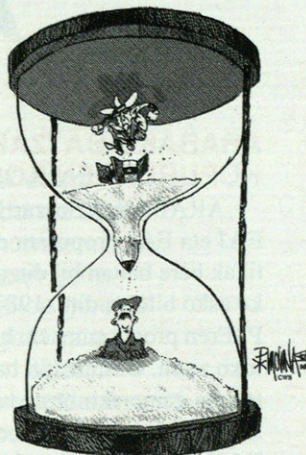
Urtebeteko harpidetza:

Hego Euskal Herria	110 euro
Ipar Euskal Herria	133 euro
Espainia	110 euro
Beste atzerriak	140 euro
Airez	219 euro

KOMUNIKAZIO BIZIAGOA, S.A.L.
Ametzagaiña Taldeko partaidea da

■ Pedro Molina, Nikaraguako "El Nuevo Diario" egunkarian

■ Michael Ramirez, AEBetako "The Los Angeles Times" egunkarian

- "Ez dut ikusten irakiarren aurka gerra egiteko arrazoirik".
- Gizonaren jakan: Frantzia.
- Potean: Irakeko petrolioarekin hitzarmenak.

Hiruko Txikian

HABEMUS

Coalitorium. Donostiako Buen Pastor katedralean tiple nintzeneko garai latinoaren kondarrak. EAJ, EA. Espektakulo mediatikoaren bidez eduki gaituzte arduratuta, haurtzaroan Elizak espiritual jardunaldietan infernuaren zigorpeko larriaz gaztigatzen gintuen bezalaxe. Eta orduan aitortzen eta jaunartzeak sosegatzen gintuzten lege, orain gure konfiantza non ezarri ahalbidetzen digute euren zerua eskainiz gurea eta guretat bailitza. Premiazkoa eta ezinbestekotzat aurkeztuz, gure bozkaren balioak beste inon lekuri ez balu bezalako atakan jartzen gaituzte. Euren ala hondamendi nazionala. Ongi pentsa-

tutako estrategia. Pazientzia handiz landutakoa. Ezker abertzaleen suntsiketa gauzatzeko egokiera, Arzalluzen laguntza morala krabelin. Abertzale eskuindarren aholkulariek eratutako plan estrategiko honek halere, ezin izango ditu estali Ertzaintzaren izate errepresiboa eta espainola, Estatu Espainolarekin kolaboratuz daraman estrategian oinarritzen duena. Torturak. Euskara. Espainiako eta Frantziako poliziekin parekatzen dituen. Lotsaz lepo egiten gaituena. Eta garaiotan horri ezikusien egitea, arduragabeke-ria baino zinismoa da, gu guztiak ume elbarri mentaltzat jotzea alegia ●

◆ JOXE MARI OSTOLAZA

T E R M O

TXANPONA

PRESTIGE ETA KAPITALISMOA

Prestige petrolio ontziaren hondoratzeak galiziar uretan eragindako ondorioak hasi dira gure euskal kostaldera iristen eta berau, Muskiztik Biarritzerraino, kutsatzen. Ondorio latzenak heltzeaz dira oraindik; izan ere, inpaktu ekologikoaz gainera, lan etorkizunari ere eragin diezaioke, bai itsasoan eta baita lurrean ere. Arrantzaleak jada hasi dira larritzen antxoia eta berdelaren arrantzu-aldia dela-eta, urteko garrantzitsuena baita beraientzat. Turismoaren sektorea ere hasi da larritzen, datorren udan gure hondartzak kutsaturik egon daitezkeela aurreikusten baitu. Ur-jauzi baten moduan datorren hondamendi honen oihartzuna hotel, jatetxe, kafetegi, saltoki eta abarrentzako oso larria izan liteke. Zein da erantzule baina? Ez da ahaztu behar errudun nagusia sistema kapitalista dela, gobernu ezberdinen bidez, milaka ontzi komenientziako banderaz josita eta tripulazio ezin prekarioagoekin itsasoa zeharkatzea ahalbidetzen baitu. Mota honetako hondamendi ekologikoak konponduko lituzketen bitartekoetan inbertitu beharrean, gerrarako armagintzan gastatzen du dirua sistema horrek. Horri, PPrena bezalako gobernu txarrak gehitzen badizkiogu, zeinen kudeaketa txarrekin egoera okertzen duten, panorama samingarria da.

◆ DANIEL UDALAITZ

ARABAKO BATZARKIDE KOPURUAREN KORAPILOA

ARABAKO Batzar Nagusien osaketarako EAJ eta EAK proposatu duten erreformak, politikak bere baitan bil ditzakeen korapilo horietako asko biltzen ditu. 1987an erreforma egin zen PSEren proposamenez: hiru hautes barruti geratuko ziren, Gasteiz (39 batzarkide, 51tik), Aiara (6) eta gainerako beste lurrak (batez ere Arabako lautada eta Arabako Errioxa) (6). Orain, EAJk eta EAK eskualde historikoei indarra eman nahi diete berriz, honako banaketa proposatuz: Gasteizek 39 batzarkide izango lituzke, Aiarako eskualdeak 6, Biasteri-Errioxak 3, eta Zuiak, Agurainek, Añanak eta Kanpezu-mendi aldeak bina bakoitzak. Bitxikerien artean, PSEk ere foru hauteskundearen atarian bultzatu zuela erreforma, orain hori gogor salatzen duenean. EAK 87an gaur egun indarrean dagoenaren alde egin zuen. Garai hartako APk (egungo PP) erreformaren aurka egin zuen, gaur egungoa sostengatzearen alde da. Ezker Batuak bakarrik utzi ditu EAJ eta EA eta, beraz, hauek Sozialista Abertzaleekin negoziatu beharko dute. PPK eta PSE-EEK boto proportzionaltasuna aldarrikatzen dute Arabarako, baina ez EAerako. Egoera biribiltzeko, Eusko Legebiltzarrak lege aldaketa onartzen badu, Jaime Mayor Orejak iragarri du Espainiako Gobernuak Auzitegi Konstituzionalaren aurrera eramango duela. EAJtik, Emilio Olabarriaren ahotik, hori ez dela posible erantzun zaio, EAEk Hauteskunde Legea aldatzeko eskumenak dituelako. Ikusiko da nork duen arrazoi. Jokaldi guztian interes elektoralak ere badela bistan da, baina politikan nagusi denak, sistemak eskaintzen dizkion abantaila guztiak baliatzen ditu.

AKORDIO GAITZ ETA ESTUA

BATEK baino gehiagok iragarri bezala, azkenean akordioa lortu dute EAJk eta EAK. Akordioak, ordea, ez dirudi alde guztiak pozik

utzi dituenik eta behartu samarra atera den india eman du. Carlos Garaikoetxeak eta Xabier Arzalluzek prentsan emandako elkarrizketetan esandakoetako batzuk horren lekuko. Bizkaitzen bait herritan, halaber, EAKoak ez dira gustura, beren ustez akordioa beren kalterako izan delako, eta EAKo zuzendaritzari akordioa alabatera uztea eskatuko dute.

ITOIZKO URTEGIA: UREZ BETETZE LANEN LEHEN FASEA AMAITU DA

HAMALAU urte pasatu dira Nafarroako Gobernuak Itoizko proiektua aurkeztu zuenetik, bederatzi eraikuntza lanak hasi zirenetik. Jor den astean hasi ziren betetze lanak eta elurra eta euri ugariak medio, urtegiak 8'5 hm3 ur izateko lortu da. Oraingoz, lehenengo fasea amaitutako

B A H E A

• Carlos Garaikoetxea, EAEko lehendakari ohia EA eta EAJren koalizio akordioaz "El Correo"-n: "Ahaleginik handiena EAK egin duela uste dut, arrazoi nagusi bategatik: erakundeak gobernatzeko EAJ-EA bikotea bazter batean uzten baduzu, alternatiba bakarra geratzen da, EAJ-PSOE. Sozialistekiko izan daitekeen begirune guztiarekin, baina logikoki da gu arduratzea, batez ere Eusko Jaurlaritzatik gaur egun zenbait proiektu defendatzen ari denean".

E T R O A

HELDU DA UNEA

Asteak joan eta asteak etorri datorkigun uneari beldurrez begira egon gara. Denbora horretan, sarritan sinestu nahi izan gabe ere, Galizian gertatutakoa gurean errepika zitekeela iragarri zaigu behin eta berriz; azken astean, gainera, itsaso eta hondartzetan bildutako fuel-olio kopuru handiak errealitatea zein den egiaztatu du. Orban multzo erraldoia Kantaurian gora eta behera jarraitu dugu egunez egun eta dena eguraldiaren menpe zegoela zirudien, hondamendiaren errua ere haizeari lepora zekiokela sinestu arte ia. Orain, garrantzitsuena ondorioak ahalik eta txikiak izatea da, baina errudunak non diren ahaztu gabe, erantzukizunak ere eskatu beharko dira eta.

■ Gorka Martinez.

IZPIAK

Josu Urrutikoetxea Sozialista Abertzaleen EAEko parlamentarioaren aurkako auziperatzearekin aurrera jarraitzea erabaki du Espainiako Auzitegi Gorenak. Zaragozako Guardia Zibilaren kuartelaren aurka bonba-autoz 1987ko atentatua agindu izana leporatzen zaio. Auzia dela eta, Juan Manuel Soares Ganboa presoak astean deklaratu du eta datorren astelehenean, hilak 10, Elena Belokik deklaratu du Gorenaren aurrean.

Bittor Hidalgo euskaltzale eta hizkuntzalariak aspaldian halako kasuetan lortu ez duen oihartzuna izatea lortu du. Donostian footing egiten ari zela, bi ertzainek atxilotu egin zuten haiei euskaraz zuzentzeagatik. Desobedientziagatik salaketa ere jarri zioten. Hidalgok bere kasua salatu zuen prentsan eta, besteak beste, Miren Azkarate Kultura sailburuak gertatutakoa argitzea eskatu dio Herrizaingo Sailari. Javier Balza isilik da, publikoki behintzat, baina ertzaintzaren zenbait ardura-dunek jo dute jada Hidalgo-rengana auzia argitu nahian. Hidalgok zortea izan du, baina zoritxarrez, Hidalgo-ren salaketa icebergaren tontorra besterik ez da Ertzaintza eta honi euskaraz zuzentzeagatik sortutako arazoaren salaketa munduan.

ematen da eta uda ostean jarraituko da betetze lanekin. Aditu zenbaiten esanetan, Nafarroako Gobernuak ez die oraindik erantzun egon daitezkeen arriskuez egindako salaketei.

ARRAKASTA BAIONAN

JENDE asko harritu da ikustean iragan larunbatean Baionan Euskal Departamenduaren alde bildutako jendetza (7.000 bat pertsona). Ez dago ukatzerik erronka zaila duela Batera plataformak, areago Frantziako Gobernuak duela aste gutxi berriz muzin egiten dionean departamenduaren eskaerari. Nabarmen ari da geratzen Iparraldeko populazioaren gehiengoak aldarrikapenarekin bat egiten duela. Gero eta nabarmenago geratzen ari den bezala, Madrilen presiorik gabe, Departamenduaren sorrera eta

beste gauza ugari lortzea askoz errazagoa litzaitekeela. Korsika lekuko. Urriaren 11rako beste manifestazio bat antolatuko da.

EKIMEN BERRI BAT EZKER ABERTZALEAN

AUTODETERMINAZIOA eta lurraldetasuna bilduz eta "Asko garelako, bil gaitzen" lelopean ekimena abiarazi du ezker abertzaleko 100 bat pertsonak. Otsailaren 15ean, euskal gizartearen aurrean egingo duten eskaintza politiko berriaren aurkezpena egingo dute Iruñean. Gizarteko arlo desberdinetako jendea biltzen du ekimenak eta tartean dira egungo Batasunako Mahai Nazionaleko zenbait kide, Pernando Barrena eta Arnaldo Otegi, esate baterako.

• Juan Mari Juaristi EAJko GBBko lehendakaria Ibarretxe Planari buruz "Egunkaria"n: "Aurkeztuko dugun testu artikulatuak izango duen edukia eta indarra kontuan harturik, ezker abertzaleari oso zaila egingo zaio PPK eta PSE-EEK hartuko duten jarrera berari eustea eta beren jendearen aurrean jarrera hori justifikatzea".

• Mertxe Agundez Arartekoak "El Pais" egunkarian Jaurlaritzaren Giza Eskubideen Behatokiari buruz: "Aurreikusia dagoen bezala, gure eskumenetan sartzen da bete-betean eta, gutunez, hala jakinarazi diot lehendakariari".

Inperialismoak indarra arrazoi

Toni Negrik "Inperioa" liburua argitaratu zuenetik eztabaida teoriko interesgarria ematen ari da zenbait zirkulutan. Niri asko gogoratzen dit, duela mende bat super-inperialismoaren inguruan piztu zuenarekin. Garai hartan ezkerreko teoriko batzuk zera zioten: kapitalismoak jadanik mundu izaera du eta beren frakzio nagusiek estatu guztietan dituzte interesak eta ez dute zergatik elkar moka ibili beharrik. Beraz, elkarren artean gerra egiteari utziko diote eta mundua ustiatzera mugatuko dira. Beste batzuk, alderantzizkoa gertatuko zela ohartarazi zuten. Eztabaida berehala argitu zen. Lehen Mundu Gerra hasi zen nork merkatu eremu handiagoak eskuratu nahian.

Negriren ustez, egungo kapitalismoak ez du kokapen konkreturik, ia ez du loturarik politikarekin (estatuarekin), eta erakunde desberdinen arteko sare faktikoen bitartez funtzionatzen du. Hots, inperialismoa inperioa bihurtu da eta egun munduan agintzen duen sistema bakarra da. Eta ez dago lotuta inongo potentzia militar zehatz batez. Horren konklusioa litzateke, ezkerrearen estrategiak ez duela boterea helburu izan behar; ezkerrek sistematik kanpo borrokatu beharko luke. Asko eta asko ez daude ados, jakina, baina etsaia, AEBak, begi bistan dago, ikusi nahi duenarentzat behintzat.

Duela mende bateko eztabaida gogoratzeak ez du esan nahi, eztabaida berbera dela. Bistan da egungo kapitalismoa ez dela duela mende bateko jarraipen hutsa, mutazio oso sakonak ezagutu duen sistema baizik. Negrik arrazoi du strategiaren alorrean aldatetak behar direla dioenean. Baina huts egiten du inperioa (sistema, egitura, sarea) inperialismo izateari utzi diola dionean, edo, estatuek ez dutela garrantzizko paperik beteko.

EGUNGO kapitalismo globalizatuak ere, ustiaketa estrategia behar du, mundu guztiko baliabideen ustiaketa etengabeaz jarrai dezan; kapital fluxuen erakartzeaz, eta erregaiei errekurtsuen etengabeko pilaketaz. Eta horretarako, potentzi militar baten sostengua behar du, are, potentzi horrekin hezur mamitu behar da. Zergatik? Hasteko, harrigarria litzateke horrelako politikak erresistentziak ez sortzea, eta kasu horretan nork aterako litzokie babak heltzetik Inperioari? Gainera, multinazionalak, erakunde internazionalak, ama askoren seme-alabak izan arren, gehienak, jatorri zehatzeko jabeak dituzte, bakoitzak berea.

Jakina, egun, jaun eta jabe, AEBak dira. AEBak dira, inoiz izan den inperio erraldoiena, zinikoena, zuriena, harroputzena. Mundu guztiari zer egin behar duen agintzeko gai dena, baina berari kontrako ezer ezin zaiona esan. Helburu oso garbiak ditu: egungo kontrol estrategikoa urte luzetarako bermatzea. Eta horretarako, gerra egingo dute, baldin eta gauzak okertzen ez bazaizkio.

Irak erasotzeko erabakia, Afganistanekoaren bigarren fasea litzateke. Kaukaso osoan muturra sartu du eta orain, Persiar Golkoaren kontrol zuzena nahi du AEBk. Irakek hori ahalbideratuko lioke. AEBk, bere petrolio erreserbak direla medio, petrolio ekoizleei izugarritzko presioa egingo lieke, eta batez ere etorkizuneko giltza izango luke. Mundua helburu, Sobiet Batasuna erori

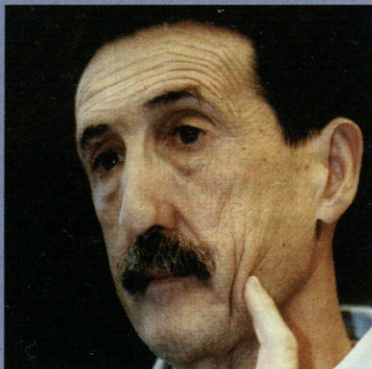
zenetik, AEBren egokiera etengabekoa izan da. NATO, gerra hotzaren baitan sorturiko defentsarako erakundea, bertan behera utzi beharrean erasorako tresna bihurtu zuten, edozein tokitan edozein unean edozein aitzakia (terrorismoa, narkotrafikoa, giza eskubideen urraketa) dela medio berak nahi ahala eraso dezan. Irailaren 11aren sindromeaz baliatuz, eskuak guztiz libreak izatea lortu zuten, Nazio Batuen kontrolpetik alde eginez.

ARRAZOIAREN indar morala aldarrikatu ohi du ezkerrek bere strategiaren oinarri. Eskuinak, berriz, indarrak ematen duela arrazoi. AEBentzat, aitzakia nahiko. Eta aitzakia edozerk ematen dio.

Sadam Hussein diktadore bat dela? Jakina. Munduan, giza eskubideak urratzen dituzten diktadura asko daude, asko eta asko, gainera, AEBek jarriak edo sostengatuak. Suntsiketa masiboko armak. Arma nuklearrak, arma kimikoak, bakterio-logikoak, denak kontrolatu behar dira, beraienak eta aliatuenak izan

ezik. Zeinek daki, egun zein den alor horretan AEBren benetakoa indarra?

Mundu globalizatuan ez omen dago benetako soberaniarik, beraiena, ordea, ukitu ezina, sakratua da. Besteentzat galarazia dagoena, berarentzat ez. Inkisidore gorenak, beretzako "bula" guztiak ditu. Eta bere legea onartzen ez duena terrorista da. Eta zigortua izango da nola edo hala. Zigortua, bai. Luzea da bere itzala, errukigabea bere mendekua. Baina nork zigor ditzake AEBren bidegabekeriak? Jendeak. Milioika ateratzen baldin bagara kaleetara, "gerrarik ez!" oihukatuz. Horregatik, Florentziako Foro Sozialetik Otsailaren 15erako egindako "Gerraren Aurkako" deiak badu bere garrantzia. Kalera ateratzeko ordua da ●

ALBERTO ELOSEGI

Joxe Iriarte "Bikila"
Idazlea

"Sadam Hussein diktadore bat dela? Jakina. Munduan, giza eskubideak urratzen dituzten diktadura asko daude, asko eta asko, gainera AEBek jarriak edo sostengatuak"

A N X O M A N U E L Q U I N T A N A

Anxo Manuel Quintana Euskal Herrian egon da Uzturre Fundazioak gonbidatua. Bloque Nacionalista Galego (BNG) koordinatzailea eta senataria hurbiletik segitzen ari da "Prestige" k sorrarazi duen hondamendia. Galiziako egoera izan genuen hizpide.

"ALDERDI POPULARRAK MENPEKOEN GIZARTE BAT NAHI DU"

Espainiako Gobernuak Galizia Plana plazaratu aurretik elkarrizketatu genuen Anxo Manuel Quintana. BNG alderdiko koordinatzaileak plan hau "propaganda hutsa" dela esan du berriki, baita PPren jarrera "iraingarria" salatu ere. Denbora joan ahala hondamendiaren ondorioak gero eta larriagoak dira. Sentimenduzko hitzak jaso ditugu Anxorengandik hasiera beretik: "Galizian badago herri sentimendu errota bat, izaera ezberdineko izatea eta kontzientzia dituen, baina horrek ez du gaurdaino galiziar nazionalistek politikan nahiko genukeen erreferente bat izan. 'Prestige' ren krisiak sentimendu horren izaera azaleratu du. Herritarren sektore zabal batek, honezkero Galiziak ezin duela trenaren azkeneko furgoia izan uste du, Galiziarentzat beste toki instituzional bat aldarrikatzen duena Espainiako Estatuaren barruan, baita Europaren baitan ere".

■ Bi hilabete luze joan dira Prestige ontzia hondoratu zenetik. Zer-nolako balorazioa egiten duzu gertatutakoaz?

Hasteko eta behin, galiziar herritarrek Prestigeren inguruan gertatu zena ezagutzeko eskubidea dute, hondamendia eragin zuenari buruz informatuak izan behar dute. Prestigeren inguruan eman ziren zirkunstantziak argitzeko eratu ziren hain zuzen Galiziako Parlamentuan ikerketarako batzordeak. Galiziako Parlamentuan Ikerketa Batzorde bat osatu zen, indar politiko galiziarrek aho batez osatua, eta indar berek, aho batez, gertatuari buruzko dokumentazio zehatz bat eskatu zioten Gobernuari. Hainbat pertsona deitua izan zen Batzordearen aurrean agertzeko, ez inola ere akusatu gisara, batzorde mota horretan ez baita akusaturik. Beren kolaborazioa ekar zezaten deitu genien, egia argitzeko. Izan ere, Ikerketa Batzorde batek termino

ALBERTO ELOSEGI

■ "Erantzukizun politikoak dituen gobernu ezgauza baten aurrean gaude, eta demokrazian erantzukizun politikoak ordaindu behar dira".

horietan jardun dezake, besterik ez. Ager-tze horiek, berriz diot, Galiziako Parlamentuko hiru taldeen baiezpenarekin onartuak izan ziren.

■ Ikerketa Batzordea bertan behera geratu zen ordea.

□ "PPk hil zuen Ikerketa Batzordea. Galiziar herritarrek ez dute egoera eza-gutzeko eskubiderik izan, egia eza-gutzeko aukera. Jarrera hau demokrazia-ren aurkakoa da"

Bai. Estatu mailan Autonomien Estatu sinesten ez duen presidente bat dago-elako. Aznarrek ez du parlamentu autonomoetan sinesten, eta ez du batere erreparorik parlamentu autonomoen izaera aldatzen ahalegintzeko, berauen izaera zikintzeko, baita bere buruaren kontraesantetan aritzeko ere. Alegia, Galiziako Parlamentuko indar guztiek, aho batez, akordio bat lortu zuten Madrilgo Gobernuaren kargudunak ager zitezen, baita haiek zuten eta duten dokumentazioa azal zezaten. Aznar jaunak agerpen horiek ez egitea agindu zuen, dokumentazio hori ez zedin agertu ordenatu zuen. Agerpen horiek gabe ezinezkoa da batzorde batek aurrera egitea. PPk hil zuen Ikerketa Batzordea. Hartara, galiziar herritarrek ez dute egoera ezagu-

■ Galiziako politika

"PPren alternatiba gisa, proiektua ezkerrekoa eta nazionalista izango da"

Galiziako identitate politikoari eustearen aldeko pertsona irmoa zara. Galizian ba al dago PPren gobernuaren alternatibarik? PSOEren eta BNGren artean gauza liteke alternatiba hori?

BNGren ustez, funtsezko beharrak eta hainbat zirkunstantzia ematen ari dira Galiziako indar politiko bat finkatu dadin: Galizian sortua eta galiziarrentzat, eta orain arte urratutako bidea are indar handiagoz urratu dadin. Nazionalismoak bigarren indarra izatea lortu du Galizian, eta PPren alternatiba gisa, ezkerreko eta nazionalista kontzeptuan oinarritua eraikiko da. BNGn konbentzita gaude horrela izango dela. Horrela izaki, kontzeptu horietan oinarritua, ez dugu baztertzeko bideko zenbait gunetan PSOErekin bat egitea, baina, betiere, Galizia abiapuntu eta jomuga duen jatorrizko proiektu bat gauzatzeko.

■ **PSG nola moldatzen da estatuko politikan, PPren eta PSOEren "Terrorismoaren aurkako Ituna" tarteko?**

Euskal Herrian ematen diren politikaren parametroak ezin dira eraman beste inora, ez inongo beste komunitate batera, ezta Galiziarra ere. PSOEk Galizian bizi dituen zirkunstantziek ez dute ezer ikustekorik PSE-EEK bizi dituenekin, kasu. Galiziako zirkunstantziak oso xumeak eta begi-bistakoak dira...

■ **... adibidez?**

PSOE Galizian ez da gizartean erroturiko indar sozial bat, ez indar politiko bat ere. PSG instituzioetan eta hedabideetan indarra duen alderdi bat da, eta bere etorkizuna eta zoria finean PSOEk estatu mailan eraman dezakeen politikan funtsatzen da. PSGk badaki bere aukera eta etorkizuna PSOEren esku dagoela, eta, beraz, askotan, Galiziako esparruan berezko politika bat egitea faltan hartzen du. Hori oztupo bat da.

■ **PP gainditzeko aukerarik ikusten duzu datozen udal hauteskundeetan?**

Prestigieren hondamendiaren ondoren lurraren barnean zegoen sentimendu bat lurraren azalera ateratzen da, sentimendu hau indartsu kanporatzen ari da. PPK sinesgarritasun falta du, eta gainera, orain, herritar sektore askok PP gainditzeko modua ikusten dute. Nire ustez, udal hauteskundeetan aukera hori ageriko da eta islatuko da, baina denbora behar du horrek. Hau da, gizartean ematen ari den aldaketa poliki-poliki azaleratuko da politikaren eremuan. Eskuarki, aldaketa garrantzitsuak lehenik gizartean ematen dira eta gero politikara aldatzen dira. Galizian lehen fase horretan gaude eta bigarrena etorriko den itxaropenez lanean ari gara ●

tzeko eskubiderik izan, egia ezagutzeko aukera. Jarrera hau demokraziaren aurkakoa da. PPK, ministroak eta Gobernuaren ordezkariak Galizian agertzea edota Fraga Iribarne Ikerketa Batzordearen aurrean agertzea oztopatzean, katastrofe honen errudunak bere behatzez seinalatzen ditu.

■ **Nor da erruduna zure ustez?**

Nik ez nioke errua gobernu bati egotziko hondamendi bat euriteen ondorioz delarik, urakan-haizeek etxeak eramaten dituelarik edo lurrikara batek eraginda denean, baina hemen ez gaude katastrofe natural baten aurrean, hau zabarkeria politikoa da, zabarkeria onartua, behin eta berriz gertatua. Eta berriz gerta ez zedin behar ziren neurriak hartu ez zirenez gero, zoritxarrez, berriz ere gertatu da. Eta ez badira beharrezko neurriak hartzen, tamalez, berriz ere gertatuko da. Beraz, erantzukizun politikoak dituen gobernu ezgauza baten aurrean gaude, guztiz inkompetentea, eta demokrazian erantzukizun politikoak ordaindu behar dira, dimisioa aurkeztuz, adibidez.

■ **Xuntako Fraga presidentek itsasoko legeak zaharkituak direla esan du eta haiei errua egotzi.**

Espainiako Gobernuak hainbat kidek nazioarteko itsas legeei buruz hitz egiteak zinez harritzen nau. Lege hauek Moisesen mandamenduak balira bezala hitz egiten dute, lege hauek gizakiok eginak ez balira bezala, eta Espainiako Gobernuak ardura parte ez balu bezala, berak erantzukizun partetik ez balu bezala. Nork baimentzen du Europako Batasunak eta Itsasoko nazioarteko elkarteak Prestige bezalako

ontziak Galiziako itsasbazterren pareti egunero pasatzen uztea? Alabaina, hori d jasan behar dugun errealitatea, eta errealitate hau lege batek babestuta dago eta Espainiako Gobernuak ez du ezer egin legea aldatzeko. Gobernu honek ez zuen inolako politikarik garatu lege hau aldatzeko, beraz, lege horren erantzulea da. Ez du zerura begiratzea balio, legeak santu eginak balira bezala, legeak gizakiek eginak dira, eta gizaki horien artean

Estatuko Aznar presidentea dago.

■ **PPk Nunca Mais plataformak bere interesetarako erabili izan leporatu dio BNGri.**

PPk hedabideetatik garatutako kanpainaren bidez biktimak errudunak bilakatu nahi ditu, PPK Prestigieren erantzuleak galiziarrek izateko bilatzen du. PPK menpekoen gizarte bat nahi du herritarren gizarte batek ordeztu. PPK ezin du Galizia kontserbadorearen topikoa faltsua dela onartu gizarte apatikoa eta bere burua makurtzen duen gizarte bat nahi du boterearekin pozik dagoena. PPK defenditzen dituen topikoak dira, faltsuak. Galiziak gizarte bizia eta heldua du, bere herriaren maitalea, eta er dago burua makurtzeko prest. PPK

HITZ JARIO XEHE ETA LEUNA

Ourenseko Allariz herrian jaioa. 1983tik 1990era herriko zinegotzia izan ondoren hamar urtez aritu zen alkate gisa. Kargu honetan zegoelarik Allariz herriak Hirigintzako Europako Saria irabazi zuen. 1999tik senataria da. Erizaintzan diplomatua da. Lanbide honetan aritu ostean politika munduan murgildu zen buru-belarri. Bloque Nacionalista Galegoko (BNG) koordinatzailea da. Hil honen 25ean 44 urte beteko ditu. Bere hitz jario xehe eta leunak gaitatu gaitu.

ezin du hori barneratu eta herriko ekimenak krimen gisara azaldu nahi ditu. Nunca Mais plataforma eta bera bezalako ekimenek herri baten sumindura agertzen dute eta herriaren etorkizun onena nahi dute.

■ **Orain arte dimisiorik ez izanak zer erakusten du?**

Estatu demokratiko honen ahuldadea. Guk erantzukizunak eskatzen ditugunean ez ditugu bengantza bezala planteatzen, sistemak funtziona dezan beharrezko erantzukizunak baizik, besterik ez, herriarrek instituzioetan sinetsi dezaten hartu beharreko jarrerak dira. Galizian arrantzale flota amarratua dagoelarik, milaka pertsonak bere ekonomia arriskuan dutelarik, milaka herritar erasanak direlarik, egoera surrealista eta ezinezko honetan, izugarria da ontzigintzako enpresa bate-

■ **“PPk, ministroak eta Gobernuaren ordezkariak Galizian agertzea edota Fraga Iribarne lerketa Batzordearen aurrean agertzea oztopatzean, katastrofe honen errudunak bere behatzez seinalatzen ditu”.**

hots, egia ezagutzea eta erantzuleak ager daitezen.

■ **Zein neurrian eragingo du hondamendiak Galizian etorkizunean? Emigratio oste berri bat aipatu da.**

Galiziatik kanpo ateratzen naizenean harrituta gelditzen naiz Galiziako errealitatea zein gutxi ezagutzen den gure herrialdetik kanpo. Azken hiru urte hauetan milaka gazte galiziarrek emigratu dute, beraz, *Prestigeren* hondamendirik gabe ere galiziar gaztedia erruz emigratzen ari zen. Costa da Morte bezalako tokietan emigratio hori endemikoa da, ez da iraganaren kontu bat, egungo errealitatearen isla da, Galizian etengabe gertatzen dena.

■ **Azkenik, galipota biltzen ari diren boluntarioak hizpide. Zer iritzi duzu beren laguntzari buruz esandakoaz?**

PP boluntarioen aurka dago. Eta ez dago aurka kontu praktikoengatik edota boluntarioek eraginkortasunik ez dutelako, PPri konbentzimendu politiko baten-
gatik ez zaio boluntarioen laguntza interesatzen. Boluntarioak beharrezkoak

□ **“Autonomien Estatuan sinesten ez duen presidente bat dago Estatuan. Aznarrek ez du parlamentu autonomoetan sinesten”**

ko enplegatu zahar bat atxilotua egotea, eta txiste txar bat bota zuen zinegotzi sozialista bat bere kargutik at gelditzea. Estatu demokratiko batean hori gertatzea ez da serioa. BNG ez da isilduko horregatik, ez da kontentatuko hitz soilekin, borrokan segituko dugu, herriarrek ozenki exijitzen dutena eskatuko dugu,

dira, eta estatuak eta administrazioak ez bezala, behar zen unean arazoaren buruan buru jarri ziren arazoari aurre egiteko. Edozein demokratak pozik izan behar luke herritarren lan eskaintzarekin, denon artean arazoa konpontzeko. Boluntarioek, hala ere, estatuaren eta administrazioaren osatze lana egin behar dute, eta ez hau ordezkatu, eta horrela gertatu izan da. PPk ez du begi onez ikusi boluntarioen laguntza ez duelako demokrazia parte-hartzailean sinesten, eta, gainera, bertara joaten diren boluntarioak arazoaren propagandistak eta PPren Gobernuaren politikaren kontrakoak bihurtzen direlako. Beraz, PPri ez zaizkio boluntarioak interesatzen ●

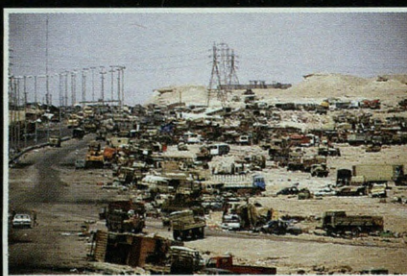
◆ MIKEL ASURMENDI

I R A K

Kalkulu asko egingo zituzten Irak erasotzera doazen potentzia handiek erabaki latz hori hartu dutenerako. Kalkulu ekonomikoak bidenabar. Baina bestelako kontuak atera dituztenak ere badira: milaka heriotzarekin eta hondamendi ekonomikoarekin batera, triskantza ekologikoa ere handia izanen baita ondoko hilabeteetan Iraken.

IRAKEKO EKOSISTEMAK BADITU GERRAREN AURREKONTUAK

■ Irudietan, 1991ko Golkoko Gerrako irudiak: petrolio putzuak sutan, auto birrinduak bide bazterretan, tankea petrolio uholde erdian, uranio urrituzko munizioak, makineria basamortuan... Guztia ikusiko dugu laster Iraken.

Ehun milaka kontatu beharko dira Iraken gerrak eragingo dituen heriotzak. Eta munduko petrolio erreserbarik handiena oinpean duen herrialde horretan guduek eragingo dituzten kalte ekonomikoek ere zenbakia izanen du laster. Denbora asko baino lehen, Estatu Batuek gerra abiarazteko erabakia aspaldi hartua dute-eta.

Gerrari ekiterakoan epe laburreko etekinak hartuko zituzten kontuan estratega militarrek, gehienetan bezala, eta ondorengo bi hamarkadari begira Estatu Batuen energia beharren kalkuluak ere erabakiorrak izan dira jauzi berri honetarako. Irak

eta inguruko herrialdeetan gerrak eragingo dituen kalte ekologikoak ez dirudi inork asko baloratu dituenik, eta aldiz horiek oso ondo neurtuta daude duela hamaika urte burutu zen Golkoko Gerratik. Ordukoa errepika baitaiteke oraingoan... baina neurri askoz handiagoan.

"EXON VALDEZ" BIDER 150.

Gerra haren atal ezezagun horiek aztertu dituen erakunde bat baino gehiago bada. Washingtongo American University-k dituen Mandala izeneko proiektuen barruan, bada bat gatazkek ingurumenean dituzten ondorioak aztertzen ditue-

na: "Inventory of Conflict and Environment" (ICE) data baseak munduko 110 gerra eta gatazka ikertzen ditu ekologiarren ikuspegitik. Beste erakunde bat Mikhail Gorbaxovek sortutako Gurutze Berdea da. "Friends of the Earth" (Lurraren Lagunak) elkarteak bi kidek oso informegarrantzitsua argitaratu dute berrikita "The Guardian" egunkarian. Eta gerrahartan hain ugari erabili zen uranio pobretuaren eraginei buruzko oso informezehatza Amsterdameko "Laka" fundazioak eskaini du.

Ikertzaile guztiek azpimarratu dute kutsadura kimikoaren garrantzia. Hasteko

petrolioak Kuwaiten eragin-dako kutsadura izan zen ondorio oso nabarmena. Saddam Husseinen tropek Kuwaiteko putzuetako iturriak irekita utzi zituzten beren ihesean, eta horren eraginez historiako petrolio kutsadurarik handiena gertatu zen. 60 milioi upel petrolio isuri zen orduan, Alaskan "Exon Valdez" ontzi famatuari ihes egin zion kopurua-ren 150 halako.

46 kilometro koadro hartuz, 246 aintzira beltz eta bizigabe sortu ziren isuri horiekin guztiekin. Petrolioak hein batean Golkoko uretaraino ere iritsi zen eta han isuri ziren 11 milioi upel, "Exon Valdez"en 20 halako. 1.500 kilometro baino gehiagoko kostaldea geratu zen luzarako zikinduta. 80 itsasontzi baino gehiago hondoratu zen gainera itsaso horretan, eta denetara hamarkadatan konponduko ez den hondamendia eragin zuten.

Putzu horietako askori, gainera, su eman zioten irakiarrek etxerantz ihes egiterakoan. 613 petrolio putzu sutu zituzten, eta horien kearen eraginez eskualde zabala bateko tenperaturak bederatzi hila-betetan 10 gradu hotzagoak izan ziren.

Eta hori gutxi balitz, Saddamen kontrako erasoak egin zuten aliatuen makineria militarrek ere bere mugimendu zamatsuan gogor kaltetu zituen ekosistema oso ahulak diren desertuko hareak. Gerra bukatuta, Kuwaiteko arduradunek aitortu dute duna higikorrek aurretik hartzen zuten zabaleraren bi halako dutela geroztik, eta hareak eta hauts ekaitzak orain gogoragoak direla.

Irakiarrek isuritako petrolioaren heren bat lortuko zuten berriro biltzea kuwaitarrek. Gainerakoa hondarretan lurperatu zen, herrialde horretako ur edangarrien erreserben erdiak luzarako pozoituz. Ingurumenean petrolioaren atal honek bakarrik 40.000 milioi dolarretako kostea eragin zuela kalkulatu da. Irak askoz handiagoa izanik, hastear dagoen gerra are garestiago aterako zaio naturari. Eta hori, kontuan hartu gabe oraingoan beste eragin kimiko ezberdinak ere izanen direla: egia bada irakiarrek arma kimikoak badituztela, bai horiek erabiltzeak edo bai horiek erasoan leherrarazteak eragingo dituztenak.

■ Kalte ekologiko nagusia: gizakiak hiltzen eta sufritzen.

URANIO URRITUZKO MUNIZIO- AK, MODAKO HERIO TRESNAK.

Golkoko gerratik nahikoa nabarmendu ez den beste kaltea uranio urritu edo pobretuz egindako proiektilek eragindakoa da. Batzuen ustez 300 tona uranio erabili zen gerra hartan eta beste batzuen iritziz 800. Hainbat ikertzailek kalkulatu du 50 tonaren erabilerak milioi erdi bat pertsonaren minbiziak sorraz ditzakeela ondorengo urteetan. Balkanetako gerretan ere erabili da munizio mota hau, eta gero eta garbiago dago Estatu Batuetako soldadu beterranoak berak ere ari direla horren ondorioak nozitzen.

Uranio oxido hautsa tankeak edo gotorlekuak zultzeko munizioetan erabiltzen da, eta AEBetako armadaren

□ Historiako petrolio isurketarik handiena eragin zuten irakiarrek Kuwaitetik ihes egi- tean, eta gainera putzu asko sutu zituzten

"Abrams" tanke batek horietako "pepino" bat botatzen duen bakoitzean 900-3.400 gramo uranio barreiatzen du haizean. Hauts fin hori inguruan daudenek arnastuko dute, edo kilometrotaraino urrunduko du haizeak, urruti dauden pertsonen biriketaraino eramanez.

Erasoan doazen tropak ezin dira behar hainbeste babestu hauts horretatik, eta are gutxiago arerioak eta inguruan diren zibilak: hauen biriketara bezala edango duten uretara edo janarietara hedatuko

dira hauts pozoitsu horiek.

Gero eta gehiago erabiltzen da munizio mota hau, bai tankeen eta helikoptero edo hegazkinen kanoietan, baina baita soldaduen proiektil ttikiagoetan ere. Horiek ukitutako lurak deskontaminatzeko kosteak? Izugarriak: AEBetan egin zen saio bat frogatzen gisa eta 69 tona jaurti ziren 200 hektarea uranio oxido hautsetik garbitzeko. 4.000-5.000 milioi dolar beharko zela kalkulatu zuten. Saudi Arabia, Kuwait eta Iraken

gutxienez 300 tona erabili baziren...

LANDAREAK, ANIMALIAK... ETA GIZAKIAK.

Aipatu ditugun erakunde horiek gainean dugun gerra honen bestelako eraginak ere aztertu dituzte. Herrialdeko bioaniztasunak jasango du eraso gogorra. Nazioartean garrantzitsutzat katalogatuta daude 33 padura edo zingira Iraken. Hainbat animalien berezitasuna ere azpimarratu izan da, dortoka ugarirena adibidez. 1991ko Golkoko Gerrak erakutsi zuen zer nolako kalteak jasan zituzten itsasoko plankton eta animaliek pozoiketa zela medio. Hain famatuak diren hango ganbak ikaragarri urritu ziren hurrengo urteetan, adibidez, beste arrainak bezala.

Eta orenen buru, gerraren kalte ekologiko nagusia gizakien heriotz, zauri eta lekualdatzeak osatzen dute. Duela mende erditik hona, edozein gudutan hamar hildakotik zortzi baino gehiago dira zibilak. 1991ko gerrak, Saddam Husseinen errepresioak eta zigor ekonomikoek Iraken bost milioi gizaki ihes egitera kondenatu zituen, eta beste milioi bat herrialde barruan lekualdatzera. Orain Irak lurrez eraso eta inbaditzen badute, zenbaiten kalkulutan 300.000-400.000 herritar bihurtuko dituzte biktima.

Batzuek arma beldurgarriekin erasoz, besteek munduko taktikarik zaharrena erabiliz -"etsaiaren eskuetan utzi baino hobe dena kiskaltzea"- lurraren osasuna eta milioika gizakirena hondatuko dituzte erremediorik gabe, urtetarako ●

◆ PELLO ZUBIRIA

<http://www.argia.com/nethurbil>
helbidean, gai honi buruzko informazio
gehiago eta Interneteko loturak.

Espainian egin den inkesta bakarraren arabera, langile aktiboetako hirutik batek aitortu du lan urteetan inoiz pairatu izan duela mobbing izenez ezaguna den laneko eraso morala. Euskal Herrian ere badira kasuak eta horregatik, sindikatuak mugitzen hasi dira.

MOBBINGA EZ DA DELITUA ORAINDIK

■ Mobbinga pairatzen duen langileak ezbehar psikologikoa eta pertsonala nozitzen ditu.

Azkenaldi honetan, maiz aipatu dute ikus-entzunezko eta idatzizko hedabideetan mobbinga edo laneko eraso moral eta psikologikoa. Bestalde, iaz, martxoan, Espainiako Diputatuen Kongresuan ere eztabaidagai izan zuten gorabehera hori. Orduan, atzera bota zuten PSOE eta IU alderdien eskaria, zeinek delitu gisa izendatzea eta erregulatzea nahi baitzuten. PP

■ **Euskal Herrian, 150.000 bat lagunek pairatzen dute mobbinga. Suedian berriz, suizidioen %10aren kausa nagusia da**

alderdiak, CIU lagun duela (abstenitu egin zen martxoan), nahiago izan du kontu horri buruzko Europako gomen-dioren baten zain geratu. Esan gabe doa, Espainiako Diputatuen Kongresuan zerbait arautzeak erraztu egingo zuen abokatuen eta epaileen zuzenbidezko lana, zeren egunez egun gero eta langile gehiagok nozitzen duen kaltea baita. EAEko Legebiltzarrean, oraintxe ari dira gorabe-

hera horren gaineko ponentzia bat ezta-baidatzen, eta, dirudienez, datorren ekainerako landua izango dute mobbingari aurre egiteko txostena.

Iñaki Piñuel Alcalá de Henares Unibertsitateko irakasleak azterlan bat egin berri du: "El Barómetro Cisneros" du izenburu, eta oraingoz ikerlan publiko bakarra da. Azterlanak Espainiako Estatu osoa hartzen du. Jasotako datuen arabera, langile aktiboetako hirutik batek aitortu du lan urteetan inoiz edo behin nozitu duela eraso morala eta 2,4 milioi lagun baino gehixeago ziur daude pairatzen ari direla. Lehenagoko beste txosten batean, Nazioarteko Laneko Erakundeak landutakoan hain zuzen, 750.000 lagun ageri dira egoera horretan. Euskal Herriari dagokionez, dakigula bederen, ez dago ikerlan zehatzik. Dena dela, bai enpresaburuak, bai sindikatuak, arazoa existitzen dela ohartuta daude. Are gehiago, sindikatuen iritiz, ona da gorabehera hori

hizpide izatea, jendea arazoaz jabe dadin.

Hegoaldean, Hirigoyen elkarteak 2001az geroztik dihardu arazo berri honi aurre egiteko ahaleginean. Erakundeko arduradunek diotenez, litekeena

□ EAEko

Legebiltzarrean orain ari dira ponentzia bat ezta-baidatzen eta badirudi ekainerako izango dela mobbingari aurre egiteko txostena

da eremu geografiko horretan 160.000 lagun inguru izatea laneko eraso morala pairatzen dutenak. Europa osora itzultita, han ere badira afera horren gaineko azterlanak, eta, txostenetako batean,

honako datu hau ageri da: laneko eraso morala omen da Suediako suizidioen %10 edo %15aren kausa nagusia. Nola-nahi ere, lehenbizi eta aurrera egin baino lehen, argi dezagun zer den laneko eraso morala eta zer ondorio ezagun dituzten mobbinga pairatzen duten pertsonak.

ZER DA MOBBINGA EDO LANEKO ERASO MORALA?

Honela definitzen dute mobbinga edo laneko eraso morala: lagun batek edo batzuek, nagusiak nahiz lankideak izan daitezkeenak, etengabe eta sistematikoki bortxa psikologikoa praktikatzen dute langileren batekin, hots, hitzezko edo formazko tratatu txarra ematen diote, eta ondorioz langileak ezbehar psikologikoa eta pertsonala nozitzen ditu, hau da, pixkanaka bere buruarekiko konfiantza eta estimua galtzen ditu. Egoera hori dela kausa, langileari lermatu egiten zaizkio, hala erren-

■ Prebentzioko politika efikazak bideratzeko neurriak

Laneko eraso moralak egun egun ugaltzen ari direnez, eta, erasoen mendekoek ez ezik, enpresek eta gizarteak berak ere gorabehera hori nozitzen dutenez, abokatuen bulegoren batean eta aholkularitza fiskaleko zerbitzuetan, beren esperientzian oin harturik, afera aztertzen ari dira, eta prebentzioko politika efikaza bideratzeko neurri zenbait zehaztu dute. Bilboko abokatu bulego batean, esaterako, prebentzioko dekalogo hau osatu dute:

✓ Lanpostu bakoitzak profil profesional eta pertsonal egokiko langilea du eskakizun. Izaera oldarkor obsesiboek eraso psikologikoak egiteko joera dute.

✓ Prestatu egin behar dira administratzaileak eta zuzendariak, giza baliabideen arduradunak, langileen ordezkarietako organoetakoak eta enplegatuenak, harreman sozialetan protagonistak izateko.

✓ Eraso morala izan daitezkeen joerez sentsibilizatzea, halako eran non pairatzaileek ikasi egin behar baitute horrelako bortxarik jasaten duten bereizten.

✓ Bortxa psikologikoaren pairatzaileei dagozkien eskubi-deen eta bermeen gaineko informazioa zabaltzea.

✓ Enpresetako lana eta harreman sozialak behar bezala antolatzea eta planifikatzea.

✓ Kontrol periodikoak ezartzea, ustezko erasoak detektatzeko.

✓ Enpresako medikuen funtzioak indartzea, liskarrak prebenitzen eta konpontzen aktiboki jardun dezaten.

✓ Dela bakoitzari egindako erasoen kasuan, dela lankideek jasandakoetan, gertaerak iragartzeko eta salatzeko jarraia sustatzea.

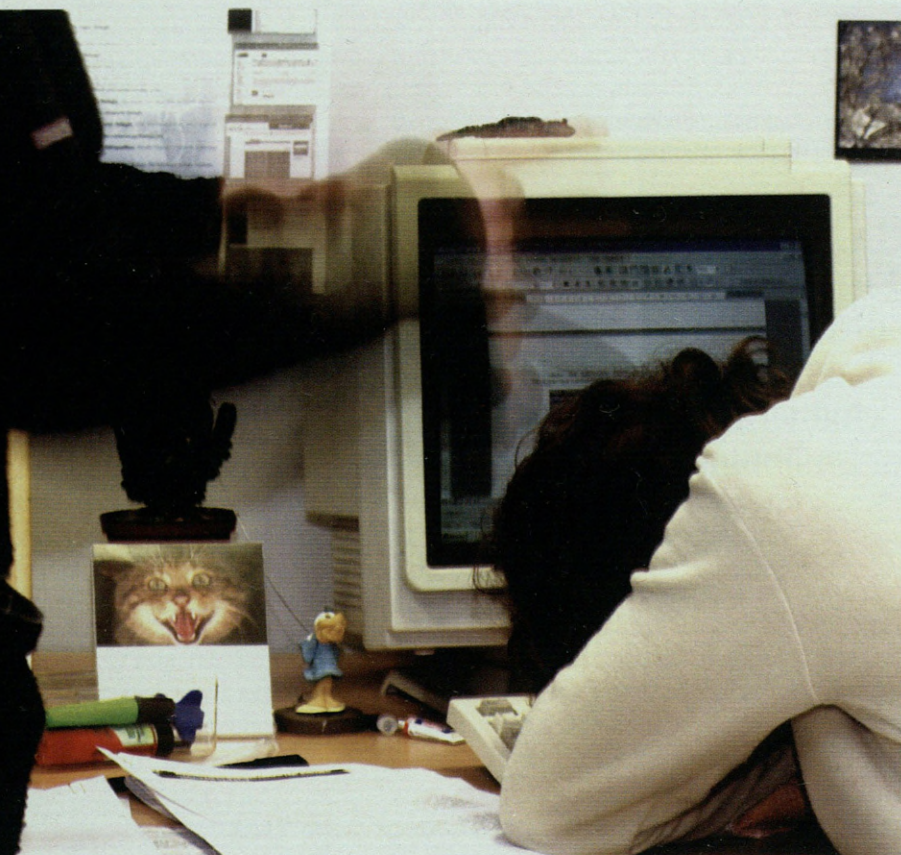
✓ Bitartekoen edo arbitrajeen sistemak ezartzea, gatazkak konpontzeko mekanismo izan daitezen.

✓ Hitzarmen laboraletan erasotzaileak zuzentzeko sistemak bideratzea, eta, horretarako, eraso morala diziplinazko zigorra merezi duen jokamolde gisa izendatzea.

Beste erakunde batzuek, Hirigoyen elkarteak esaterako, denuntzia judizialaren baliabidea eskatzen dute. Gorago aipatu dugun bulegoko abokatuek, aldiz, bidezkoago ikusten dute honelako arazoak enpresen barruan konpontzea. Beste aditu batzuen ustez, ordea, axolakoa da laneko ikuskaritzak eta are ministerio fiskalak esku hartzea, zeren, diotenez, nahiz eta eraso morala berez laneko segurtasunaren eta osasunaren arloko delitua izan, gerta daiteke bortxa psikologikoarekin, mehatxuekin eta koakzioarekin zerikusia duten beste delitu batzuekin gurutzatzea. Argudiatzen segituz, Langileen Estatutuko printzipio hauetan ere aurki daiteke heldulekua, hots, okupazio efektiboaren eskubidea, eta intimitatearen eta dignitatearen errespetua. Azkenik, sindikatu batzuen aburuz, laneko istripua edo eritasun profesionala da mobbinga.

Iturri bereko iritziekin jarraituz, horrelako kasuetan langileak laneko kontratuaren amaiera eta hari dagokion kalte ordaina eskatu behar ditu, zeren, oso jokamolde iraingarria baita: langilearen dignitatea omen dago jokoan, eta enpresaburuak bere obligazioetan egindako hutsegite larriaren erakusle omen da. Horretara iritsiz gero, lege 45 eguneko kalte ordaina dago izendatua langileentzat, lan urte bakoitzeko. Hau da, kaleratze bidegabeetan ezarria dagoen kanti-tate bera ●

■ 30 urtez azpiko langileek, 50 urtetik gorakoek eta etorkinek jasaten dute mobbinga neurri handiagoan.

dimendua, nola osasun fisikoa eta psikikoa, eta, hainbat kasutan, baja hartzea edo enpresa uztea izaten ditu aterabide bakar.

Gorago aipatu dugun azterlanaren arabera, besteak beste honako jokabide hauek ezaugarritzen dute langileen eraso morala: berez egiteko gai den baino askoz zeregin apala-goak edota baliogabeak izendatzea, komunikatzeko bideak murriztea edota ez balitz bezala jokatzeta, desmoralizatzen ahalegintzea, lan karga jasanezina ematea, lehertzeko zoriraino emozionalki desestabilizatzea eta publikoan umiliatzea.

Gorabehera honetan espezialistak direnek diotenez, bi eratakoa izan daiteke eraso morala. Gradu hierarkikoan gorago daudenak badira jazarle, eraso bertikala da; ordea, gradu bereko lankideak badira, eraso horizontala da. Moralki erasotzeko modu honetan ere enpresaburuak eta zuzendariak dira erantzule, zeren haiei baitagokie lankideek beren arteko bat mendean har ez dezaten ziurtatzea.

ERASOAREN ONDORIOAK. Oro har, zer-nolako osasun gorabeherak izaten dituzte laneko eraso morala pairatzen duten pertsonak? Aipatu azterlanean, ondoko egonezin edo ezbehar hauek ageri dira izendatuta: bizkarreko edo giharretako mina, suminkortasun larria,

□ Europako zenbait herrialdetan erasotzaileari espetxeratzeke zigorra ematen zaio

negarra eta depresioa biz behin; insomnioa eta amesgaiztoak tarteko, neke fisikoa eta profesionala, apatia eta segurtasun eza, jangura eza, digestio txarra, buruko mina, neke kronikoa eta abar.

Eta, zer-nolako langileei erasotzen zaie errazen? Adituek diotenez, 30 urtez azpiko langileak, 50 urtetik gorakoak, etorkinak, administrazioako langileak eta zerbitzu enpresetakoak dira aise eraso dakiekeenak. Bestalde, ez dirudi prestakuntzak edo graduak inor babesten duenik, hau da, berdin erasotzen zaie esku-langileei eta lizentziatuei.

Laneko eraso moralak, jakina, biktimari erasaten dio lehenik eta behin, baina, horrez gainera, enpresen produktibitatean eta gizartean ere badu eragina. Hirigoyen elkarteko arduradunen iritziz, lermatu egiten dira produktibitatea eta efikazia. Bestalde, giro liskartsua eta tentsioa direla kausa, ugaldut egiten dira bajak eta nabarmen hazten dira enpresetan haien ondoriozko gastuak. Gizartean nola igartzen den ikusteko, hona hemen datu esanguratsu bat: langile erasoaren %10ari behin betiko baliiezintasuna aitortzen omen diote azkenean. Laneko ezintasunen arloan, Hirigoyen elkarteak duela urte batzuk argitara eman zen Suediako txosten bat aipatzen du. Lan horretan datorrenez, urteko eta fabrikako 4.500 milioi eurotik gora igotzen dira arazo horren ondoriozko epaien gastuak.

Lehen aipatu "Barómetro de Cisneros" azterlanean baieztatzen denez, laneko eraso moralaren pairatzaileetan, hiru pertsonatatik bat bakarra ohartzen da jazarpenaz. Bestalde, langileen %45ak ikusi izan omen ditu erasoak, hirutik bitan nagusiek mendekoei eginak izaten omen dira eta erasoen lekuko gehienek ez omen dute ezer egiten biktimei laguntzeko.

HEMENGO ELKARTEAK. Geuk dakigula, Hegoaldean badira dagoeneko arlo honetan diharduten bi elkarte: Hirigoyen EAEn eta Laneko Eraso Psikologikoaren Aurkako Elkarte Nafarra. Hirigoyen 2001eko azaroaz geroztik ari da lanean: Bizkaian jaio zen, lurralde hartan gertatzen baitzen laneko eraso moralaren gehien. Helburuei gagozkiela, informatzea eta salatzea eta pairatzaileei laguntza pertsonala, psikologikoa eta aholkulari-

tza juridikoa ematea lehenesten ditu erakunde horrek. Horrez gainera, sindikatuekin, alderdi politikoekin eta erakunde sozialetan ere lan egin nahi du. zeren, azken buruan, legeak ematea lortu nahi baitu, pertsona erasotzaileari, hala badagokio bederen, espetxeratzeke zigorra eman diezaioten, jada Europako zenbait herrialdetan egiten den gisan. Nafarroako elkarteak, berriz, iazko maiatzean jarri zen abian, eta lanpostuan eraso morala nozitu izan duten lagunak izan dira sortzaile.

◆ DANIEL UDALAITZ

2003. urtean, oraindik euskara ez da beharrezko ezaugarritzat kontsideratzen lan egiterako garaian. Enpresa pribatuen helburua orduan eta langile euskaldun gehiago edukitzea bada ere, profesionaltasun edota esperientziak pisu handiagoa du lanpostu bat lortzerakoan. Lanpostu publikoetan aldiz, sektoreen arabera finkatzen da euskararen beharrezko ezaugarria maila.

MEREZIMENDUA BESTERIK EZ

Lanpostuak betetzeko eskakizun arteen euskararen jakintza beharrezko izateak polemika piztu ohi du gizartean. Izan ere, euskarak beste zenbait esparrutan aurrerapausoak eman dituen arren, lan munduan hizkuntzaren jakinduria ezinbesteko baldintza izateko prozesua astiro doa. Enpresa pribatu nahiz erakunde publikoek langileak eskatzerako orduan euskarari dagokionez teoriarik jarraitu ohi dituzten irizpideak praktikan betetzen ote dituzten jakin nahian, eta euskara lan egiterako orduan garrantzizkotzat hartzen ote den jakiteko xedez, geure ikerketatxoia egitea erabaki dugu.

Gai honen inguruan Círculo de Progreso delakoak eginiko "Infoempleo 2002" ikerketak zera atera zuen ondorio gisara: 2001eko apiriletik 2002ko apirile-ra bitartean Euskal Autonomia Erkidegoan agerturiko lan eskaintzen %12ak bakarrik eskatzen zuen euskara menperatzea. Aitzitik, 2001 urteko datuekin alderatuz, euskara jakitea eskatzen zuten lan eskaintzak bikoiztu egin zirela ondorioztatzen du ikerketa honek, 2001ean lan eskaintza guztien %7,8a osatzen baitzuten euskarazkoek.

Ikerketa hori abiapuntutzat harturik, gure ikerketatxoari ekin diogu eta Eusko Jaurlaritzarekin, Nafarroako Gobernua-rekin eta erakunde publiko nahiz pribatu-tuentzat langileak aukeratzeaz arduratzen diren zenbait enpresa pribaturekin jarri gara harremanetan. Enpresa pribatuen kasuan, denek zera erantzun dute: euskararen jakintza kontuan hartzen dela,

■ Herrialdearen arabera, garrantzia handiagoa edo txikiagoa ematen diote euskara jakiteari.

baina ez dela ezinbesteko betekizun. Dena den, etorkizunean euskararen erabilera enpresetan sustatzeko asmo eta balizko proiektuekin babestu dute euren erantzuna. Ondorio garbiena zera izan da, lanpostuen arabera neurtzen dutela euskararen jakintza maila. Esaterako, estatu osoko erakundeei enpresa aholkularitzako zerbitzu integralak eskaintzen dituen Donostiako Oteic enpresan, komertzialek euskara jakitea beharrezkotzat jotzen dute, ingelesaren erabilera ere garrantzitsutzat jotzen dutelarik. Halaber, lan egiterako garaian euskararen jakin-

tzak herrialdearen arabera garrantzi handiagoa edo gutxiagoa duela baieztatu digute, herritarrenganako hurbiltasuna ziurtatzeko xedez.

Besteak beste, komunikazio eta informazioen teknologia zerbitzuak eskaintzeaz eta enpresa pribatu nahiz erakunde publikoetarako langileak hautatzeaz arduratzen den LKS enpresak aldiz, profesionaltasunaren oreka maila mantentzeko adinako euskara jakintza eskatzen dutela adierazi digu. Era berean, etorkizunari begira enpresa barnean euskara bultzatzeko euskalduntze proiektu baten diseinua aurkeztu dutela ere jakinarazi digute. Hots, enpresa honek gainerakoen antzera euskararen jakintza curriculumean ez dela beharrezko ezaugarri ziurtatu digu.

Eusko Jaurlaritzak eskainiriko informazioan oinarrituz, lanpostuaren arabera exijitzen da euskararen jakintza maila. Bestalde, Euskal Autonomia

Euskara sailaren babeslea:

Hernaniko Udala

Hernaniko herriak ere
Bai Euskarari

Erkidegoan herritarrek Administrazio Publikoarekiko harremanetan zein hizkuntza ofizial erabili nahi duten aukeratzeko, hala nola hizkuntza horretan harrera izateko eskubidea dute. Beraz, administrazio arloan adibidez euskara ezinbesteko baldintza da. Horretan oinarrituz, Euskal Herriko Agintaritzaren Aldizkarian 1997ko apirilaren 15ean argitaraturiko 86/1997 dekretuaren arabera, euskara eta gaztelania, biak dira hizkuntz ofizialak Euskal Autonomia Elkartearen diharduten herri administrazioetan. Euskal Autonomia Erkidegoan dauden herri administrazioekin euskaraz jarduteko eskubide osoa du herritarrek eta, beraz, eskubide hori bete dadin, herri agintek, nork bere esparruan, euskara zerbitzu zein lan hizkuntz modura normaltasunez erabiltzeko hartu beharrezko erabaki guztiak hartuko dituzte. Lege hau betetzen den frogatzeko, Eusko Jaurlaritzako zenbait departamentuera jo dugu. Bertan, zenbaitetan erdaraz hitz egiteko eskatu digute. Ondorioz, lege hau ez dela betetzen frogatu ahal izan dugu. Erdaraz hitz egiteko eskatu diguten langile hauei ea euren lanpostuetan euskaraz hitz egitea beharrezkoa den galdetu diegunean baiezkoa erantzun digute, bigarren perfila dutela beharrezko azalduaz.

Euskararen erabilera normalizatzeko 10/1982 Oinarrizko Legean eta Eusko Funtzio Publikoari buruzko 6/1989 Legean ezarritakoa garatuz eta aplikatuz lanpostuen portzentaia jakin batean aritzeko beharrezkoa da euskaraz jakitea eta gainerako lanpostuak betetzeko euskara merezimendua da. Hala, administrazio baten plantillan euskara derrigorrezkoa duten lanpostuen portzentaia, administrazio horren eraginpeko esparruan dauden euskaldunen kopuruaren arabera da.

Nafarroako Foru Erkidegoko Administrazio Publikoaren kasuan aldiz, eremuaren arabera euskararen erabilera modu ezber-

■ Euskarazko lanpostuen gunea

Bilboko Euskalkidetza elkar-teak lana aurkitzeko web gune berri bat zabaldu berri du: www.lanbilanet.net. Zerbitzu berri honi esker, alde batetik euskara eskatzen den lanpostu publiko eta pribatuaren informazioa kontsultatu ahal izango da eta beste alde batetik euskaraz lan egiteko prestatura dauden pertsonen curriculumak ezarri ahal izango dira. Proiektu berri honen helburua bikoitza da, euskaraz funtzionatu nahi duten elkarte eta enpresei edo pertsona interesatuei, langile euskaldun egokiak aurkitzeko tresna eraginkorra eskaintzea, eta bestalde lan bila dabiltzanek euskaraz funtzionatzen duen enpresa edo lantokia aurkitzeko aukera gehiago izatea.

Abenduaren 31 bitartean, CVak eta lanpostu eskaintzak doan sartu ahal ziren. 2003ko urtarrilaren 1az geroztik hitzarmena sinatu duten udaletako norbanako eta erakundeek soilik izango dute aukera doan erabiltzeko. Hitzarmen hori oraingoz Arrasate eta Beasainek sinatu dute beren Euskara Zerbitzuen bidez ●

din batean arautzen da: eremu euskalduna, eremu mistoa eta eremu ez euskalduna. Hiruetan aitoritzen zaie herritarrei administrazio publikoekiko harremanetan euskara erabiltzeko eskubidea, Foru Legean berean ezarritako eran, eta eskatzen zaie administrazio horiei eremu bakoitzean hainbat neurri har dezatekeen eskubide hori gauzatzeko, modu eta maila ezberdinetan. Eremu euskaldunetan, euskara administrazioan erabiltzeko arauak euskararen ofizialtasun osoan ezartzen dute. Eremu mistoan, aldiz, herritarrek euskara zein gaztelania erabiltzeko ahal dute Nafarroako Administrazio Publikoekiko harremanetan. Administrazioak behartuta daude euskaraz hartutako dokumentuak eta haien ondorio guztiak onartzera. Eta azkenik, eremu ez euskaldunetan, herritarrei Administrazio Publikoekiko harremanetan euskara erabiltzeko eskubidea aitoritzen bazaie ere administrazioak gaztelaniazko itzulpen eskatu ahal die interesatuei edo Nafarroako Gobernuak itzulpen ofizialeko zerbitzuak erabili. Dena den, teoriarik ez arren, ohikoa da praktikan irizpide hau ez betetzea.

Lege hau abiapuntutzat harturik, birritan hitz egin dugu Nafarroako Foru Erkidegoko Administrazio Publikoaren administrazioekin, eta hauen erantzuna arren erdaraz hitz egiteko izan da.

Orobat, bai Eusko Jaurlaritzaren kasuan eta baita Nafarroako Gobernuaren kasuan ere, euskara maila altuen

administrazio, prentsa, kultur, zuzenbide eta hezkuntza arloetan eskatzen da. Kasu hauetan, mintzamenetan hirugarren edota laugarren hizkuntza eskakizuna eskatzen dira. Hau da, euskara gaitasun ertaina edo altua erakutsi behar dute. Aldiz, euskara maila txikiena osasun, industri, gizarte eta zientzi arloetan eskatzen dute. Lanpostu hauetarako, oinarri-oinarrizko euskara gaitasuna erakutsi behar dute zenbait kasutan, bai hizkuntz erabilera berari dagokionez.

ALBERTO ELOSEGI

■ Komertzialen kasuan, euskara jakitea ohiko eskakizuna da.

bai berariaz lanerako behar den gaitasunari dagokionez ere.

Hizkuntz eskakizun hauei buruz informazio landu bat eduki xedez, lanpostu hauek betetzeko azterketak egiteaz, giza baliabideez eta administrazio ikerlanez arduratzen den Eusko Jaurlaritzaren Herri Arduralaritzaren Euskal Erakundearekin harremanetan jarri gara. Halere, ez digute inolako informaziorik eskaini nahi izan, euren erantzun bakarra beste departamendu batzuetara bideratzea izan delarik.

Bestalde, azken hilabeteotan komunikabideetan salatu den beste egoera bat ain-

**2001eko apiriletik
2002ko apirilera
bitartean Euskal
Autonomia Erkidegoan
agerturiko lan eskaintzen
%12ak bakarrik
eskatzen zuen euskara
menperatzea. 2001ean
eskaintzen %7,8an zen
beharrezkoa euskara**

tzat harturik, hau da, osasun arloan lan egiteko orduan euskararen jakintza merituhutsa dela hizpide harturik, informazio hori kontrastatu xedez, Eusko Jaurlaritzako Osasun Sailarekin jarri gara kontaktuan behin baino gehiagotan. Harreman honen ondorioa beti izan da berbera, hots, inork ez du gai horri buruzko informaziorik eskaini gura izan.

Alabaina, azterketatxo honetan ezin aipatzeke utzi enpresen barnean euskara sustatzeko antolatu ohi diren euskara planak. Enpresak dituen langileen artean euskaraz hitz egitea eta kontsumitzaileari arreta euskaraz eskaintzea xede duten plan hauek ugarituz joan dira azken urteotan. Hala ere, euskarak aspektu honetan zein beste batzuetan aurrerakada nabarmenak egin dituen arren, ikerketa txiki honekin oraindik ere Euskal Herrian lan egiteko orduan euskara merezimendu gisa kontsideratzen dela eta curriculum beharrezko betekizun ez dela ondo-rioztatu dugu ●

◆ XABIER TELLETXEA

Arturo Campion

Arturoren kaiera

TREBIÑUKO HERRI IZENDEGIA

Trebiñuko eta Argantzongo udalen ekimenez, Euskaltzaindiako Onomastika Batzordeak Trebiñuko Herri Izendegia osatu du. Lanean herrien euskal izenak eta gaur egun ofizialak direnak biltzen ditu, baita kontzeju, auzo, baseliza eta kuadri-llenak ere. Akademiako kide Henrike Knorrek adierazi duenez, barrendegiko toponimiak euskara berandu samar galdu zela erakusten du.

EUSKARA SUSTATZEAREN ALDE IKASLEEN %82

Nafarroan, unibertsitate ikasleen %82k euskara sustatzeko neurriak eskatzen ditu, Carlos Vilches soziologoak eginiko tesiaren arabera. 1992an %75ekoa zen kopuru hau. Halaber, hamar urteko epea hartzen duen azterketan ageri denez, unibertsitate mailan euskararen presentzia txikia dela dio ikasleen %75,6ak.

EUSKARAZ EGITEAGATIK ATXILOTUA

Bittor Hidalgo hizkuntzalari eta irakasleak salatu duenez, pasa den urtarrilaren 18an Donostian korrika egiten ari zela atzean zuen autoari besoa luzatu zion derrigorrezko distantzia gorde zezan. Atzeko autoa Ertzaintzarena zen eta besoa zergatik luzatu zuen galdetu zioten erdaraz. Hidalgok azalpenari euskaraz ekin zion. Azalpena egin ondotik, ertzainak iraindu egin omen zuen. Ertzainei plaka zenbakia eskatu zion, baina ez zioten eman. Haiek NANA eskatu zioten, ez zuen gainean ordea. Azkenean, Hidalgo atxilotu zuten aginteari desobedientzia eta identifikazioari uko egiteaz akusatuta. Hidalgok salaketa jarri die bi agenteei. Azken egunetan Ertzaintzako hainbat ordezkari Hidalgorekin harremanetan jarri dira eta gertatutakoa argitzeko barne ikerketa abiatuko dutela jakinarazi diote.

EUSKARA PLANA OSATZEKO ARAZOAK

Urtarrilaren 27an Gasteizko Euskara Planak oposizioko taldeen alegazioak jaso zituen. Udal barnera begira egindako plana dela salatu zuten, besteak beste. Gainera, 2002ko erdialdetik elkarlanean zebiltzan euskalgintzako eragileek Plana ez dutela babestuko jakinarazi dute, gutxieneko baldintzak betetzen ez dituelako.

Urrea

■ Otsaila eta apirila artean euskaraz ekoiztutako 6 film eta euskarara itzulitako beste 14 film eskainiko dituzte Azpeitiko Soreasu antzokian, Azpeitiko Udalaren ekimenez. Astebururo, Aste Santua bitartean, zinema euskaraz ikusteko aukera izango da, aisialdia euskaraz gozatzeko asmoz.

■ Gasteizko Mendizorrotza futbol zelaian dauden seinale eta kartelak gaztelania hutsean daude. Harpidedun batek bidalitako argazkia dugu ondokoa, 7. eta 8. ateen artean dagoen seinalearena. Futbolaren eremuan ere, maizegi, gaztelania da jaun eta jabe.

Ikatz

George W. Bush Estatu Batuetako eskola batera joan da bisitan. Ikasgela batean sartu da, beti bezala bere bizkarzainak alde banatan dituela. Orduan, Amerikaren inguruan, amerikar izatearen urguiluaren inguruan eta abarren inguruan bere diskurtsoa botatzen hasi da. Amaitu eta galdera hau bota die haurrei: -Inork zalantzarik ba al du?

Ikasgelaren atzealdean haur batek eskua jaso eta horrela esan dio:

-Nik! Kaixo, Jimmy naiz eta hiru galdera egin nahi nizkizuke:

1. Zergatik faltsifikatu zenituen haurtutakundeak?

2. Zergatik ez zenuen ebitatu Irailak 11koa?

3. Zergatik saiatzen ari zara Iraken kontrako gerra probokatzen?

Une horretan jolas garaiko txirrinak jo eta denak kanpora doaz. Jolas garaitik itzuli eta Bushen hitza hartu du berriro:

-Ongi da. Inork beste zalantzarik ba al du?

-Nik! Kaixo, Tommy naiz eta bost galdera egin nahi nizkizuke:

1. Zergatik faltsifikatu zenituen haurtutakundeak?

2. Zergatik ez zenuen ebitatu Irailak 11koa?

3. Zergatik saiatzen ari zara Iraken kontrako gerra probokatzen?

4. Zergatik jo du txirrinak 20 minutu lehenago?

5. Non dago Jimmy?

Internet bidez lagun batek bidalitako txiste honi esker, agian, bateren bat barre-algaraka hasiko zen. Alegia, poz bizia eta bat-batekoa adierazteko aurpegiko muskuluak modu berezian mugituko zituen, horrekin batera hasperen zaratatsua eginez (entziklopediak hori dio behintzat). Eta aurpegiko muskuluez gain, sabeleko muskuluak, diafragma eta barruan ditugun beste hainbat gauza ere mugituko zitzaizkion. Ekintza hori egiteko agindua bere garunetik etorriko

□ Gizakia da munduko espezie guztien artean irribarre eta barre egiteko gaitasuna duen espezie bakarra

□ Txitari Tarzanen filmetan ikusi diogun barrearen antzeko keinua gure lehengusu txinpantzeek naturalki egiten dute. Ez, ordea, poz adierazpen moduan

zitzea, zehazki garuneko ezker-goiko aurreko zirkunboluzioan kokaturik dagoen bi cm²-ko gune batetik (Kaliforniako Unibertsitateko ikerle talde batek hori deskubritu du behintzat).

Barre egitean ondo sentituko zen gainera, hurrengo orrialdeetan azalduko ditugun barrearen efektu onuragarriak eraginda. Eta beharbada hobeto sentituko da, egin berri duen hori gaitasun eksklusiboa dela jakitean. Gizakia baita munduko espezie guztien artean irribarre eta barre egiteko ahalmena duen espezie bakarra.

Egia da hienak barre egiten dutela esan ohi dela. Animalia hauek egiten dutenak, itxuraz gizakien barrearen antza du, baina ez du zerikusirik poza sentitzearekin, krokodiloen malkoek nahigabearekin zerikusirik ez duten bezala. Gainera hiena gaixoei daramaten bizimodua kontuan hartuta, ez dirudi barre egiteko arrazoi gehiegirik dutenik.

Egia da, era berean, Tarzanen filmetan Txita txinpantzea behin eta berriro ikusten dugula barrez, itxura batean behintzat. Txitari hainbatetan ikusi diogun keinu hori, gure lehengusu txinpantzeek naturalki egiten dute. Ez, ordea, poz adierazpen modura. Barrea dirudien keinuaren bitartez, indartsuago diren beste txinpantzeekiko errespetua eta beldurra adierazten dute. Itxuraz antzekoak diren bi keinu hauen artean harremanak aztertzen saiatu da hainbat etologo. Agian, lehen gizakiek barre edo irribarrearen antzeko keinua errespetuz egingo zuten eta errespetu hori denborarekin poz bihurtuko zen... Baina oraingoz ez dira ausartzen baieztapenik egitera.

Baieztatu dezakeguna da, beraz, barrea gizakion gaitasun eksklusiboa dela. Eta ariketa osasungarria dela. Eta euskaldunok esaten dutena baino sarriago praktikatzen dugula ●

(IRRI)BARREAZ

▼
"Giza arrazak arma benetan eraginkor bat du: barrea".

Mark Twain

▼
"Irribarre egin ezazu, irribarre triste bat bada ere, irribarre tristea baino tristeagoa baita irribarre egiten ez jakitearen tristezia".

Anonimoa

▼
"Barre egitea askatasunaren benetako seinalea da".

René Claire

▼
"Irribarre benetako bizindarra da, aldaezina mugitzeko gai den indar bakarra".

Orison M. Marden

▼
"Barre egiteko ausardia duena besteen gainetik dago, hiltzeko ausardia duena bezala"

Giacomo Leopardi

▼
"Edertasuna boterea da; irribarre, haren ezpata".

Charles Reade

▼
"Guztiz barre egiten saiatzen naiz, negar egitera mugatzeko beldurragatik".

Pierre-Augustin Caron de Beaumarchais

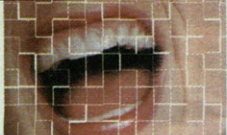
▼
"Gizaki bat bere barre egiteko moduagatik ezagutzen da".

Fiodor Dostoievski

▼
"Inoiz bihotzez eta benetan barre egin duenak ezin du erremediorik gabeko pertsona gaiztoa izan".

Thomas Carlyle

Barrea ona da osasunerako eta apurka gero eta gehiago erabiltzen da terapia moduan. Iaz Dinamic izeneko lehen barreterapia gunea zabaldu zen Euskal Herrian, Iruñeko Mendillorri auzoan, hain zuzen. Pepa Marianas arduradunak azaldu dizkigu terapia ez hain berri honen nondik norakoak.

ALGARAREN ERREZETA

Barreterapia entzun eta askok berrikuntzat jotzen du du seguruena. Bada, barrea bera bezain zaharra dela esan liteke. Indian, esaterako, milaka urte dira barre egiteko talde handitan biltzen direla, horrek osasunari egiten dion mesedea dela-eta. Hainbat kulturatan (Ipar Amerikako tribu batzuetan, adibidez) doktore-pailazoek irudia zegoen. Biblian bertan honela dio pasarte batek: "Bihotza pozik denean, bizitza luzeagoa da, pozez beteriko bihotzak botika batek bezala sendatzen baitu". Eta XVI. mendean François Rabelais medikuak, barrea sendagai gisa aholkatzen zien bere pazienteei.

Baina barreterapia "modernoak" 30 urte besterik ez ditu eta Euskal Herrira duela oso gutxi iritsi zen. Barreterapia eskaintzen duen lehen zentro egonkorra iazko martxoan zabaldu zen Iruñeko Mendillorri auzoan. Dinamic zentroko arduradun Pepa Marianas aktorea da berez. Huelvan jaioa, aspaldi finkatu zen

Iruñean eta bertako Trokolo eta Melody Sisters antzerki taldeetako partaide izan zen. Bere lanean umorea lantzen zuenez hasiera batean, bere lanerako aportazio gisara hurbildu zen barreterapiara. Barzelonako Salud Inteligente zentroan barreterapiako monitoreentzako oinarriko ikasketak egin zituen lehenik, eta goi mailakoak ondoren. 2000. urteko irailean hasi zen han eta hemen barreterapia tailerak ematen, lan hau aktore lanarekin tartekatuz. Eta azkenik iaz barreterapiaz gain bestelako jarduera batzuk ere eskaintzen dituen zentroa zabaltzeko ideia gauzatu zuen. "Gai hauetan erreferente bat izan zitekeela pentsatu nuen".

"Egungo gizarteak barre egitea erantzukizun ezarekin nahasten da, eta horregatik hainbat egoeratan barre egitea gaizki ikusia dago nolabait", dio Marianasek. "Eta azkenean ohitura galdu dugu. Ohitura hori berreskuratu nahi izanez gero, ikastaro bat eskaintzen duguk. Azkenean, gimnasia joatea bezala

■ Pepa Marianas barreterapeuta.

■ Barrea: pilula magiko merkea

Gutxitan jarri da zalantzan barre egitea ona dela, ondo sentiarazten gaituela. Algararen fenomenoak zientifikoki aztertua izan da eta bere efektuak ederki ezagutzen dira. Hona hemen barrearen ondorio psikologiko zein fisiologiko nagusiak:

EFEKTU FISIKOAK

- ✓ Aurpegian 400 muskulutik gora mugitzen dira, aurpegi osoko zirkulazioa hobetuz.
- ✓ Malkoak isurtzen dira, begiak garbituz.
- ✓ Listuko "A" Inmunoglobina gehiago produzitzen da, ahoa infekzioetatik babestuz.
- ✓ Zerbikalen bibrazioak bertako tentsioak askatzen laguntzen du.
- ✓ Diafragmaren mugimenduak barrenak masajeatzen ditu, digestioan lagunduz.
- ✓ Biriketan aire kantitate bikoitza sartzen da (12 litro, normalean 6 besterik ez direnean) arnasa hobetuz.
- ✓ Hipertentsioa jaitsi eta odol zirkulazioa hobetzen du presio arterialak behera egiten baitu.
- ✓ Muskulu sistema erlaxatzen du.

EFEKTU NEURO-ENDOKRINOAK

- ✓ Endorfinak gora egin eta efektu analgesikoa lortzen da.
- ✓ Serotonina gehiago produzitzen da, oreka emozionalan eragina duen hormona.
- ✓ Dopamina izeneko neurotransmisoreak gora egiten du, neuronen arteko konexioan eraginez.
- ✓ Adrenalinak gora egiten du.

EFEKTU PSIKOLOGIKOAK

- ✓ Depresiorako joera murrizten du.
- ✓ Emozioak askatzen laguntzen du.
- ✓ Estresa ezabatzen laguntzen du.

Orokorrean toxinak botatzen, menopausia hobetzen, bihotzekoen prebentzioan, eta oinazea leuntzen lagungarri dela esan behar da. Bateren bat agian kezkatuta egongo da barrearen efektu negatiboak ere badituelakoan, barrearen zimuraren agerpena dakarrela esaten baita sarritan. Bada, guztiz kontrakoa da, barre egiten dugunean mugitzen diren 400dik gora muskuluek azala lisatu egiten dute ●

da". Hasieran berak pentsatu baino lan sakonagoa omen da barreterapia. Ez da toki batera joan eta pare bat orduz barrez aritzea, besterik gabe. *"Helburua bakoitzak barruan daukan arre propio hori azaleratzea da. Azkenean jarrera aldaketatzen da, bizitzarekiko duzun ikuspegia".*

MIKEL SALZ

Barreterapeutak prestakuntza zehatza jasotzen du Salud Inteligente ikastegiko monitore ikastaroan. Barrearen fisiologia, psikologia, musikoterapia, talde dinamika edo teknika ludikoetan trebatzen dira besteak beste. Goi mailako ikasketetan aldiz, oinarrizko kinesiologia, programazio neurolinguistikoa eta talde espezifikoei zuzendutako tekniketan sakondu zuen Pepa Marianasek. Bera antzerki mundutik dator, baina ezagutzen dituen barreterapeuta asko psikologoak eta osasun profesionalak direla dio.

Barreterapia ikastaro eta tailerretara hurbiltzen den jendearen perfilaz galdetuta, oso anitza dela dio. Alde batetik talde espezifikoei zuzendutako ikastarok daude. Une honetan bular minbizia jasan duten emakumeen Sarai elkartearekin ari da lanean. Eta Burlatako zaharren egoitzako zaintzaile talde bat ere berarekin ari da barreterapia kontutan trebatzen. Jubilatuentzako ikastaro bereziak antolatuta izan ditu eta tarteka Bilbora joan eta Bilbao Gauda gazteentzako jarduerak programan parte hartzen du.

Indibidualki datozenak adin guztietakoak izan ohi dira. 60 urte ingurukoei kosta egiten omen zaie hurbiltzea, baina behin askatuta, primeran pasatzen omen dute. Guraso batzuk seme-alabekin etortzen dira. Sarritan gazteenak (hezkuntza-ren inguruko ikasketak egiten dituztenak gehienbat) euren formazioa zabaltzeko asmoz hurbiltzen dira. Baina, gehienak 35-45 urte inguruko adina dutenak izan ohi dira.

Zergatik erabakitzen du norbaitek barreterapia behar duela? *"Normalean hona datorrenak ezinegon bat sentitzen du, konturatzen da aspaldi honetan barre gutxi egiten duela, ez dela ondo sentitzen... baina badira kuriositate hutsez hurbiltzen direnak ere".*

UMEKERIETAN. Barreterapia tailer-rrak oso praktikoak izan ohi dira eta, esaterako, txistea ez da erabiltzen tresna gisa. Hitza ahalik eta gutxien erabiltzen dute eta maila fisiko eta emozionala lantzen dute gehiago. Jokoak dira terapia honen oinarria, Marianasek dioen moduan, *"esperimentatzea da kontua. Haurrak ginenean esperimentatuz ikasi genuen. Orain barre egiten ahaztu zaigu eta berrikasi nahi badugu esperimentatzea da onena, horrela gehiago ikasten baita".*

Normalean 10-20 pertsonetako talde-tan biltzen dira eta ikastaroei 8 orduko iraupena izan ohi dute, bi orduko lau sesiotan banatuta. 60 euroren truke jaso daiteke horrelako ikastaro bat. Baina badaude aste-buruko 6 orduko ikastaro trinkoak ere, 50 euro ordainduta hartzen direnak.

Garrantzitsuena praktika bada, hasi gaitzen bada praktikarekin. Zuzenean barrea eragiteko jokoekin hasi beharrean, lotsa galtzeko ariketekin hasten direla esan digu barreterapeutak. *"Adibidez, bakoitzak bere burua eskuaz sudurra estaltzen duela aurkeztu behar du. Ton-takeria bat da, baina asko laguntzen du".*

Ariketa batzuk begiak itxita egin ohi dituzte. Esaterako taldekideak bikoteka jartzen dituzte eta bikote bakoitzari animalia baten izena ematen zaio. Taldekide guztiak gelan nahastu eta animalia horrek egiten duen soinua eginez topatu behar du bakoitzak bere bikotekidea. Bitxilorea deitzen dioten jokoa ere egiten dute: taldekideak lurrean etzaten dira buruz gora, zirkulu bat eginez eta buruak erdialdean bilduz. *"Atzera begiratu eta gauza guztiak alderantziz ikuste hutsare-*

▼
"Egunik alferrikakoena barrerik ez den eguna da".

Nicholas de Chamfort

▼
"Gizakiak hain modu ikaragarrian sufritzen du munduan, ezen barrea asmatzera behartuta egon baita".

Friedrich Nietzsche

▼
"Barrea bizitzaren perfumea da herri zibilizatu batean".

Aldo Palazzeschi

▼
"Irribarre batek asko esan nahi du. Hartzailea aberasten du emalea pobretu gabe. Segundo bat irauten du, baina bere oroimena, batzuetan, ez da inoiz ezabatzen".

Anonimoa

▼
"Negua giza aurpegitik uxatzen duen eguzkia da barrea".

Victor Hugo

▼
"Ez dago ezer hain serio-rik, irribarre batez esan ez daitekeenik".

Alejandro Casona

▼
"Barreak haserre-rik baino zentzuzkoago mantentzen gaitu".

Pedro Marcos Gaston, Levisko Dukea

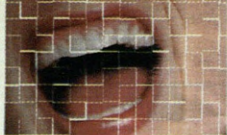
▼
"Barre egitea deformazioa eragiten duen eta soinu ez artikulatuekin batera datorren barruko konbultsioa da. Kutsakorra da eta, intermitentea izanda ere, sendaezina".

Ambrose Gwinnett Bierce

▼
"Munduan ez da ezer aldatu, irribarre-rik izan ezik".

David Blunkett

kin barrez hasi ohi gara. Askotan horrelako gauza sinple batek, ikuspuntutik aldatze hutsak eragin handia izaten du”.

Ikastaroak aurrera egin ahala, “barrearen hezurra” bilatzeko ariketekin ere hasten dira. “Berez ez da hezur bat, puntu bat baizik. Bizkarrean dago eta topatuz gero, hura zanpatu eta automatikoki algaraka hasten zara, ekintza errelexu bat da. Baina, ez du zerikusirik kili-mekin”.

Izan ere, honezkero bati baino gehiagori burutik pasako zitzaion barreterapiara joatea baino merke eta errazagoa dela kilimak jasotzea. Bada, Dinamic-eko arduradunak ez du horrelakorik gomen datzen. “Jarrera positibo eta konstruktiboak bultzatzen saiatzen gara eta normalean kilimak ez dira atseginak izaten, oso ariketa intrusiboa da”.

Barreterapian erabili ohi den beste joko bat bokal ezberdinekin barre egitearena da, kantuko ikastaroetan egin ohi den moduan. Bokal bakoitzak gorputz atal batean gehiago eragiten du. Horrela “a”rekin barre egiteak sabelaldean izango du eragina: genitaletan, hesteetan...; “e”k aldiz saihesten alde eta gibelaren lantzen ditu; “i” bokalarekin barre eginez gero, eztarria eta bihotza mugitzen dira gehiago; “o”k buruan du eragina eta ez da komeni luzaroan egitea, zorabioak eragin baititzaie; eta azkenik “u” bokalak biriketetan eta bizkarrean du eragin gehien.

Lehen egunean ohikoa izaten omen da jendea algaraka hasia. “Baina hori urduritasunak eta tentsioak eraginda gertatu ohi da. Askotan bigarren sesioa amaitu eta jendeak esaten dizu: ‘oso gustura egon naiz, lehen egunean baino barre gutxiago egin dut’. Normala da, tentsioak ahaztu eta lasai barre egiten hasi diren seinale”. Barreterapian erabiltzen diren teknika gehienak oso sinpleak dira, eta eraginkorrak gainera. Barrea kutsakorra dela kontuan hartzen badugu, ez omen da zaila jendea algaraka batean hasia. “Azkenean beti lurrean jolasean bukatzen dugu, umeak bezala”.

Oraindik bide luzea du egiteko barreterapiak. “Oraindik jende askok ez du serio hartzen” dio Pepa Marianasek. Bernard de Fontanellek esan omen zuen bizitza serio hartzeak ez duela merezi, azken finean, bertatik ez garelako bizirik irtengo. Gainera, orain badakigu serio ez badugu hartzen eta barre egiten badugu, agian, luzaroago eta hobeto biziko garela ●

■ Serioa al da terapia moduan barre egitea?

■ “Patch Adams” filmak umorearen eragin terapeutikoa du hizpide.

Aspalditik dakigu umoreak gaitxoaren errehabilitazioan eragina duela. Baina barreterapia bezalako jardun batek nolako onarpena du medikuntza munduan?

Terapia hauen balioaren errekonozimenduak 70eko hamarkadan lehen bultzada garrantzitsua jaso zuen AEBetan, Norman Cousinsen kasuari esker. New Yorkeko “Saturday Review”ko editore eta kritikari eza-gun honi espondilitis ankilosante izeneko gaixotasun mingarria diagnostikatu zioten. Sendabiderik ez zen ezagutzen eta Cousins depresio sakon batean sartu zen. Medikuek barre egiteko aholkua eman zioten hobeto sentituko zelakoan. Lauren eta Hardy eta Marx anaien filmak ikusten hasi eta apurka ondorio batera iritsi zen: hamar minutuz algaraka batean pasa eta bi orduz oinazea saihestea lortzen zuen. Medikuen indikazioak jarraitu, barreterapia C bitamina dosiekin osatu eta gaixotasuna gaitzitzea lortu zuen. “Barrearen anatomia” liburua idatzi zuen ondoren Cousinsek, halako esperientzia positiboa zabaltzeko helburuarekin. Orduan hasi ziren osasun profesionalak apurka barrea gero eta “serioago” hartzen.

Baina terapia berezi honen publizitate

taterik zabal eta eraginkorra ia 30 urte beranduago iritsi zen, beste hainbatetan bezala, Hollywooden eskutik. Universal estudioek Hunter Adams doktorearen benetako istorioa film bihurtu zuten 1999. urtean, “Patch Adams” izenburupean, Tom Shadyacen zuzendaritzapean eta Robin Williams aktore ezaguna protagonista zela. Hunter “Patch” Adams medikuak barrea oinarrituz erabilitako terapia eta honek sortutako polemika lau haitzetara zabaltu zuen film honek.

Oraindik medikuntzan bada sektore garrantzitsu bat barrea terapia moduan onartzea kosta egiten zaiona. Kanadan, AEBetan edo Suitzan esaterako oso hedatua dagoen praktika da. Frantziako Estatuan ere kontuan hartzen den terapia da. Espainiako Estatuan, aldiz, gauzak mantsoago joan dira. Eta hala ere, aurrerapausoak izan dira. Lleidako Unibertsitateko Medikuntza Fakultatean, esaterako, “Umorea tresna terapeutikoa bezala” izeneko ikasgaia aukera dezakete mediku izateko ikasten ari direnek.

Gurean gauza berria da barreterapia eta oraindik aukera ez da oso zabala, baina gero eta gehiago omen dira horrelako terapiatara hurbiltzen diren gaixo zein osasun profesionalak ●

Euskaldunak serioak omen gara. Barre gutxi egiten omen dugu. Egia da ala topiko hutsa? Eta gutxi edo asko egin, beste herriekiko ezberdina al da euskal barrea? Umoreak nazionalitaterik ba al du?

HAIN SERIOAK AL GARA?

La gente di questa regione è molto allegra” esan zuen Andrea Navagiero italiarrak XVI. mendean Euskal Herria bisitatu zuenean. XIX. mendean berriz O’Sheak umoristatzat jo zituen euskaldunak Lapurdira egindako bidaian (eta, egia esan, hori zen bere deskripzioaren elementu positibo bakarra). Baina hauek salbuespentzat jo beharko ditugu, gehienetan euskaldunok umorerik ez dugula esaten baita. “Kanpoan tristeak garela

pentsatzen dute. Beti negarrez, beti lutoz, beti borrokan ari garela uste dute, barrerik ez dugula inoiz egiten” dio Rafael Castellano idazle eta kazetariak. Baina berak badu motiborik kontrakoa pentsatzeko, urte luzez euskal umorea aztertzenko parada izan baitu. Bere lanaren emaitza dira “Cosas. Anecdótico de Euskal Herria”, “Sutondoan” edo “Los vascos también ríen” liburuak. “Ez dugula barrerik egiten? Hemen festa besterik ez dugu-eta! Barre egiteko edozein aitzakia

ANTZINAKO EUSKAL HERRIKO BIZIMODUA POSTAL IRUDIETAN

■ Topikoak dio euskaldunok barre gutxi egiten dugula.

▼
“Errazagoa da nahi den hori irribarrearekin lortzea, ezpataren puntarekin baino”.

William Shakespeare

▼
“Negar egitea erraza da: barre egitea zaila”.

Oriana Fallaci

▼
“Barrea gure nagusitasunetik jaiotzen den loria besterik ez da”.

Thomas Hobbes

▼
“Zientzia ez zait interesatzen. Niretzat preziatuak diren gauzak, ametsa, zoria, barrea, sentimendua eta kontraesana, ez ditu kontuan hartzen”.

Luis Buñuel

▼
“Umore sublimea gizakiak bere burua serio hartzeari uko egiten dionean hasten da”

Hermann Hesse

▼
“Beste irribarre batek eragiten du ia beti irribarrea”.

Anonimoa

▼
“Haurrak irribarrearengatik ezagutzen du ama”.

Leon Tolstoi

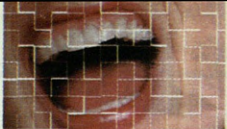
▼
“Barre egiten den bitartean seriotasunerako denbora beti dagoela pentsatzen da”.

François-René de Chateaubriand

▼
“Irribarre egiten dugun bakoitzean mundu guztiak egiten digu irribarre”.

Joe Goodwin eta Larry Shay

■ Kike Amonarriz

Euskara eztegarra eta barre estandarra

A spaldikoak dira irriaren aurka Axularrek "Gero" liburuan izkiriaturakoak: "...hortzak hirriturik, bethi irriz egoitean (...), da halaber ezagun eta ageri han dela ergelkeria franko, eta adimendua eskas." (...) "Eztiago, eta gozoago dira orazinotan, eta othoitzetan daudezin nigararak, komedietan, dantzetan, eta munduko plazeretan dabilzanen irriak baino".

Ez zuen oso gustuko barrea Axularrek, eta berak bezala, euskal literatura eta kultura landu duten idazle eta pertsona askok.

Baina Etxepareti hasita, badugu, umore herrikoien oihartzunak euskal literaturaren orrietara eramane dituzten idazleak, koblakariak, bertsolariak eta abar. Nekazal girotan sortu eta garatutako ahozko umorearen isla dira gehienetan pasarte idatzi horiek: pasadizoak, ipuinak, bertsoak, abestiak, herri antzerkiak... Gure herrian bidaiari ibili eta bertako umorearen berri eman dutenak ere badira batzuk. Horien artean, espainiarren aldean euskaldunak askoz ere alegeragoak ginela aipatzen zuen Andrea Navagiero (1438-1520) italiarra.

Umore landuan ordea, oso eskas gabilta euskaldunok auzo hizkuntza indartsuen aldean. Guk ez dugu ez Kixoterik, ez Pantagruelik, ez Gulliverrik. Andu Lertxundik bere "Euskal umorearen antologia"n bildutako testuek garbi adierazten digute, gure ondarea ez dela askok dioten bezain eskasa, baina aldi berean, umore modernoaren erakina altxatzeko, nahikoa material gutxi dugu-

erabiltzen dugu". Eta Deba inguruan egindako asto-jan bateko pasadizoa bota digu adibide moduan. "Astojana prestatu, baina astoaren buruarekin zer egin ez zekiten. Halako batean han bildutako batek sano-sano zera bota zuen: 'Buruarekin zer egingo dugu bada? Arraizopa!'. Inolako intentziorik gabe gag bat inprobisatu zuen".

Orduan, zergatik pentsatzen dute (eta dugu, hainbeste errepikatzearen poderioz euskaldunak ere topikoa sinestera iritsi baikara) ez dugula umorerik? Klimak, geografiak, historiak... izan dezakete eraginik. Eta baita hizkuntzak ere. Euskaldun askok erdara ez jakiteak eta kanpota-

la eta beraz, material berriez osatu beharra daukagula.

Euskarazko umoreak, euskararen eta euskal kulturaren ibilbide bera eramane du eta darama: hizkuntzarik gabe ez baitago umorerik eta umorerik gabe ez baitago hizkuntzarik.

Batez ere nekazal girokoa, ahozkoa (eta beraz dialektala) zen umore batetik, ikus-entzunezko eta idatzizko umore nazionalera egiten ari gara jauzi. Irratia, telebista, antzokiak, liburuak, prentsa... Esparru horietan guztietan ari da garatzen euskarazko umorea.

Eta eskuartearen dugun euskara estandarra ez zaigu oraindik aski, "euskara eztegarra" behar dugu.

Eta hizkuntzaren kalitateaz eta adierazkortasunaz horrenbeste hitz egin eta idazten den garaiotan, egin dezagun kontu, hizkuntzaren bizi indarraren adierazlerik argienetako bat, "kaleak" txisteak, pasadizoak, esamoldeak edo exajerazioak euskaraz asmatu, sortu eta zabaltzeko duen ahalmena dela.

Antton Olariaga maisuak ekin zion gure artean hitzekin eta hizkuntzarekin jolas egitearen bide honi. Geroztik, ekarpen garrantzitsuak eta aberatsak ditugu euskal kulturaren esparru guztietan.

Gure erronka nagusia, beste kultura eta gizarte guztietako hizkuntza biziaren gertatzen den legez, kaleak euskarazko umorea sortzea da: txisteak, hitz jokoak, lokuzioak, koplak... Jauzia emateko garaia da: hizkuntzak berak egin behar du eztegarra, barre estandarrak lortze aldera ●

rrek euskara ez ulertzeak, isilak eta serioak gaila pentsaraziko zion hainbati. Eta topikoa elikatzen lagunduko zuen seguruenerik euskal umorea gutxi landu izanak. Umore landuak literaturarekin du zerikusia. Begira bestela umore ingelesak nolako ospea duen eta nolako literatur tradizioa duen. Gurean guztiz kontrakoa gertatu da, ordea. Gutxi landu izanak ez du esan nahi, hala ere, euskal literaturan umorerik aurki ez daitekeenik; adibideak izan badira eta Anjel Lertxundik "Horrela bizi bagina beti. Euskal umorearen antologia"n bildu zituen duela 10 urte baino gehiago. Rafael Castellanoen hitzetan, "idatzian gutxi landu da euskal umore"

ALBERTO ELOSEGI

rea, baina ahozkoan tradizioa badago". Bertsolaritza, abestiak, herri antzerkiak, inauteriak... ahozko umoreak hainbat esparru izan du gurean.

Gutxi edo asko, baina tarteka barre egin egiten dugu behintzat. Baina mundu guztian umorea berdina al da? Euskaldunok umore berezia al dugu? "Umores uni-bertsala badago", dio Castellanok, "Woody Allen da horren adibidea, edo Marx anaiak. Orokorrean juduen umorea unibertsala dela esan dezakegu". Euskal Herrian horren adibide bat aurkituko dugu XII. mendera atzera eginez gero: Benjamin Ben Yonah Tuterako errabinoa. Munduan zehar egindako bidaiaren kontakizuna liburu batean bildu zuen, barrea eragiten duen pasartez beteriko liburua.

Badago beraz mundu guztiak ulertzen duen umore mota bat; salbuespen batekin, "japoniarren umorea ez baitu beste inork ulertzen" Rafael Castellano-ren esanetan. Baina egia da, era berean,

■ Rafael Castellano euskaldunon umorea beltza dela dio.

herri batetik bestera umoreak bere berezitasunak dituela. "Frantsesen umorea, esaterako, nahiko eskatologikoa da, aleman eta katalanena bezala. Espainiarrek aldiz italiarren antza handiagoa dute horretan, umore alaia dute, nahiko neo-realista". Eta euskaldunok? "Euskaldunok umore beltza dugu".

Rafel Castellano-ren ustez, gure umorea zelta da. Irlandarrek eta euskaldunek gauza berdintsuez barre egiten omen dugu. "Taberna eta eliza oso presente daude gure umorean. Eta umore zeltan bezala gag-ak garrantzia handia du eta ez gara oso sutilak. Oso zinematografikoa da gure umorea".

Euskal Herriaren barruan ere ñabar-durak daudela dio Debako kazetariak: "Kostaldekoen umorea zabalagoa izan da, mundu gehiago ezagutu baitute, eta baserritarrena mugatuagoa. Itsasoak nolabait leundu egin du kostako en-umorea. Nafarren umorea, aldiz, gogorragoa da, gordinagoa. Eta Iparraldean 'europarragoak' dira, sutilagoak".

Lehenago barre egitea osasuntsua dela ikusi dugu. Orain, esanak esan, euskaldunak dioten bezain triste eta serioak ez gairela badakigu. Kopetilan jarraitzeko aitzakiarik ez dugu, beraz. Agian barre egiteko arrazoiak beharko ditugu... Irribarre txiki bat bederen eragingo duelakoa, horra XIX mendean Lapurdiko Geterian gertatu omen zen pasadizoa: serora gazte batek maitasuna zer zen erakusten zion gizonarekin ezkonduko zela esan zuen, eta apaizak hautagai bezala eskaini zuen bere burua. Egin beharrekoak eginda, serorak mespretxuz so egin zion hautagai-apaizari. "Hau al da maitasuna? Larunbatero sakristauarekin egiten dudana da-eta!" ●

▼
"Geure buruaz barre egiten dugun lehen aldian iristen gara benetako heldutasunera".

Ethel Barrimore

▼
"Barre eta amets egitea dira hobeto bizitzeko sekretua".

Anonimoa

▼
"Irribarre zabal bat jigante aurpegi eder bat da".

Charles Baudelaire

▼
"Inoiz barrerik egin ez duena ez da pertsona serioa".

Friedrich Von Hardenberg

▼
"Ez dago garaiz kanpoko barrea baino gauza garaiz kanpokoagorik".

Catulo

▼
"Barre egiteko ausardia duena munduko nagusia da".

Gesualdo Bufalino

▼
"Egin ezazu irribarre... bihar okerrago izango da eta".

Arthur Bloch

www.kaixo.com

H E G A Z T I H A R R A P A R I A K

Hanka sendoak dituzte, mokoak gakoduna, begi borobil-borobilak. Ez dituzte horrelako ezaugarriak alferrik. Ehiztariak dira eta urrutira ikusi eta entzuten dute. Hegazti alferrak ere badira, ordea, eta espezie batzuk gorpuzkinak jatera ohitu dira.

EHIZTARI HEGALARIAK

Hegazti harrapariak, harraparitza ogibide duten heinean, haragizale sutsuak dira.

Espezie guztiek honako ezaugarri orokorrak betetzen dituzte: gakodun moko sendoa batetik, euren harrapakinen haragia urratzeko erabiltzen dutena. Begi borobil handiak, harrapakinak zehaztasun handiz antzemateko, eta nola ez, hankatzar luzeak erpe zorrotzekin, biktima sendo heltzeko. Hegaztitar hauek ederki diseinatura daude beren egin-beharretarako, alegia espezializazio maila gorena lortu dute, justu harrapakina ehizatu, hil eta labanarekin arituko balira bezala zatikatzeko. Ikusmena eta entzumena ere bikainak dituzte. Ehiztari sena barru-barruraino sartua daukate, nahiz badauden espezieak sarraskijale izatera ohitu direnak, gorpuzkinak aprobetxatzen dituztenak. Alferkeria ote da arrazoa? Talde honetan sailkatzen dira saiak.

Zenbait ezaugarri orokor aipa dezakegun arren, ezaugarri asko aldakorrek dira espezie bakoitzaren arabera. Hainbat faktorek eragiten du aldakortasun horretan: ehizatzen duten harrapakin mota, gaueko edo eguneko harraparia den, bizi ohiturak...

Esate baterako, eguneko harrapari askotan, dimorfismo sexuala ikusten da, hau da, emeak arrak baino dezente handiagoak dira, eta kasu askotan baita ehiztari trebeagoak ere. Saien kasuan ordea, ez da horrelakorik ikusten, kumeen zaintza eta elikadura, eme eta arrek hartzen duten erantzukizuna baita.

Espezializazio maila altuaren aipua egin dugu, eta hau, ehizatuko duten harrapakin motak baldintzatua egongo da. Erabiliko den ehiza-teknika ezberdina izango da. Adibidez, airean dabilzan txoritxoak ehizatzen dituztenek, gabiraiek eta aztoreek esate batera-

■ Mozoloa eta zapelatza, biak dira hegazti ehiztariak, baina lehenak gaez egiten du lan eta bigarrenak egunez.

ko, puntako trebezia dute hegaldari mugimenduetan. Aldiz, lur gainekoak ehizatzen dituztenen hanken diseinua izugarria

da, sendotasun handikoa. Arranoa da adibide argigarria.

Eguneko harraparien taldean daude mirua, zapelatza, gabiraia eta mirotza ere, baina guztien gainetik erregea da arranoa. Sinbologiaz betetako hegaztia da antzina-antzinatik. Ehiztari trebea da, hegada zehatzek ez dute atzean harrapakinik uzteko aukerarik ematen. Arrano beltza adibidez, abiada itzelean lurreratzen da eta harrapakina ezustean harrapatzen du. Hegazti sedentarioa da berau, eta gainera, bere bikotekideari hil arterainoko fidelotasuna adierazten dio. Bikotekidea hilez gero parekatuko litzateke beste batekin. Elikadurari dagokionez, hegazti zein narrastiak jaten dituzte, baita ugaztun txikiak ere. Arranoa eguneko harraparien artean errege dela esan dugu, baina gure lurraldean arrano espezieek atzerakada nabarmena jasan dute.

ILUNEKO HEGAZTI HARRAPARIK.

Iluneko hegazti harrapari hauek gauaren iluntasunean ehizatzen espezializaturik daude. Horregatik daukate daukaten itxura berezia. Talde honetakoak dira hontz handia, urubia, mozoloa eta hontz zuria, adibidez. Itxuraz eguneko harraparietatik asko bereizten dira, gaez ehizatzeak moldapen asko eskatzen baititu gorpuztean. Luma-jeak kolore marroi eta grisekoak dira eta kamuflaje bikaina da, egunez, beraien irudiak zuhaitz enborretatik bereiztea zaila izanik. Oso adierazgarriak dira begiak, handiak eta borobilak, ikusmen ezin hobea dute, ia iluntasun betean ere ikusteko gai dira. Gainera, nahiz begiek mugikortasunik ez izan, izugarria eta sinesgaitza da lepoaren malgutasuna. Harrapari gautar

batzuek burua 360 graduz biratzeko gaitasuna dute, beti ere gorpuzta tinko edukiz, noski. Entzumena ere oso garatua izaten

dute, honetaz bakarrik baliaturik ere ehizatzeko gai izango lirateke. Zelatan egoten dira ibiltari gautar despistaturen bat azaltzen den arte eta harrapakin preziatua ustekabeen bereganatzen dute, hegada isilak ia ez baitira nabarmentzen. Harrapari hauen dietaren barne intsektu, arrain, hegazti eta bestelako ugaztun txikiak sartzen dira. Hala ere, harrapakinak sarri askotan sagutxo gautarrak izaten dira. Harrapakin txikiak osorik barneratzen dituzte eta handiak zatikatuta. Liseri ezin dituzten atalak goitika eginda kanporatzen dituzte: lumak, hezurak... Hauek egagropilak deitzen dira, biologiok aztertzen ditugunak zer jan duten bereizteko.

MENDIAK. ETOR

■ Eguneko harraparien artean erregea da arranoa.

Ohikoena isiltasunaren lagun izatea da, ehizan arrakasta lortu ahal izateko, baina araldian oihu beldurgarriak igortzen dituzte. Hil arteraino bikotekide bera izaten omen dute espezie harrapari askok. Kumeak hogeita hamar egun inguruko txitaldiaren ostean jaiotzen dira. Txita batzuk besteak baino handiagoak izaten dira, eta hauei ematen zaie janari gehien. Nahiz gizakian krudelkeria iruditu, oso eraginkorra izaten da espezieen biziraupenerako. Gainera, ez dute inongo erreparorik izaten beraien bizitza arriskuan jartzeko, txitak babesteko bada behintzat. Oso temati eta erasokorrak izaten dira ●

◆ MAIDER ZAPIRAIN

■ Arroiletako zaindari handiak

Badaude harrapari handien kideen artean ehiza hain gustuko ez dutenak, sai sarraskijaleak alegia, askotan putre bezala ezagutzen ditugunak gure artean. Beti aipatzen da heriotzaren iragarleak direla, inguruan gorpuzkinik bada, han ikus ahal izango dira hegaztitar hauen hegaldaldi salatariak. Euskal Herrian topa ditzakegun sai espezieak hauek dira: sai arrea, sai zuria eta baita ugatza ere, azken honek habia Nafar Piriniotan egiten du, nahiz noiz edo noiz gure inguruotan bikoteran bat ikusi.

✓ **Sai arrea.** Sekulako populazio gehikuntza nabarmendu da sai arreen kasuan. Berau izango da hegazti harraparien artean gehikuntza adierazgarria jasan duen bakarra. Sai populazioak suspertzeko hartu ziren neurriak guztiz eraginkorrak izan dira. Saitegi guneak babesgune bihurtu ziren eta saien janlekuak agertu ziren. 90eko hamarkadan sai aleak Euskal Herriatik kanpora eramaten hasi ziren, beste guneetako sai populazioak suspertzeko asmoz. Fran-

tzia, Italia eta Espainiako zenbait eskualdetara heldu ziren sai erre euskaldunak.

✓ **Sai zuria.** Ezin dugu gauza bera esan sai zuriari buruz, alderantziz, sai zuri populazioek beherakada esanguratsuak jasan dituzte. Eta hauek, sai arreak ez bezala, migratzaileak dira, negua Afrika aldean igarotzen baitute. Sai zuriek badute bitxikeriarik beren ohituretan: ardi gorotzak irensten dituzte, nahiz eta osasunarentzat arriskutsua izan, infekzioak sortzeko arriskua dela-eta. Azken ikerketen arabera, ekingia hau aurpegiko kolore horiarekin erlazionatu dezakegu, gorotzetatik lortzen baititu pigmentu hau lortzeko osagaiak.

✓ **Ugatza.** Zoritzarrez, bikote bakan batzuk baino ez dira geratzen gaur egun, desagertze arrisku biziaren daude. Lumaje ederra du hegaztitar honek eta bere sabelalde gorritza oso nabarmena izaten da. Ugatza oso berezia da bere dieta espezializatua dela-eta. Sarraskijaleek gorpuzkinen hezurak garbitzen dituzten arte itxaroten du, ondoren hezurra aukeratu eta aietik harkaiztegiko leku zehatz batera botatzen du hezurra puska dadin. Hezurra puskatu arte errepikatzen du operazioa. Ondoren, hezur muinak irensten ditu gogo handiz. Hezurak txikiak badira, osorik barneratzen dituzte.

Ugatza lurraldekoia da eta habia puska leku hauetatik gertu izaten dute, ondo aukeratua, fermuki babesten dutelarik arrotzik gerturatzen bada ●

P E R F I L A

Bere etxean hartu gaitu Garik. Camaron jarri digu lehenik, gero Ibrahim Ferrer, Ben Harper atzetik... Horrela erakutsi digu arratsalde batez bere aberria, musika. Mikel Lasaren "Memory Dump" liburutik irakurri dizkigu eszenategira eramaten dituen hitzak. Eta bukaerarako, Perutik ekarritako gitarra hartu du, fikziozko mundu batera sartzeko-edo.

Bere "amets", "apar urrun" eta "arratsalde finlandiar"ez jardun dugu. Hainbeste bizipen ditu kontatzeko, eta hainbeste bizi du kontatzen duenak!

Emozionatuta atera gara, kontzertu batetik bezala. Eta bere hitzak buruan geratu zaizkigu bueltaka, ondo ulertzeko kantuak behin eta berriz entzun behar diren bezala.

Testuak:

Estitxu Eizagirre / Ixiar Eizagirre

Argazkiak:

Joseba Olalde

Iñaki Garitaonandia, "Gari"

**"Elizara joaten naiz,
baina ez noa mezatara"**

Legazpiko koadrilak "Zipper" taldea osatu zenuten. Motor zaleak zineten, zure amonak utzitako baserrian pasatzen zenuten asteburua... Zer giro zen hura?

Motor zaleena beste bizi filosofia bat da. Guk motoak eta kotxeak bakarrik genituen buruan. 13 urterekin jada koadrilan motoekin genbiltzan denok, kotxea oso ondo menperatzen genuen, gainera ihesaldietan maisuak ginen. Karrera guztietara joaten ginen eta gerora oso garrantzitsuak izan diren hainbat pilotu ezagutu genuen, adibidez, Alex Criville. Gure koadrilako bat Espainiako Turismo Txapelduna da, eta Europako Clio Sport Kopa jokatu du. Denok ibiliak gara karre-ratan.

Rocka eta motorren mundu hori oso lotuta zegoen. Ostiraletan elkartzen ginen Legazpin, sartzen ginen nire amamak utzi zigun baserri zaharrean eta han pasatzen genuen egun osoa rocka jotzen. Flipatu egiten genuen, "uantxu-uantxu-uantxu"ka, ingelesez tutik jakin gabe. Entzunaldiak ere egiten genituen. Egundun osoak pasatzen genituen musika entzuten, entzuten bakarrik, hitzik egin gabe.

■ Arriskua nola bizi zenuten?

Koadrilako ia denak pasa gara Zainketa Intentsiboen Unitatetik. Arriskuaren beldurrik ez genuen izan sekula. Nik lehen istripua izan nuenean, ospitalean hiru hilabetez egon nintzen. 50 kilorekin irten nintzen, eta etxera iritsi orduko, koadrilakoek hartu ninduten, eta zartada ondorengo beldurra pasatzeko frogatik egin zidaten. Hartu koadrilako denek motorra, ni atzean fardel gisa jarri, eta ziztu bizian Udanako jaitsiera eta igoera egin genuen.

■ Sekulako itxura izango zenuten...

Guretzat garai hartan itxura zen inportanteena. Ez bazegoen glamourrik, ez zegoen talderik! Ostiraletan elkartzen ginen etxe batean, eta goitik behera makilatzen ginen. Herrian, garai hartan, "hauek drogadiktoak dira" eta halakoak entzun behar izaten genituen. "Hauek espainolen kontuak dira". Gu ume euskaldunak ginen, baina itxuraz "ez ginen euskaldunak". Piura harrigarriak genituen.

■ Garai hartako euskal munduarekin zer harreman zenuen?

"Zuzenean abestean, esaten dudana barneratu eta espresatu behar dut. Niretzat hori da artea"

Ez zitzaidan interesatzen. Etxean dauzkatzat garai hartan Iparraldetik ekarritako singleak, hemen debekatuak zeudenak, eta niri musika hori ez zitzaidan batere gustatzen. Bertsolarien mundua, batere ez. Joaten nintzen bertsolariak ikustera osabarekin, eta kontatzen zituzten istorioak-edo beste mundu batekoak ziren. Guretzat mundu ezaguna zen, baina guk ez genuen horretaz ezertxo ere jakin nahi.

■ Zer musika entzuten zenuten?

Bazeuden lagun batzuk Beatles zale amorratuak, eta guri ez zitzaigun hori batere gustatzen. Gu lagun alemaniar bati esker sartu ginen rock progresiboan, rock alemaniarrean, eta hemen lortu ezin ziren disko asko ekartzen zizkigun. Ez zen

posible hemen David Bowie, edo Lou Reed diskotxoak lortzea, eta guk hori dena, eta Iggy Pop, eta Detroiteko musika, eta musika amerikarra, entzuten genuen egunero.

■ Zer ekarri zizun Hertzainak taldean sartzeak?

Niretzat sekulako zortea izan zen. Istripu bat izan nuen motorrez. Bi urtez egon nintzen ebakuntzetan, oso larri. Herrenka nenbilen, hanka galtzeko zorian egon nintzen gainera. Gurasoekin ez neukan harreman onik, ez nuen unibertsitatara joan nahi eta pozik sartu nintzen.

■ Zer aldaketa izan zen zuretzat Legazpitik Gasteizera joatea?

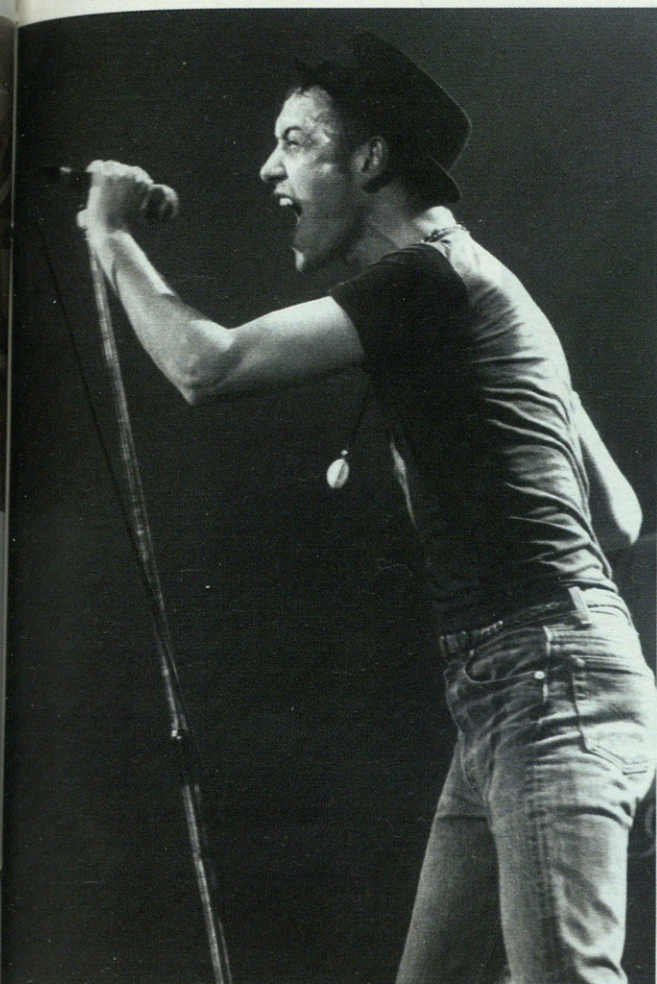
Mundu berri bat zen. Donostian egiten ziren lehenengo kontzertuetan, gu ginen publikoko gaztetxoak. Besteak gu baino 10-15 urte zaharrago izango ziren. Gainera ez zen hainbeste jende izaten entzuten, eta giro horretan euskaldunak oso gutxi ginen.

Ezberdintasun nabarmenena izan zen Hertzainak proiektuak identifikazio ideologiko politikoa zeukala. Ez zen proiektu musikal bat bakarrik, ez zen besterik gabe talde bat egitea. Bide horretan oso garrantzitsua zen saldu behar zen ideologia.

■ Artista eta politikaren arteko lotura nola ikusten duzu: mugatzen du, ez, zeresan gehiago ematen du...

Gauza bat da musika, artea, eta beste bat kontu pertsonalak. Nik hitz egin dezaket politikaz lagunekin, etxean, tabernan... Baina musikaren bidez publikoki adieraztea ez zait interesatzen. Ez dut bandera izan nahi. Ez dut esaten ondo edo gaizki dagoenik. Niri gustatzen zait

nire kantetan kontu pertsonalak kontatzea. Kontu pertsonal horiek abestea ere azkenean politika da, zu eszenategian baitzaude eta publikoaren aurrean, eta publikoak hartzen baitu zuk esaten duzuna.

Ez dakit zeren aldeko kontzertuetan jotzen dut noizbehinka, baina ez zait gus-tatzen. Edozein herritan gauza bera gertatzen baita: batzuekin jotzen baduzu, beti edukiko dituzu kontra beste batzuk. Azkenean mugatzen dena musika da, eta musika da inportantea.

Euskal Herrian jende askok, entzun aurretik euskal kultura usaina duen dena baztertzen du. Eta ez dira fatxak, politikaz paso egiten dute, baina jada euskal kutsu hori gaizki hartzen dute.

Motiboak ere eman ditugu, euskal kulturak produktu gehiegi kaleratu dituelako "euskal kalitate labelik" gabeak. Azterketa ideologikoa pasatzen dute, baina kalitatearena ez.

■ **Belaunaldi berriekin euskaldun "normalak" sortu dira?**

Ni orain talde gazte batekin ari naiz.

goa da, eta musikarentzat askoz aberatsa-goia.

■ **Kontatu zure bakarlari ibilbidea.**

Laguntzarik handiena Atxagarengandik jaso nuen. Bizitza zor diot. Hertzainak desagertu zen, eta nik disko bat ate-

"Kontua ez da bizirik egotea, baizik eta tente egotea, eta lan honetan hori ez da batere erraza. Aurten disko bat kaleratzeko beharra daukat"

ratzea proposatu nuen. Negoziaketetan hasi nintzenean, industriaren erantzuna izan zen: "Garik duen famarekin... ez zaitugu ikusi ere egin nahi". Gogorra izan zen. Jarritako baldintzekin zeharo harritu nintzen: "ez didazuela grabatzen uzten ez badidazue zaindaria bat gertu jar-

• **Jaio:** Legazpin, 1963. urtean.

• **Bizi:** Gasteizen.

• **Musikaria.**

• **Ibilbidea:**

+12-13 urterekin sartu zen rock munduan Legazpiko "Zipen" taldearekin.

+1983an "Hertzainak" taldean sartu zen, eta bertako abeslari izan zen, 1993an taldea desegin zen arte.

+1996an bakarlari ibilbideari ekin zion.

• **Diskoak:**

+Hertzainak taldearekin: "Hertzainak" (1984); "Hau dena aldatu nahi nuke" (1986); "Salda bada-go" (1988); "Zuzenean" (1991); "Denboraren orratzak" (1992); eta "Amets prefabrikatuak" (1992).

+Bakarlari: "Gari" (1996); "Eguzki berritan zaude" (1998); eta "Gari eta Otoitz gure alde zuzenean" (2002).

Beste belaunaldi bat da. Hauek jazz mundutik datoz. Eta bere aberria musika da. Euskaldunak gara, hemen jaioak garela, baina besterik gabe. Alegia, garrantzitsuena ez da "euskaldunak gara". Garrantzitsuena da "musikariak gara". Espektro irekia-

tzen? Hain arriskutsua al naiz bada?" Bada, dirudienez bai! Baina beno, dena oso ondo irten zen, oso ondo funtzionatu zuen diskoak.

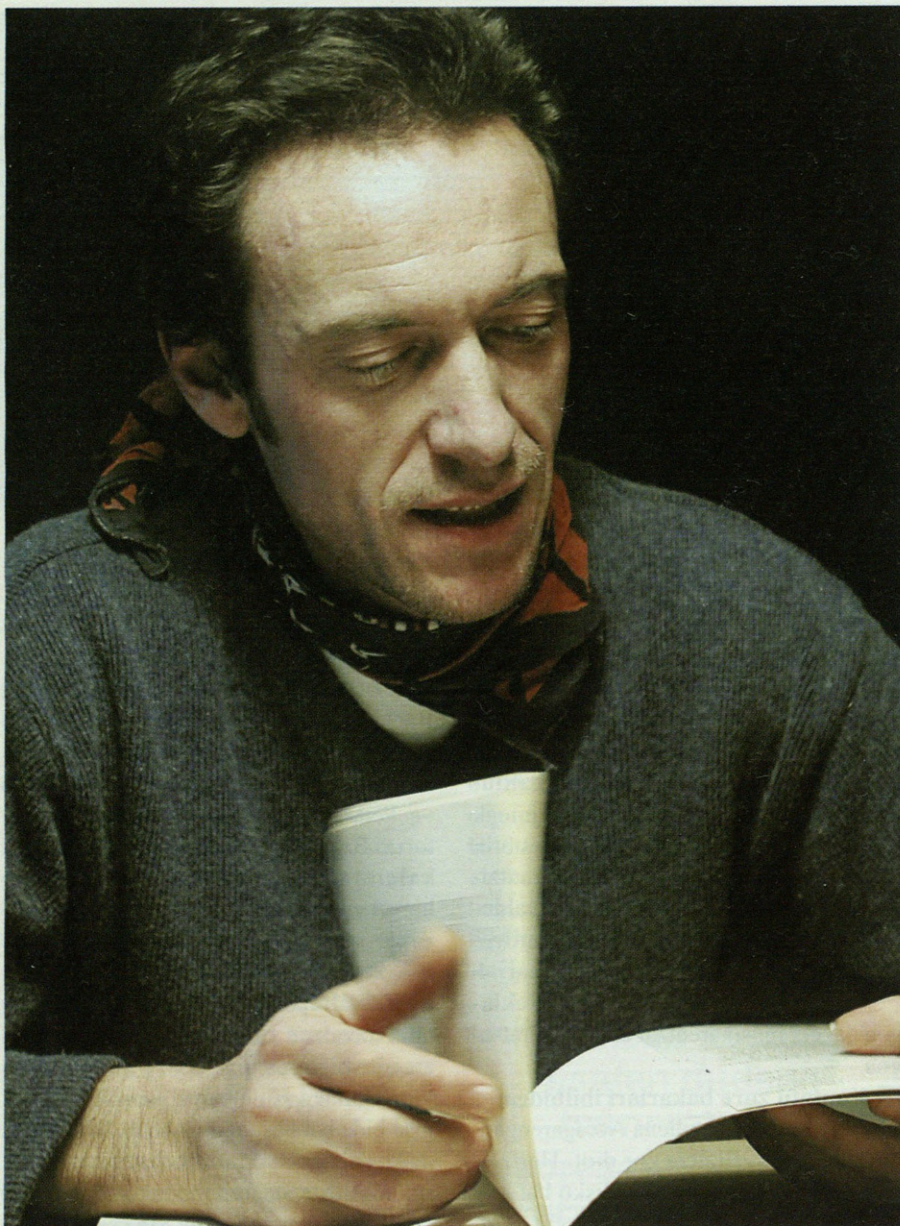
Pena izan zen bigarren diskoaren historia. Bigarren diskoa astelehen batean kaleratzekoa zen, eta justu asteburu horretan uholdeak izan ziren Donostian. Elkar argitaletzeko azpiegitura guztia lokaztuta gelditu zen. Hor ikusi nuen, ETBko erreportaje batean, nola lokatze-tatik ateratzen zen disko bat. Zer izango, eta nire bigarren diskoa!

Sekulako pena hartu nuen. Bakarlari gisa bide bat hasten duzunean, lehenengo diskoak oso ondo funtzionatu badu, bigarrena baieztapenaren modukoa da.

Kantu batzuk Jon Maia eta bion artean landu genituen, eta disko horren produkzioan magia izugarria egon zen, niretzat ezezaguna, berria. Dena bere kasa irteten zen, denak funtzionatzen zuten, *feelinga* zegoen, bizitza, dena. Eta kalean lortu zuen emaitza ez zen ona izan. Berehala beste proiektu bat aurrera eramateko beharra sentitzen nuen.

Madrilgo Drob diskoetxea interesatuta zegoela-eta esan nuen: "erronka berri bat nahi dut. Inoiz ez dut gaztekeraz kantatu eta frogatzen dut". Hasi nintzen erdaraz kanta konposatzen, eta lehen maketa penagarria izan zen, sekulako depresioarekin bukatu nuen. Ez nuen nire ahotsa ondo sentitzen, ez nituen barnerrazten esandakoak, oso arraro sentitzen nintzen. Nola oso burugogorra naizen, dutxan, sukaldean, toki guztietan abesten

■ Mikel Lasaren liburua eskuetan, azaltzen du: "Nahiz eta poema gustatu, autoreaz ez bazait gustatzen, alferrik da. Autoreaz maitemindu behar dut".

nuen. Nire helburua zen disko hau Mur-tziako tipo batek entzunez gero, ez zezala nabaritu nongoa naizen. "S"ak-eta oso markatuak ziren. Sekulako ahalegina egin nuen, komunikazio aldetik, eta azkenean lortu nuen beste modu batera ahoskatzea eta neu oso ondo sentitzea.

Baina gero beste arazo batzuk etorri ziren, beste zirkunstantzia batzuk, eta gainbehera etorri zen. Orduan erabaki nuen Euskal Herritik kanpora joatea.

■ "Gara" egunkariak zure azken diskoa beste banaketa bide batetik kaleratu du.

Banaketa kioskoetan egin da, ez den-daz denda. Bi egunetan kaleratu da disko

hori egunkariarekin. Ez zuen merkatuko prezioa, askoz ere normalagoa baizik. Erantzuna oso positiboa izan da. Baina niretzat inportanteena izan da "Gara"k egin duela apustu bat, eta frogatu didala badaudela beste irtenbide batzuk, ezarri-

**"Bakardadetik nola
irten? Musika bidez.
Fikziozko egoerak
asmatu eta konposatu.
Hori izan da nire
salbazioa"**

B E R T S O A

Doinua: Aita izena

**Bakardadean gitarra hartuz
pelutxe baten usteko,
zerbait sinistu behar zenuen
bakardadea hausteko.
Zure kasuan amama eta
osaba ziren hasteko,
berdin da hori, berdin jainko bat
hartu zerbait sinisteko,
bide hortatik zeure buruan
sinistera iristeko.**

Aitor Mendiluze

tako boteretik irteten direnak, euskal industriatik irteten direnak.

■ Bi hizkuntzatan duzu adierazteko gaitasun bera?

Hizkuntzan adieraztea da garrantzi-tsuena. Nik frantsesez abestu dezaket, baina zailago. Ingelesezt, ezin dut. Zeren gauza bat da kantu bat konposatzea, baina oso beste bat da grabatzea edo zuzenean aritzea. Zuzenean abesten duzunean, esaten duzuna barneratu eta espresatu behar duzu. Niretzat hor dago artea. Nik neurea eszenategian ematen dut, ez kantuak konposatzerakoan. Eszenategia mundu magiko bat da, sartzen zara zure munduan eta flipatu.

Niri asko kostatzen zait lehenengo kantutik nire munduan sartzea. Publiko-ak oraindik oso urduri jartzen nau, errespetu gehiegi ematen dit. Baina gero txipa aldatzen dut, esaten dudana barneratzen dut eta esaten ari naizen hori espresatu. Noizbehinka pauso hori natural ematen da. Bat-batean hain sartua zaude zure munduan, ez dakizula non zauden, ez duzu ezer gogoratzen, une hori bizitzen ari zara eta kito. Magia hori lortu ezin dudana kontzertuetan, ofizioak laguntzen dit hala banengo bezalako itxura eginez.

■ Sortzeko nondik abiatzen zara?

Hitzetik, beti. Perun egin ditut frogak batzuk alderantziz hasita, lehenengo musika egin eta gero hitza sartu. Gainera Peruko oihanean, konposatzeko beste modu bat deskubritu dut. Orain ez ditut kantak neure odolarekin, neure barneko sentimenduekin idatzi beharrik. Orain kapaz naiz egoera bat imajinatu eta egoe-

ra horretatik idazteko. Lehen ez.

Oraingo musikariekin talde lan bat sortu nahi dut. Orain arte nik grabatzen nituen kantuak etxean, gitarra eta ahotsarekin, eta gero besteekin lantzen nituen moldaketak. Baina orain ikusi nahi dut ea zer nolako *feelinga* sortzen den. Talde barruan izugarri giro ona dugu, eta hori aprobetxatu nahi dut.

■ Nola moldatzen dituzu besteren hitzak?

Aldaketak egiten ditut, beti ere egilearen baimenarekin. Nik ezin dut gustatzen zaidan poema bat hartu eta besterik gabe musikatzen hasi. Ez, autore bat gustatzen bazait behar dut zuzenean berarekin hitz egin, ea zer inpresio hartzen dudan. Nahiz eta poema bat gustatu, ez bazait autoreak gustatzen, alferrik da.

Autoreaz maite-mindu behar dut, edo behintzat zer edo zer berezia izan behar du niretzat. Jakin behar dut esaten duena zer esanahirekin dioen eta berarentzat zer den.

■ Obran ez al da pertsona ikusten?

Nire kanta askotan, biluzik azaltzen da nire barnea, nire arima hor dago. Adibidez, "Amets", edo "Kontzientziarik gabe" kantuetan.

Hor agertzen dena lehen pertsona da, ni neu.

■ Zer da rocka?

Niretzat rocka ez da musika mota bat bakarrik, jarrera bat da. Mikel Laboaren eszenategira igotzeko zortea eduki nuen behin. Mikel Laboa doinu ez da rocka, baina igo berarekin eszenategira, eta a zer kalanbrea ematen dizun! Hori da rocka.

Talde asko ikusten ditut, topikoan sartzeagatik, txima luzeak eta trans-metal kontu horretan, eta antzerki hutsa da askotan. Hori niretzat ez da rocka. Camaron, hori da rocka. Cadizen arratsalde bat pasatu nuen berarekin, eta zirraragarria zen, bihotzekoak emateko moduko tipoa.

■ Nola joan zara estiloa eraldatzen?

Orain entzuten ditudan musikariak bakoitza ama batetik datoz. Baina dena da musika. Peruko oihanean bolero

"Konplexuak gainditu nahi ditut musikan, libreago izan"

batzuk konposatu ditut, eta beste kanta mota batzuk, beste sonoritate batzuk ere bai. Lehen, ezinezkoa zen niretzat halako bideetan sartzea. Neure buruari esaten nion "bolero bat? Pitzatuta hago edo?" Pixkanaka muga eta konplexu horiek gainditu nahi ditut, gero eta "libreago" izan.

■ Musikan profesional izate hori eguneroko borroka da?

Nire aitak esaten duen bezala: "oso artista, baina beti zabiltza dirurik gabe."

DISKORIK GABE, BERDINDA

Sekulako esfortzua egiten dugu disko bat osatzeko, kontzeptua asmatzeko eta kaleratzeko. Kaleratzen dugunean nahitaezkoa da, gaur egun, promozioa egitea. Zenbat borroka egin behar dugun medioetan azaltzeko! Eta bat-batean, iritsi naiz Perutik, produkturik gabe, eta medio guztiak zaudete nire atzetik. Flipatuta gelditu naiz. Musikari bezala esaten dut: ez da justua. Zergatik hau? Medio hauek denak behar ditut, baina diskoa ateratzen dudanean!

Koskabiloak zintzilik! Zer arte da hori orduan?". Azken finean gauzak horrela neurtzen dira: bizitzeko adina ateratzen duzu edo ez duzu ateratzen.

Orain hasi naiz talde berriarekin, Gasteizen bertan. Ez dut nahi lehen bezala, musikari bakoitza Euskal Herriko punta batean bizi eta elkartzeko zailtasunak izatea. Esfortzu handia da talde bat mantentzea, proiektu bat bideratzea. Ia astero entseatzeko dugu, eta horrek ematen dit aukera ia egunero nire langintza-
ren barru-barruan sartuta egoteko. Etxean

"Rocka ez da musika mota bat bakarrik, jarrera bat da. Mikel Laboa edo Camaron, hori da rocka"

aritzen naiz ikasten, kantu berriak sortzen eta gauza berriak proposatzen. Baina hortik bizimodua ateratzea oso zaila da.

Kontua ez da bakarrik bizirik egotea, baizik eta tente egotea, eta lan honetan tente egoten ez da batere erraza. Badut nolabaiteko "presioa", aurtun disko bat kaleratzeko beharra daukat. Kantuak eginak ditut, baina zer diskoetxerekin atera? Euskal Herrian ez dakit egongo den diskoetxerik hori kaleratu nahiko duenik.

■ Musikarien baldintzak hobetu dira?

Azpiegitura aldetik, gaur egun aukera gehiago ditugu: areto gehiago, eta profesionalen baldintzak betetzen dituztenak.

Gauzak oso gaizki daude. Musikariak sindikatu gabe gaude, edozein modutan

egiten dugu lan. Nire etsaia egoera hori da.

■ Baina zu mitikoa zara...

Utzi mistizismoak, ardurak eta txorakeriak. Zer gertatzen da? Bada egoera politikoa daukagun bezalako daukagula, eta orduan, nik uste industriak erakarritak, sortzen direla halako figurak. Eta figura horiei gainera ezartzen zaie,

nahitaez, herriarekiko erantzukizun kultural bat. Zergatik jartzen zait niri txapato bat ardura hori dudala esanez, ni musikari bat naiz-eta! Mitikoa eta nahi duzuna, baina nik behar dudana da zuzenean jotzea, diskoak baldintza onetan grabatzea, profesionalki gauza batzuk jorratzea... eta hori ezinezkoa da, mitikoa izan edo ez.

■ Pertsonaia ezaguna izateak ez al zaitu nekatzen?

Orain jada ez. Garai batean bai. Kazetari batek Hertzainak-en garaian idatzi zuen: "Gari, *sex symbol* euskalduna"! Kazetariak behar dituzte halako gauzak, bestela nola saldu produktua! "Mitikoa" edo "*sex symbol*" bezalako etiketak jartzen dituzte.

Bolada batzuetan ezin izaten nuen Donostiako Alde Zaharrera joan. Iruñean tira, moldatzen nintzen, baina Gasteizen

ere bolada batean ezin izaten nuen ibili. Sartu taberna batea lagunekin, eta ezin lasai egon. Baina bolada hori pasa zen, eta orain oso lasai iriteten naiz kalera, eta inor ez zait etortzen komentario ñoñoekin.

Kontzertuetan nire publikoa ez da gazte-gaztea, publiko heldua da, eta kontzertua bukatu ondoren ez datoz gainera, jada ez dute horretarako adinik. Gustuko dudak publiko bat finkatzea lortzen ari naiz. Horrekin zorutzen nago.

■ Nolako esperientzia izan duzu Perun?

Bakarrik sentitzen nintzen, eta gainera bakarrik nengoen. Hilabetea ez dut lagun bat ere egin, baina ez Gari tipo arraro bat delako, ezinezkoa delako baizik. Hango hiru familiekin bizi izan naiz, beren etxeetan, hango egoera eta gizartea aztertzen, eta ez nuen ulertzen nola zitekeen hura. Ezin da esan "han beste balore batzuk daude". Han ez dago balorerik. Balore bakarra dirua da. Hango arazoa ez da miseria. Jateko adina dago egunero, eta erraz lortzen da gainera. Ibai ertzerara joan, amua bota eta segituan harra-patuko duzu edozer gauza. Nire ondorioa da sistemak apropos eraiki duela gizarte hori.

Jakina, ikusten dute gringo bat iristen dela bakar-bakarrik, eta tripak ateratzen saiatzen dira. Egoera horretan bi irtenbide dituzu. Zure burbuila sortzea, edo jada

■ Gari, bere egungo erreferentziez inguratuta: Pavarotti, Echo & The Bunnymen, Diana Krall, Chavela Vargas...

ezarrita dagoen burbuila batean sartzea (GKE batean; Manos Unidasen, Caritasen...). Sei-zazpi europar geunden, baina denak ziren erlijiosoak, ni ezik.

Sekulako arazoak izan ditut. Ohera sartu, bakar-bakarrik egon eta 20 egun daramatzazunean malko ozeano batean, negar eta negar, gitarra besarkatzen duzu

eta erdarazko kantuak nahastea.

Badut beste proiektu bat ere buruan. Asko idatzi dut Peruko oihanean, dena errealismo sozialari buruz, eta nahi nuke han jasotako esperientzia nolabait kale-ratzea. Baina zein formatutan? Liburu, disko, edo iruditun? Ez dakit nola bide-ratu ●

pelutxezko hartaren moduan. Nola irten egoera horretatik? Musika bidez. Fikziozko egoerak asmatu, magikoak, gitarra hartu eta konposatzen hasi. Hori izan zen nire salbazioa. Horrek ematen zidan indarra.

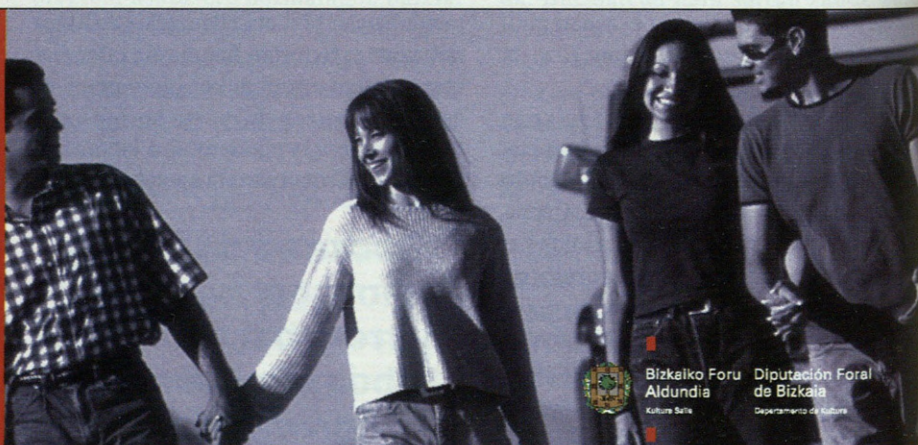
■ Fedea piztu omen zaizu...

Ni agnostikoa nintzen, eta egoera horretan sentitu dut fede baten beharra, denaren gainetik dagoen zerbaitena. Amama zenarekin hitz egiten nuen, bakarrik. Zentzu horretan etorri zitzaidan fedea, ez fede kristaua. Elizara joaten naiz, baina ez noa mezatara. Elizara noa, elizan lortzen dudalako nahi dudak komunikazio hori. Etxean ez naiz kontzentratzen.

■ Zer proiektu dituzu?

Orain buru-belarri hasiko naiz kantu berriak muntatzen laukotearekin. Hasier Oleaga, Josu Izagirre, Juanma Gereño eta Kepa Mtz de Albeniz dira. Hauekin diskoa prestatu eta egun gutxi barru hasiko naiz diskoetxeen kontua mugitzen. Diskoa udaberrirako kaleratu nahi nuke. Bihar ez dakit, baina une honetan daukadan ideia da diskoan euskarazko

gure!
arteak
euskaraz

Bizkaiko Foru
Aldundia
Kultura Saila

Diputación Foral
de Bizkaia
Departamento de Cultura

Euskalduna eta amateurra

Lagan urtearen bukaeran EATAEk, Euskal Antzerki Talde Amateurren Elkarteak, bere bosgarren Topaldia egin zuen Bermeon. Asteburu oso batean Bizkaiko kostaldeko herri hau euskal antzerki amateurrek bizi duen egoeraren lekuko izan zen. Lan ezberdinak ikusteko parada izan genuen: kale antzerkia, areto antzerkia, gazte antzerkia, bakarriketak, arte diziplina ezberdinak uztartzen dituen muntaia, poesia, kafe antzerkia eta oso tankera ezberdinetako antzezlanak eskaini ziren gainera: berritzaileak, tradizionalak, ausartak... Baina parte hartu genuen antzerki talde guztiek komunean zerbait izan genuen eta badugu. Amateur eta euskalduntasuna, hain zuzen ere. Baina Topaldiak, antzerki amateur eta euskaldunaren erakusleho izateaz gain, taldeen arteko ezagutza eta komunikazioa areagotu zuen, horiek baitira Topaldia antolatzearen helburu nagusietakoak.

Azaroko azken astegoien horretan ez genuen eguraldia lagun izan eta zenbait emanalditara agian ez zen espero beste jende hurbildu. Baina gu hantxe geunden. Euskal Herriko leku anitzetatik joandako antzerkilari amateur eta euskaldunak, elkarrekin. Sortzaile eta antzerkilarien arteko komunikazioa ezinbestekoa da gure moduko taldeentzat eta baita beste edonorentzat ere. Ez soilik elkarlana garatu ahal izateko, elkar ezagutzeko baizik, komunikatzeko eta elkarbizitzeko. Zaletasuna eta nahia dira gure antzerkiarekiko loturak eta horien ondorioz konpartitzea dator, bizitzea funtsean, elkarbizitzea. Ez da posible bakarka antzerkiaraz gozatzea, antzerkia bera sortu eta erakustea. Ikusle eta sortzaile, sortzaile eta sortzaile, eta ikusle eta ikuslearen arteko konbinazioak existentziaren hautua ematen dio edozein espresio zein komunikazio moduri.

TALDEEI dagokienez ezberdina da, oso, bakoitzak bizi duen errealitatea. Antzeppen banda hauetako batzuk herri zehatz batekin identifikatzen dira, beste batzuk, berriz, tradizioari lotuago daude. Badira hiri giroan murgilduta daudenak, sortu berriak dira beste batzuk, eta mende laurdeneko bizitza duen taldea ere izan, badago. Topaldian antzeztu ziren lanak euskal antzerki amateurren dagoen aniztasunaren islada izan ziren. Maila ezberdineko lanak izateaz gain, bere eduki eta formetan alde handia zuten. Lana, sormena eta askatasunaren ondorioa da hori. Antzerki amateurra borondatez eginikoa da; gorputzak, bihotzak, gogoak horrela eskatzen digutelako egiten dugu antzerkia.

Antzerki amateurra librea da guztiz. Horregatik batzuk independentea esan ohi diote. Berezko eta izaerazko askatasun hori arriskatzeko bultzada izan behar da. Hanka sartzeko eta ezagutzeko balio du, bide berriak bilatzen joateko modua. Muga guztietatik at antzerkia, besterik gabe; sortu eta eskainiz, inongo merkatu edo presio komertzialik gabe. Antzerkia eta euskara salbu, beste inongo loturarik gabe.

Arlo artistikoaz gain EATAEn biltzen garen taldeok gure hizkuntzaren alde lan egitea dugu helburu. Izan ere, elkartean dihardugun taldeok antzerkia euskaraz soilik eskaintzen dugu. Antzerkiaren prozesu osoa euskaraz bizi dugu; hutsean, prestaketa lanetatik hasi eta ikusleari eskaintzen diogun mementora arte. Tamalez euskarazko sormen lan gutxi da antzerkian (gehienak itzulpenak baitira) pozgarriak eta eskertzekoak diren salbuespen gutxi batzuekin.

Galder Perez
EATAEko kidea

“Antzerki amateurra borondatez eginikoa da; gorputzak, bihotzak, gogoak horrela eskatzen digutelako. Librea da guztiz, horregatik batzuk independente esan ohi diote”

Dena den, zenbait lekutan bigarren mailakotzat jo izaten da antzerki amateurra. Esan bezala, oso maila ezberdinak daude eta horrek ere egoera aberastu dezake. Batzuek besteengandik ikasten dugulako konpartitzeak ematen duen aukerarekin. Antzerki amateurrek gainera, profesionala heltzen ez den lekuekiko hurbiltasuna eta harremanak ditu. Esate baterako, eskoletan. Bermeon egindako mahai-inguruan agerian geratu zenez, itzelezkoa da antzerkiaren inguruan dagoen mugimendu oparoa eta, zorionez, gero eta kalitate handiagokoa zenbait kasutan. Bestetik, antzerki amateurra gaztetxeak bezalako lekutan bizi da, gurean herrikoiak eta askeak diren esparruetan. Beraz, gurari gehiegirik gabe, arte zein beste kultur arlo bezala, hezitzeko xedea ere badu. Eta ahal den neurrian, antzerkiaren zaletasuna piztu edo beste modu batera iritsi ezin den lekuetara eramaten du antzerkia.

BAIKORTASUNEZ begiratu behar dio euskal antzerki amateurrek etorkizunari. Gaur egungo gizarteak kultura ulertzeko duen modu indibidualista eta komertzialetik haratago, antzerki talde batzuk erraz desagertzen diren bezala, bidean berriak sortzen baitira, aurrera egiteko gogoz eta ilusioz beterik. Taldeak kolektiboak dira. Antzerkiak eta hizkuntzak berez eman behar dituzte pausoak eskenatokian zein kalean. Sormenak izen propioetatik kanpo aurrera egin behar du askea eta denona baita ●

PRINTZA

IRUDIMENAREN MAKINA

Felipe Juaristi honela mintzo zen ipuin klasikoez "Behinola" aldizkarian:

"Beti pentsatu izan dut zerbait ezkututzen dutela haurrentzako ipuin klasikoek. Izendapenetik beretik hasita, noski. Askotan haur literaturatzat jo izan den hori gutxitan izan da haurrek irakurtzeko edo entzuteko pentsatua. Eta gaitz erdi; izan ere, gaur egun nagusi dugun heziketa eta pedagogia erak kontuan harturik, haurrak gaur egun zaintzen ditugun modua ikusirik, nekez onartuko genituzke klasikotzat jotzen ditugun haur ipuinak. Klasikoak izateak libratu ditu, seguru asko, ahanzturaren esku lanbrotsutik hainbat eta hainbat ipuin.

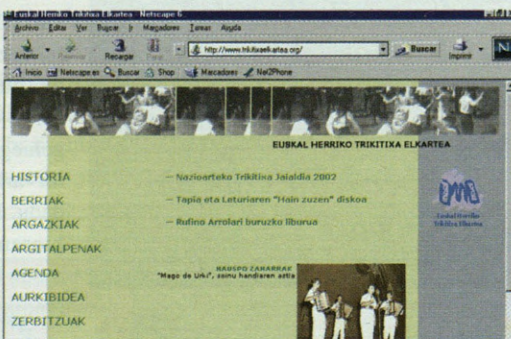
Zerbait ezkututzen dute, bai; antzinako gela haien modukoak dira: errezela batek erdituturik; eta errezelaren beste aldean zer zegoen ezin jakin. Eta halaxe nahiago, gelatik irtendakoan pentsatzen hasten baikinena eta irudimena-ren makina abian jartzen zitzaigun misterioa argitu nahian. Hildako bat ikusten genuen gordeta batzuetan; ezkondu ezin zitekeen neskatxa bestetan; altxor izugarri bat noiz edo noiz. Irudimena genuen, irudimen handia, ipuinek moldatu eta hornitutako irudimen indartsua. Begiz jotzen genuena, aurrean agertzen zitzaiguna, ez zen benetakoa guretzat, mozturiko bat baizik, ongi eza gutzen genuen gelako erreze-lak bezala zerbait ezkututzen ziguna. Benetako mundua ezkutukoa zen, bai (...)"

PENTSAMENDUAREN BIDETIK

HIRU liburu plazaratu berri ditu "Jakin Irakurgaia" k sailak. Pentsamenduaren dibulgazioa da sail honen helburua eta beraz, xede horren barruan kokatu behar dira argitaratutako azken hiru liburu hauek. Lehena, Patxi Salaberrik itzulitako Rainer Maria Rilkeren "Poeta gazte bati idatzia" lana da. Bertan, autore horren poetika biltzen duen gutun sorta biltzen da. Bigarrena, UEUKo Filosofia sailburu diren Iñaki Soto eta Ekai Txapartegik koordinatu dute eta Jeremy Bentham filosofoaren "Panoptikoa" liburuaren itzulpena da. Azkenekoa berriz, Agustín Arrieta irakasleak idatzitako "Zertaz dihardu filoso-fiak?" liburu da, non filosofiaren esanahi nagusia bildu nahi den.

JAZZ MUSIKARI ONENAK BILDUTA

HEGO Euskal Herriko eta Akitaniako jazz musikaririk hoberenek osatzen dute Pirineos Jazz Orchestra. Ia hilabete da, Iñaki Askunze saxo tenorrak, Iñaki Salvador pianistak eta Jacky Berekoetxea tronpetistak lehen entsegua zuzendu zutenetik. Orkestrak disko bat grabatzeko asmoa du, ezagutzera emateko asmoz. Eta ondoren, emanaldi-ekin hasiko dira. Dena den, euren helburu bakarra ez da musika jotzea. Jazz konposizio berriak eta moldaketak egitea eta jazz musika hedatzea ere nahiko lukete.

■ www.trikitixaelkartea.org

TRIKITIXAREN WEB GUNEA

TRIKITIXA Elkarteak web gune berri bat paratu du sarean. Bertan trikitixaren inguruko hainbat arlo jorratzen dira: trikitixaren inguruko berriak, taldeek ematen dituzten emanaldien agenda, disko berrien atala, trikitixaren inguruko eztabaidagunea eta azkenik, trikitixaren historiari buruzko atala.

LIBURU ZURIA UDABERRIRAKO

JOSE Antonio Arbelaitez jakitera eman berri duenez, ikus-entzunezkoen Liburu Zuria udaberria baino lehen emango da ezagutzera. Jaurlari-tzako Kultura eta Industria Sailek EITBekin batera osatzen dute Liburu Zuria burutzeko lehen lantaldea. Liburuak ikus-entzunezkoen sektorea sustatu eta euskal zinema politika sektorearen eskariei erantzun nahi die. Ondoren, sektorearekin hitz egin beharko dute eta honela erabakiko da zein izango den aurrerantzean egin beharko diren aldaketak.

H I T Z B I T A N

- Victor Morenok esanak dira hitz hauek hitzaldi batean kritika literarioari buruz: "Kritiko gehienak soldata batera lotuta daude eta horrek lanbide hau bideraezina egiten du".
- Eloy de la Iglesia zinema zuzendariaren ustez, "Badago bokazioa, eta ez bakarrik zinema, Euskal Herriko kultura propio bat egiteko, baina tamalez ez digute izaten uzten. Galdera horixe litzateke: Zer egin behar da kultura propio hori izaten utz diezaguten?". Hitzok "Gara" k jaso zituen, Gidoilarien Jardunaldien baitan.

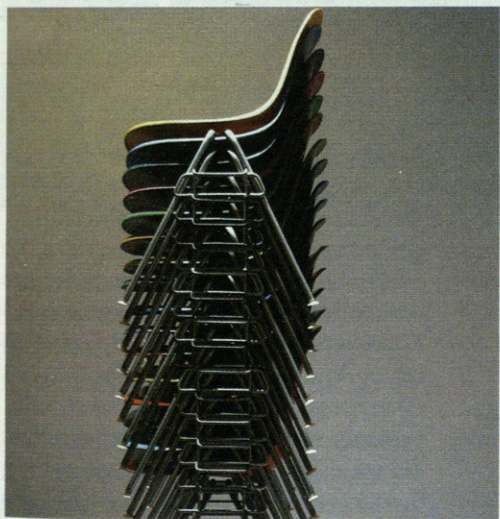

L A K

OTEIZAREN LANEKIN BUELTAKA

NUEVA Yorkeko Marlborough International galerian Oteizaren azken lanekin erakusketa bat paratzea zegoen aurreikusita apirilerako.

JOSEBA OLALDE

ORFEOIAK ETA ORFEOILARIAK

Donostiako Orfeoiak Grammy Sarietarako izendapena jaso berri du. Harritu ere egin gaitu deskubritzeak Grammyek rocka, popa eta doinu komertzial hainbat saritzeaz gain, Orfeoiak ere saritzen dituela. Aspalditik ezagutzen ditugun arren, gainbehera datozen taldeak dira orfeoiak. Izan ere kideek ez dute dirurik jasotzen euren aisialdi orduetan kantatzearen truk. Horregatik fitxaje berrien beharra aldarrikatzeko baliatzen dute edozein une. Iruñekoak Pablo Sarasate Orkestrarekin emanaldiak eskaintzeko akordioa sinatu du. Eta 100-115 kideetik 200era zabaltzeko premia agertu du. Donostiakoak, Grammyarekin edo gabe, jende berria hartzeko atea zabalik dituela iragarri du.

Baina Juan Huarte Fundazioko presidentek notario-errekerimendu bat igorri dio galeriari Oteizaren lanak erakutsi, programatu edo komertzializatzea galaraziz. 2001ean sinatu zuen Carlos Catalan Jorge Oteizaren ordezkari artistikoak kontratua Marlborough galeriarekin. Kontratuan artistaren lanak saltzeko hitzarmena jasotzen da. Jesus Laguna Nafarroako Gobernu-ko Hezkuntza eta Kultura kontseilariaren aburuz, Oteizaren artelanak saltzeko Fundazioaren baimena behar da. Catalanen ustez ordea, artistak berak lanak saltzeko ahalmen guztia du.

EAMES BIKOTEAREN DISEINUAK

EAMES senar-emazte amerikarren hil osteko lehen atzerabegirakoa ikusi ahal izango da lehen aldiz Gasteizko arte garaikideko Artium museoan maiatza arte. Bikoteak diseinatutako altzariak, jostailuak, filmak, eraikinak... ageri dira erakusketan. Guztietan beren ingurunea erabilgarriagoa eta atseginagoa bihurtzeko helburua ageri da.

DANI BLANCO

■ Sagarroi taldea.

IZENAK

Sagarroi taldeak bigarren diskoa plazaratuko du laster Metak etxearen eskutik.

Inma Erreak itzultzaile eta kazetariak "Literatura eta harrikoa" izeneko lana plazaratuko du Pamiela argitaletxearen eskutik. Izan ere, 2001eko Juan Zelaia sariketan finalista geratu ziren lanak plazaratzen ari da Pamiela, eta hau izan zen horietarikoa bat. Bertan, emakume eta gizonezkoen arteko diferentziaz mintzo da.

Kukubiltxok kale animazio-ko ikuskizun ibiltari berri bat prestatzen ari da udaberrirako. Lanak "Mamutxak" izena darama eta Euskal Herriko mitologiaren hainbat pertsonaia izango ditu protagonista. "Vasconia" izena du Athanasios Tsaknakis teologo eta filologo greziarrak euskal historia, hizkuntza eta kulturari buruz idatzi duen liburua. Lana Eusko Jaurlaritzak argitaratu du.

Xabier Montoiak "Denboraren izerdia" liburua kaleratuko du laster Elkarren eskutik.

■ Xabier Montoia.

• Paulo Agirrebaltzegik honakoa adierazi zuen "Bat" aldizkarian: "Erakunde sozialen eta erakunde publikoen arteko lankidetzak ez da erraza gertatu. Batetik, erakunde publikoek mugimendu sozialarekiko (...) beldurrez edo jokatu izan dute sarritan; ez dute jakin izan mugimendu horren baliabideez baliatzen euskararen aldeko benetako dinamika politiko indartsua bultzatzeko. Bestalde, euskalgintzako hainbat jende nola-baiteko uzkuratasunez ikusi izan du maiz erakunde publikoen eginkizuna eta politika euskararen normalkuntzan".

BLAVI

los jueves son de primera

comuni3n

en komplot DANCE CLUB

Pedro Egaña, 5 DONOSTIA

electro house
techno
dj's
momotombo
lou k.
m & m
gonbidatuak

MAIATZAK 2000

de 24:00 a 5:00 a

F L Y E R R A K

Zer da flyerra? Eskuorri hegalaria. Antzinatik berreskuratutako publizitatea egiteko modu berria. II. Mundu Gerran propaganda politikoa egiteko erabilia izan zen; egun, mota guztietako musika eta kultur ekitaldiak iragartzeko diseinuzko publizitate formatu erakargarria da. Oraindik merkatu mugatua duen arren, gure artean ere badira adibide ikusgarriak.

KOMUNIKAZIOA ETA ARTEA, BIAK BAT

Izenez ezagunak ez izan arren, ziu-rrenik guztiok izan dugu inoiz flyer bat esku artean. Flyerra publizitatea egiteko bide bat da. Jatorri ingeleseko hitza da, eta hegalaria esan nahi du. Hegalari zergatik? Antzina publizitatea egin asmoz, airetik banatzen zelako.

Flyerra, beraz, publizitatea egiteko euskarri bat da. Berria ez baina berreskuratua, kalitatezkoa eta era berean zaindua. Eskuorri formatua izan ohi du eta edozein gertakari mota iragartzeko erabiltzen da. Oro har komunikatzeko eta iragartzeko funtzioa badute ere, euskarrietan erabiltzen diren irudi, kolore, forma eta orokorrean diseinuek izaten dute garrantzirik handiena. Hasiera-hasieratik, irudia izan baita flyerrek transmisiorako erabili duten bide nagusia.

Historian atzera eginda, II. Mundu Gerran aurki daiteke egun ezagutzen ditugun flyerren sorrera. Ekitaldi eta erabaki politikoaren berri eman asmoz, hegaz-

kinetatik botatzen ziren propaganda politikoa ziren. Flyer hitzak hegalaria esan nahi badu ere, Ingalaterran 70eko hamarkada inguruan, *klub* kulturaren eraginez gonbidapen zentzua hartu zuen. Hura izan zen flyerren garairik oparoena.

□ **“Hiri handietan flyerrek, irudi bat sortuz, festa edo klubak beste batzuetatik bereizten dituzte. Euskal Herrian komunikazio behar hori beste bitarteko batzuekin osatzen da: ahoz aho, egunkarietako agenda bidez...”**
EIDER CORRAL

Turismoaren gorakada, Ibiza moduko irletan ematen hasi ziren eskaintza berriak: diskoteka berrien sorrera, kaleko festa alternatiboak... testuinguru horretan gertatu zen flyerren gorakada.

Diskoteka eta festa giro horretan, orduko artista gazteek grafismo minimalista bat sortzeari ekin zioten, garai hartan agertu berri zen fotokopiagailuari esker. Logotipo eta argazki erakargarriez osaturiko konposizioak egiten hasi ziren, eta testu informatiboak bigarren maila batean geratzen zen. Jendea ez baitzegoen ohituta, flyerra bezalako euskarri txiki batean izugarrizko informazio pila ikusteri. Irudi eta argazkien jokoan, guztiak balio zuen. Eta testuingurutik ateratako irudiez osatutako gonbidapenek, jendea erakartzea lortu zuten.

PUBLIZITATEA EGITEKO MODU BERRIA. Egun egiten diren flyerrek ere gonbidapen edota emanaldi

zehatz bat ezagutzera emateko funtzioa betetzen dute. Testuinguruak ahalbidetuta-edo, flyerrek, Bartzelona, Paris, Londres eta Ibiza bezalako hirietan izugarriko garapena eta eragina lortu dute. Euskal Herrian ordea, flyerrek giro eta kultura jakin bati loturik ezagutzen dira. Tartean-tartean, baina, adibide ederrak ikusteko aukera izaten da.

Espainiako Estatuan bereziki flyerrek egiteko enpresa jakinak dauden bitartean, Euskal Herrian oso bestelakoa da egoera. Publizitate agentzia, inprimategi, egunkari edota aldizkarietan lanean dabiltzan diseinugileak izan ohi dira gure artean flyer egileak. Flyerrek ordea, lanpostuetatik kanpo, euren etxeetan egiten dituzte. Hori dela

publizitate agentzia batetan dabil lanean; flyerrek egiteko beta ere izaten du, ordea. Honen ustez, "eguneroko publizitatean ikusten ditugun konposizio eta ideietatik aldendu eta espresio modu desberdinak bilatzen dituzten euskarriak dira flyerrek". Egun, arte eta kultur ekintzen inguruko informazioa zabaltzeko erabiltzen dira, batez ere. "Hastapenean musika elektronikoari lotuta sortu baziren ere, muga horiek gainditu eta publizitatea egiteko modu 'berria' bilakatu dira: arropa denda, ile-apaindegiak, tabernak eta oro har, gaur egun hiri handietako kulturaren sortu diren interes eta adierazpen moduen erakusle eta bermatzaile bihurtu dira", gaineratu du Corralek.

dugu gure ideiei bidea emateko modua aurkitzea, horrek lanetik kanpo ordu mordo sartzeari badakarkigu ere", azaldu du Corralek.

Euskal Herrian, beste leku gehiengutik bezalaxe, flyerrek kultura zehatz baten erakusle izan dira; kultura horren ideia eta bizimoduaren isla. Muga horien barruan, flyerrek gure artean garapen txikiagoa izan dute, Euskal Herriko hirieta-ko beharrian eta azpiegiturak ezin daitezkeelako Bartzelona, Londres edo Paris bezalakoekin alderatu.

Flyerren ezaugarriak dagokienez, askatasun handiko euskarritzat daukate egileak. "Diseinuaren munduan askotan modari gehiegi jarraitzeko arriskua egon

ZULO AGOSTO 2000 **Coors** BEER

V4: Patxi & Txarly (Buenavista).
 S5: M&M.
 V11 → S19: CERRADO POR VACACIONES.
 V25: Lou K + Polain.
 S26: M&M.

ANDREKALE 35

eta, diseinugile hauek formatu honen bidez izaten dute aske sentitzeko aukera. Esperimentuak egiteko aukera, eta sarritan lanpostuetan inposatzen dizkieten agindu eta arau zurrinak hausteko aukera.

Euskal Herrian, baina, izan zen publizitatea egiteko antzinako metodo hura berpizten saiatu zen enpresa bat. Duela lau bat urte Flying Company izeneko enpresa sortu zuten Portugaleten. Bi urte eta erdiz lanean aritu ostean, Euskal Herrian hain espezializatuta zegoen enpresa batentzat lekurik ez zegoela ikusita, bertako partaideek beste proiektu eta helburu profesional batzuei ekin zieten. Jende gaztea izanik, batzuek formazio bide berrietara jo zuten, beste batzuk ordea, publizitate agentzietan dabilta lanean. Eider Corral algortarra, Flying Company proiektuan aritutakoa,

Flyerren kontua Euskal Herrian beranduago hasi bazen ere, diseinugile ugari dabil aspalditik diseinatzeke modu berri eta ezberdinetan sakontzen. Flyer egileak, beraz, uste baino gehiago dira, baina bakoitza bere bakartasunean aritzen denez, euren irudia oso ezezaguna izan ohi da.

"Flyerrek egiteko estudio txiki batzuk ere badaude. Hauetan, sormenari balio gehiago ematen zaiola esan daiteke, baina, hala ere, diseinugilea ez da artista oso bat, beti nagusi batentzako lan egin beharko duelako. Hemen batez ere, lagunartean egiten dira flyer gehienak. Euskal Herrian oso gutxi dira flyer moduko publizitatearengatik dirua ordaintzeko prest dauden klub edo diskotekak. Dena den, lan hauengatik diru gehiegi ez irabazi arren, sarritan beharrezkoa izaten

da baina, orokorrean, diseinugile gazte askok sormena garatzeko euskarri ezin hobea izan dugu, askatasun handia izaten baita flyer bat diseinatzerako orduan", azpimarratu du Corralek.

HIRI HANDIETAKO BEHARRAK ASETZEKO. Hernaniko Kardaberaz kalean dagoen Andrekale 35 dendan diseinua, serigrafia, konposizioa... egiten dituz. Euren eguneroko jarduna horretara mugatzen ez bada ere, flyerrek ere egiten dituzte. Bertako langileen esanetan, "Egun egiten diren flyerren kontsumitzaileak mota guztietako publizitatea jasotzera ohituta daude. Beraz, flyer egileen erronka, jendearentzat euskarri erakargarri bat osatzea da. Erakargarritasuna lortu nahi horretan, testuko informazioak ez du

Urteetan zehar itxura
‘retroa’ edo oso roboti-
koa erabili izan da.
Elementu urritasuna ere
modan egon da. Egun
konposizio beteagoak
osatzeko joera dago

◆ AITZIBER SALABERRIA

Narrazio gutxi batzuk idatzi izan ditu, literatur kritikaria ere bada, baina poesian aurkitzen du bere lekua. Kritika onak jaso dituen arren, umiltasunez dihardu bere lanari buruz. Literaturari eskatzen dion bakarra argitaratzeko aukera eskaintzea da.

“IDATZITAKOA GEHIEGI AZTERTZEN EZ DUEN IDAZLEETAKOA NAIZ”

Igor Estankonak Durango atarian argitaratu zuen "Tundra", bigarren poema liburu duena. Oraintxe dela lau urte kaleratu zuen "Anemometroa" bezala, Susa argitaletxearen eskutik nahi izan du plazaratu. Adinez gazte, papearak zipiztintzen ditu eta koadernoak betetzen. Poema sorta heldu denean, berriz, batu egiten du, atondu, eta argitaratu.

■ Hiruzpalau hilabete dira "Tundra" kalean denetik. Irakurleak liburuari egin dion harrerari buruz hasi gara hizketan, gidoian ez bazegoen ere.

Sentsazio onak ditut. Kalderapekoko errezitala izan nuen lehenengo termometroa. Inguruan dituzun lagunek ez dizute beti egia esaten, uste izaten duzu zer edo

zer ezkutatu egiten dizutela, fio izaten zara, eta poztu ere bai gustatu zaielakoan, baina nahiago izaten duzu hurrekoak ez dituzunen harrera ezagutu. Hortaz, Kalderapekon egin nuen emanaldiaren ostean, gustura geratu nintzen. Bestalde, liburu argitaratu eta aste pare batean norbera izan ohi da protagonista, baina euskal literaturaren zurrunbiloan galtzen gara gero. Dena dela, hitz onak jaso ditut, eta horrix eusten diot.

■ Andolin Eguzkitzak, Felipe Juaristik, Iñaki Mendizabalek eta bestek egin dizkizute "Tundra"ren iruzkinak. Ontzat eman dute zure lana...

Bai, nork bere aldetik. Andolinena ez dut kritikatzat hartu. "Euskaldunon

Egunkaria"n idatzi zuen, horretarako ez zen iritzi zutabe batean, baina eskertzen diot poesiari leiho egitea munduari buruzko gogoeta edo egoera politikoa-ren gaineko oharrek egiteko tartean. Gutxitan sartu da literatura zutabe horietan. Bestalde, gainezka egin zidan apur bat, "Seiko urrea" izeneko tartean, Igor Estankonaren izena ikusteak...

■ Aitortu behar dizut Eguzkitzak egin zuen ariketa bera egin nuela nik. Alegia, "Tundra", definizio bila joan nintzaizun: eskualde polarretako estepa belardia da bere esanahia. Eredu latza etorri zitzaidan gogora. Azalean bertan, halakoxe irudia dugu.

Nik izenburu hotza nahi nuen. Ez nintzen abiatu geografia hotz baten bila, hala ere. Hotza, interpretazio tarte handirik utziko ez zuen izenburua, orri zuri baten sentsazioa eman zezan gura nuen: liburu irekitzeko irrika eragiten duen orri zuria, alegia, dena esaten dizuten titulurik gabe. Zirriborro txiki bat nahi nuen izenburuan, irakurle galdezka hasteko jakin-minez: "Zer dago honen ostean?"

■ Nirekiko, lortu duzu, hein batean bederen. Beraz, esan duzunaren arabera, izenburua, azaleko ilustrazioa barne,

□ **“Kritika egiterakoan ez zait gustatzen gatazkan ibiltzea, Pax vobis egiten dut”**

eta barruan gorderik dagoen poesia ez datoz eskutik...

Ez, berez ez. Prozesu ezberdin bi izan dira, gainera: poemak alde batetik, eta titulu

ZALDI ERO

ZALDIERO

■ "Halako esaldi bat entzun, irudi bat piztu edo dena delakoa, eta paperaren bila doana da idazle. Ez, beraz, zera hori buruan gorde eta bihar-etzi, zer edo zer egin uste duena".

lua bestetik. Dena dela, behin titulua aukuratu eta justifikazioa dator, kointzidentzia denak eta abar. Baina bi bide ditut nik. Ohitura dut ene koadernoan, poemak idatziz batera, izan litezkeen tituluen zerrenda egiteko.

■ Beste titulurik izatekotan, zein?

Amilotza. "Txamilotzea" esaten dugu. Neguan zalaparta handia ateratzen digun txoria dugu. Arrazoa? Izenak dakartzkidan oihartzunak gogoan: amil-

du, hotza. Tundra, finean.

■ **Liburua irakurtzean ez nizuke atalik bereiziko. Felipe Juaristik, hiru "leiho" aipatu zituen, hiru aparte egin baituzu liburuan.**

Editorearen aholkua izan zen. Eta eskertzen diot esana. Jaka beka eskatu nuenean, erreka baten antzera joango ziren poemak nituen gogoan, bata bestarekin kateaturik, A-n hasi eta B-n bukatuko zirenak. Baina hori polita da proiektu-

tuan, nahiz eta gero ez bidegarri izan. Horretan, Gorka Arrese editoreak, hiru zedari ezartzeko aholkua eman zidan; atalik bereizten ez bazuten ere, irakurleari pausalekua emango lioketenak, liburuan bere irakurraldia kokatzen lagunduko lioketenak. Halaxe egin nuen.

■ **Inondik ere, ez zen "Anemometroa (bis)" egiteko garaia.**

Ezta pentsatu ere. Ez niokeen neure buruari barkatuko. Areago, irakurleak ere ez zidan barkatuko. "Anemometroa" ez besterik egin nahi nuen. Uste dut irakurleak berak ere, "Anemometroa" kaleratu eta joan den lau urte honetan, nora edo nora aurrera egingo zuela. Orain dela lau

urteko ikuspegia baino, egun egiten ari naizen poesia eskaini behar nuen. Eta irakurlea eta biok "Anemometroa" bezala "Tundra"n berriro batzen bagara ondo, eta batzen ez bagara ere, aurrera.

■ **Poesiaren bidean, beti ere...**

Aginduz egindako narrazio batzuk ezik, beti poesia. Eta narrazio horiek berak ere, nahiko poetikoak egin izan ditut. Beharbada, etorriko da beste zer edo zer. Halako batean.

■ Jolasari uko egin gabe

Hotz dator Igor Estankonaren liburu berriaren izenetik. Hotz, haren anaia Borjaren azaleko iruditik. Eta, egiatan, barruan ere ez da epeltasun handirik. Ez gozo, ez ezti da Estankonaren poesia berria, lehen lanekoa ez bezalakoa. "Anemometroa'n, adibidez, jolas egiteko gogo handiago ageri da, edertasunaren bila itsu-itsuan ibiltzeko gura: edertasuna, hotza, irudia... 'Tundra'n, aldiz, horiek denak mezu baten zerbitzura jarri nahi izan ditut. Teknika mezua- ren mende jarri dut eta, ondorioz, poetiak ezin izan horren jolasti eta ludiko. Ostera, mekanikoago eta hotzago behar, nahitaez. Igarriko dela uste

dut. Jakina, ez diot jolasaren bideari uko egin erabat. Edertasunaren bideari eta jolasari aterik itxi barik jardun dut". Zuzen ari dela esan besterik ez dago. Badira zenbait ale horren erakusgarri. Adibide dira "Ulises" izenburu daramana, "Argi txikia", "Bigarren forma" izenekoa... "Askok esan dit halako poema gustatu zaiola, beste halako... nik, neure kautan, bateren batek 'Begi bik'... aipatzea nahi nuen. Lan gehiago du poema horrek. Kontuz, hala ere, zeren lanak ez du beti emaitza hoberik ematen poesian. Batzuetan, emaitzarik batere ez, lanak. Besteetan, berez atera zaizun zer edo zer, horixe gustatu jendeari!".

✓ BIGARREN FORMA

Begi bik bihotz bati esan zioten hain zirela euren artean lotura bakoak isurtzen zituzten malkoak, non sorginorratz berdeak hurbildu eta edaten zituzten.

Eta begi bik bihotz bati esan zioten hain zirela euren artean lotura bakoak isurtzen zituzten malkoak, non malkoak baino tantakada hutsak irizten zieten, euria ari duela konturatu ez den orri batetik behera ●

■ Zein bide egin nahiko zenuke literaturan.

Lehenengo aldiz egin didate galdera. Ibilian nabil. Literatura, meta dut, belar-meta. Hondo-hondotik hasi, eta gora jaso, urteen poderioz. Nik koadernoak betetzen ditut, idatzi eta idatzi, batzuetan inozentekeriak, besteetan lan duinak... eta, noizean behin, liburuan atontzen ditut. Nik ez diot literaturari besterik eskatzen: argitaratzeko aukera. Epe laburragoan bada hobe, baina konformatuko nintzateke lau urtetik behin argitaratuko banu. Liburu asko argitaratuko nuke bizitzan.

■ Titularra egin didazu: *"Konformatzen naiz lau urterik behin argitaratuko banu"*.

Horrela esan dut? Ez gero besterik gabe ebaki! Ni konformatzen naiz lau urtetik behin argitaratzen uzten badidate, baina horrek esan nahi du lau urtetik behin lanak atontzeko aukera dudala, urteetan egindako lanaren balantzea egiteko, alegia.

■ Koadernoak betetzen dituzula diozu. Jaka beka lortu zenuen eta horren babesean lanari lotu zinen alai zu ere.

Bekarako proiektua aurkeztu nuen, lagina ere erakutsi behar izan nuen. Ez nuen lan handirik hartu behar izan, zeren ordurako hainbat eta hainbat poema nuen idatzirik. Orain, dena dela, lotsa ematen dit lagina ikusteak berak. Hura erakutsi eta esaten dizutenean: *"Ez, hori ez da lagina, bihar-etziko liburua baizik"*. Bazeneki hori entzun eta zelan beldurtzen zaren! Testuak ontzen, ordenatzen, orrazten, atontzen hasi nintzen, eta horixe kosta zitzaidan batez ere. Materiala banuen, berria ere idatzi nuen, baina *"Anemometroa"*n ez bezala, poemaren alderdi tekniko, erritmoa, hizkuntza... hobetzen jardun dut batik bat.

■ Poetaren bakardadean jardun duzu, ala badituzu laguntzaileak.

Gorka Arresek laguntasun handia eman dit. Alternatibarik onenak eskaintzen dizkizu, esandakoa hobetzeko bidea, alegia. Gainerakoan, hurreko ditudanei ematen diet. Haietaz fio naiz. Muturra okertzen badute, zer edo zer ondo ez dabilen seinale. Eta ez dira ari edukiari buruz, formari buruz baino. Gehienbat. Irakurtzeko erosotasuna falta zaiolako testuari-edo.

■ *"XXI. Mendeko Idazle Berriak"* izeneko erakusketan, zuri eskainitako tartean diozu: *"Bizipenek eta irakurraldiek gainezka egiten didatenean idazten dut"*. Zertan da idazle izatea?

Detale txikietan gara idazle. Halako esaldi bat entzun, irudi bat piztu edo dena delakoa, eta paperaren bila doana da

□ **"Nik koadernoak betetzen ditut, idatzi eta idatzi, inozentekeriak, lan duinak... eta noizean behin liburuan atontzen ditut"**

idazle. Ez, beraz, zera hori buruan gorde eta bihar-etzi, halako batean, zer edo zer egin uste duena. Paperaren bila behar du. Ni, berriz, idatzitakoa gehiegi aztertzen ez duen idazleetakoa naiz. Badira dena utzi eta gelan sartzen direnak. Nik, orain-txe, beste ardura batzuk ditut, baina, hala ere, hori ez da inoiz izan nire idazteko estiloa. Idazterakoan benetan eskertzen dira zipriztindu dituzun orri zatiak. Hori ere bai.

■ Idazle zaitugu, eta gazte, baina ez

zarete bi izenok uztartzearen aldeko idazle gazte.

Eta beste izen bat ere bada horiekin batera: belaunaldia. Beti ukatu dugu hori guk. Seguruenik, bata bestearen oso ezberdinak ikusten ditugulako geure buruak. Beste belaunaldi batzuk ez bezala, guk ez dugu izan katarsirik, zedarri historiko garrantzitsurik, jendea identifikatzeko duen zer halako bat... Idazle gazteen egunak eta antolatutako izenak, baina *"belaunaldi"* asmo barik.

■ Liburu kritika egiten duzu *"Deia"* eta *"Gara"* egunkarietan. Liburu onak irakurtzeko aukerarik bai?

Bi egunkarietan ere, poesiak du lehentasuna nirekiko. Bestalde, poesia zail da sistematizatzen eta 3.500 karakterretan errenditzen. Baina horixe eskaintzen diot tarterik gehiena, seguru, neu ere poesia idazle naizelako.

■ Kritikak egiterakoan kontuz ibili behar...

Kontuz ere ez. Nire izaeraren arabera jokatzeko dut: ez zait gustatzen gatazkan ibiltzea. Esango dute kritikoak koldarrak garela. Baina ez, ni neu naiz koldarra, kritiko jardun edo ez. *Pax vobis* egiten dut. Irakurtzen ari naizen liburuan okerrak bilatu arren, edo idazlearekin bat ez etorri arren, ez nabil zaurian ekinean. Azaletik esango dut ez zaidala gustatzen, eta aurrera.

■ *"Tundra"* argitara zaharra ez, noiz izango duzu proiektu berriren bat abiarazteko sasoi?

Poesia gosea ez galtzea da kontua. Orriak zipriztintzen, koadernoak betetzen jarraitu nahi dut. Horrela, egun batean iritsiko da ordua paperak hartu eta atontzeko. Lau urte barru-edo... ●

◆ MIEL A. ELUSTONDO

**Irakurritz,
goza eta ikas ezazu**

ZaBaLiK

Asteburu honetan
Zabalikekin,
poltsikoko
liburu bat,
doan.

Bordelera
Felipe Juaristi

Bordelera
Felipe Juaristi

ZaBaLiK

3

Babeslea

Basako Foru
Aldundia
Eusko Lege

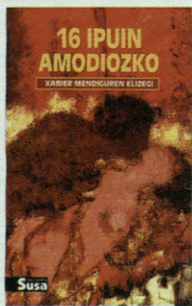
Diputación Foral
de Bizkaia
Departamento de Cultura

A S T E K O L I B U R U A

MAITASUNAREN ARGITZALAK IRONIAZ IKUSIAK

**16 IPUIN
AMODIOZKO**
X. Mendiguren
Elizegi
SUSA
232 orrialde
13 euro

Xabier Mendiguren Elizegik Susa argitaletxearen eskutik eskaintzen dizkigun hamasei ipuin zahar eta berriago hauek maitasunaren hamaika aurpegi agertzen dira (mutilazioa, voyeurismoa, fetitxismoa, intzestu orokorra, bikote trukatzeko baserrian, porno ahalegina, masokismoa...), beti ere ironia apur batekin kontatuak. Denetarik zaharrena -eta apika krudelena baita ere- "22 ebaki" izenburua duen ipuina da, 1983an idatzi baitzuen Xabier Mendiguren Elizegik, urte hartantxe kaleratu zelarik lehen aldiz. "Sei Ipuin Amodiozko" deitu atalean aurki

daiteke orain, 1986an aurrenekoz plazaratu ziren "Udak dakarrena udak daroa", "Nenufaren zuria", "Perla beltza", "Un petit cadeau por madame" eta "Añoja Margarita" kontakizunak lagun dituela. "Beste Sei Perbertsio" deitu atala doa jarraian, "Suduraren dardara", "Melodrama", "Demagun sexua komunikatzeko beste era bat dela", "Telebistatik ez, inkomunikazioa dakar-eta", "Txinoen esperoan" eta "Ene dama maite horri azken gutuna" ipuinez osatua. Ondoren "Pastitxe bat" eta "Hiru Voyeur Istorio" datoz, hau da, "Orense bar", "Informazio sexuala" eta "Porroia".

▼ Egileari Galdezka

"Sentipen arraroa sortu zait hauek berrirakurtzean"

Xabier Mendiguren
Elizegi

■ Zer sentitzen da idazlan zaharrak berrirakurtzean?

Niri, behintzat, sentipen arraroa sortu zait hamasei ipuinok berrirakurtzean: aspaldiko testu horien egilea ni neu nintzen, baina arrotzak egiten zitzaizkidan aldi berean. Aspaldiko ezagun bat berriz ikustean bezalako errezeloarekin begiratu diet batzuetan; senide bati norberaren keinu bat antzematen diogunean bezalako harridurarekin besteetan. Eta ironiaren distantzia hori beti: agian izango da esperientzia erromantikoa barregarri suertatzen dela XXI. mendeko gizon-emakumeon begietan, edo agian izango da ironiaren makulua behar dugulako maitasunezko istorio zaharberriak kontatzen segitzeko.

■ Inork aipatu al dizu zer iruditzen zaion "22 ebaki", adibidez?

Bai. Bere makabrotasun horretan badu, nonbait, erakarpenen bat, lagun askok azaldu izan baitit begiko duela. Seinale, eite biribilduaz gain, badela hor zoro-puntu bat jende franko harrapatzen duena. Hau da, idazlearentzat ez ezik, katartikoa izan dela irakurlearentzat ere.

■ Eta "Pastitxe bat"i buruz, zer diozu?

1988an idatzi nuen, baina inoiz ez nintzen argitaratzera animatu, nahasi antzekoa iruditzen zitzaidalako. Zergatik orain bai? Tira, bere txantxa giroan umore puntua baduela onartu behar, tarteka zakar eta matxista eman dezakeen arren; eta bestetik, neure buruarentzat besterik ez bada ere garrantzia duen kontu bat: hementxe ageri da lehenengo aldiz azken urteotako idazlanetan oparo erabili dudan teknika bat: idazleak berak (ez pertsonaiak) lehen pertsonan idaztea eta egiazki gertatzen zaizkionak kontatzea.

L I B U R U A K

**GASPAR ETA
ZUHAITZAK**

Patxi Zubizarreta/
Belén Lucas
AIZKORRI
57 orrialde
5,5 euro

HAZIAK JAN ETA GERO, KOMERIAK

Zortzi urteko mutiko bat da Patxi Zubizarretak idatzi eta Belén Lucasek zeginiko marrazkiz horniturik Aizkorri argitaletxeak kaleratu duen "Gaspar eta zuhaitzak" kontakizuneko protagonista. Mila bihotz ditu mutiko horrek bere ustez, baina ez da ikasgelan hori azaltzera ausartzen, bere ikaskideek barre egiten diotelako horrelakoak esaten dituenean. Orain, gainera, arazo larri bat dauka, urtebetetze egunean osaba Joakinek baso bat oparitu ziolako, hau da, poxpolo kaxa baten barnean gordeta zeuden zuhaitz askoren haziak, noizbait baserriko lurrian sartu eta Gasparren basoko zuhaitz bihurtu zitezkeenak. Baina Gasparrek jan egin zituen hazi horiek, eta gero, egarri zenez, ura edan zuen eta nahi gabe haziak ureztatu. Zuhaitz bihurtuko ote da?

**DEMOKRAZIA
EUSKAL
HERRIAREN TZAT**

"Demo"ak
GATUZAIN
330 orrialde
17 euro

"DEMO"EN EKINTZA GUZTIEN BILDUMA

Demokrazia Euskal Herriarentzat mugimenduak, 2000ko urtarrilean sortu zenetik 2002ko uztaila arte burutu dituen ekintza guztien bilduma eskaintzen duen liburu honen izenburu zehatza, "Demokrazia Euskal Herriarentzat. Démocratie pour le Pays Basque" da. Argazkiekin eta parte hartzaileen kontakizunekin, ekintza bakoitzean "Demo"ek bizi izan dutena helarazi nahi diete irakurleari, beraien aldarrikapenak eta argudioak, ekintza bakoitzaren prestaketa, gauzapena, tentsio uneak, atxilotetak eta beste batzuk. "Demo"en filosofia nolakoa den ezagutzeko aukera ona ematen du euskaraz eta frantsesez idatzia dagoen liburu honek.

**KUKUBILTZO.
25 URTEKO
HISTORIA
EUSKAL
HERRIAN**

Batzuen artean
BILBOKO
TXOTXONGILO
DOKUMENTAZIO
ZENTROA
48 orrialde

KUKUBILTZO TALDEARI EGINIKO OMENALDIA

Kukubiltzo taldeak 25 urteko historia bete duenean, omenaldia eskaini nahi izan diote Txirlora Elkartek, Bilboko Txotxongilo Dokumentazio Zentroak eta beste hainbatek. 1977. urteko abuztuan, Larrabetzuko jaietan, eman zen ezagutzera Kukubiltzo taldea. Toti Martinez de Lezeak eta Alberto Albaizarrek trapu batzuekin txotxongiloak sortu zituzten hartarako, eta Lurdes Iriandoren kasete batean grabatuta zegoen "Txanogorritxu" ipuina oinarri hartuz eskaini zuten beraien emanaldia. Berehala hurbildu zitzaizkien herriko gazteak lanean aritzeko prest. Horrela sortu zen Kukubiltzo, dagoeneko 25 urte luzeko historia duen taldea. Eta urte horietan hartutako bideak, ilusioak, erabakiak eta kezkak daude liburuxka honetan bilduak.

K A L I T A T E A

Produkturik
onenak,
MultiOpticasen

Aukerarik
zabalena
betaurreko graduatu,
ukipen-lente,
audiofono eta
eguzkitako
betaurrekoetan.

ZINKUNEGI
MULTIOPTICAS
ZERBITZU OPTIKOETAN 1.a
Hernani, 4 - DONOSTIA

LIBURUAK

IMPERIALISMO, DEMOCRACIA Y NUEVAS FORMAS DE RESISTENCIA

Batzuen artean
BASANDERE
328 orrialde
18 euro

MUNDUKO ORDENA BERRIARI AURRE EGINEZ

James Petras, Roberto Delgado, Ana María Ruiz, Michael T. Klare, Henry Veltmeyer, Néstor Kohan, Josefina Martínez, Natxo Narbona, Osvaldo Bayer, George Kape eta Justo de la Cueva dira "Imperialismo, democracia y nuevas formas de resistencia" liburuan jasotzen diren artikuluen egileak. Ameriketako Estatu Batuetatik azken garaiotan ezarri nahi den Munduko Ordena Berria delakoa daukate hizpide, eta baita horri aurre egin nahian Argentinan, Venezuelan, Palestinan eta, oro har, munduan zehar burutzen ari diren borrokak ere. Inperialismoak -bere interes geostrategikoak babesteko- borrokatu behar dela dioen "terrorismoa" ere aztertzen da liburuan, eta baita kapitalismoaren eraso honek Euskal Herrian duen eragina ere.

EUSKAL HERRIKO LEIENDA HAUTATUAK

Batzuen artean
HIRIA
213 orrialde
14,5 euro

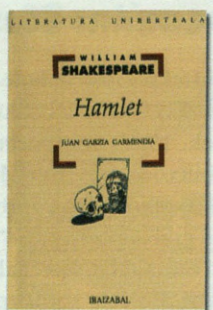

EUSKAL LEIENDEN ARTEKO HAUTAKETA

Karmelo Etxegaraik, Resurrección Maria Azkuek, J. F. Cerquandek, Jean Barbierek eta W. Webster-ek bere garaian asmatuak edota ahoz aho jasotakoak dira X. Hiriarten edizioan biltzen diren euskal leiendoak. Besteak beste, hauexek, hain zuzen ere: Euskal Herria, Aitorren etorrera, Andeka, Gurasoen zigorra, Malko bedeinkatuak, Alarguntsa, Andere usoa eta bere orrazia, Arrantzalearen semeak, Arreba eta zazpi anaiak, Marmiton, Erregearen gaztetzea, Fidel, Hamalau, Munstroa eta printzesa, Maria Kirikitun, Neskak soldadua, Tabakontzia, Bizar gorri, Senarraren bila, Laustaneko jauregia, Alostorrea, Urtsuako ermitan, Beso gabeko erregina, Erret zorria, Guarín, Ikazkina eta heriotza, Herensugea eta Goñiko zalduna, eta Maistrua.

HAMLET William Shakespeare IBAIZABAL

244 orrialde
9,07 euro

SHAKESPEAREREN "HAMLET" ETA KITO

Juan Garzia Garmendiak itzuli du oraingoan euskarara William Shakespeareren "Hamlet Danimarkako Printzea", eta honakoxea utzi nahi izan du garbi berak eginiko lana aurkezterakoan: "Hau Hamlet da, Shakespearerena: 'gainerakoz, isiltasun'". Antzerkian eta bizitzan, pertsonaia interesgarria ez delako pieza batekoa, eta Hamlet ere ez, pieza askoren "puzlea" baizik, alegia aldakortasun atzemangaitza duen pertsonaia. Eta besteak beste, eta aldaketak aldaketa, ez omen da erraza bereizten noiz Hamlet hala den, izan, eta noiz itxura egiten ari den soilik. Kontzientziaren zalantza da haren drama, kontzientzia hitza bietara harturik: oharrena, batetik (objektiboaren eta subjektiboaren arteko lotura); eta zentzu morala, bestetik.

DISKOA

ADOS
GOR
12 kanta
14,10 euro

EDURNE ETA STELLAREN HIP-HOP ETA RAP-A

Hemendik At! taldeko partaide bezala ezagunak egin ziren Edurne Arizu eta Stella Berzalen elkarlana da "Ados", hip-hop eta rap doinuak oinarri harturik osatutako hamabi kantutako CDa. Neoliberalismoak eragindako globalizazioaren aurkako lana da beraia. Kantu gehienek musika eta hitzak egin dituzte -egia esan, Marino Goñiren "Aro" eta Iker Sádabaren "Maéva"

ez beste guztiak-, eta euskara baldin bada ere diskoan entzuten den hizkuntza nagusia, besteak beste, katalanera, ingelesez eta portugesez ere entzuteko parada eskaintzen du Adosek. Kanten izenak? "Nire bizitza", "Je! Mou-te", "Ados nago", "Horiya", "Ilegala", "Ezbai", "So Far Away From Me", "Egunabarrean", "Ez ixildu ez", "Aro", "Maéva" eta "Tamata".

ARRIGORRIAGA, otsailak 7**Antzerkia**

Basauriko Kolore konpainia izango da "Andre-bideak zirkuituak" ekimenak jasoko duen talde gonbidatua. Sarrerak 3 eurotan izango dira salgai.

19:30
Lopbo aretoa

DEBA, otsailak 7**Musika**

Susana Seivanek, Galiziako folk tradizionala hainbat musika estiloen eraginarekin nahasten du eta horrela, ikuskizunari freskotasuna eta orijinaltasuna eranstea lortzen du.

22:30
Zubeltzu aretoa

LASARTE, otsailak 8**Txotxongiloak**

Xilipurdi taldeak "Babazabal majikoak" lana eskainiko du haurrentzat. Sarrera doakoa da.

18:00
Manuel Lekuona kulturunea

IRUN, otsailak 6**Hitzaldia**

Txingudi ikastolan gurasoentzako hitzaldiak prestatu dituzte. Oraingoan, "Hezkuntza matematikoa informazioaren munduan" hitzaldia eskainiko du EHUKo irakasle den Jesus Maria Goñik.

19:00
Ikastolako bideo aretoa

ARRASATE, otsailaren 14a arte**Lehiaketa**

Mondragon Unibertsitateko kirol zerbitzuak argazki lehiaketa antolatu du. Lanak bertan aurkeztu behar dira.

GASTEIZ, martxoaren 30a arte**Erakusketa**

"Joan Miró: Exposición de cámara" erakusketan, "Femme dans la nuit" izeneko obra eta Miróren litografien aukeraketa bat, guztiak Arabako Artiumeko fondoetakoak, ikusi ahal izango dira.

Artium museoa

ZUMARRAGA, otsailak 7**Antzerkia**

Antzerkiola Imaginarioaren eskutik, "Mundopolski: erreboltaren ziaboga" antzezlanak ikusteko aukera izango da.

22:30
Antzokia

IRUNEA, otsailak 8**Kontzertua**

Eguzki Irratiaz 20 urte betetzen ditu eta hori ospatzeko kontzertu egitarau zabala prestatu du: Tijuana in Blue, Gari, Betagarri eta Selektah Kolektiboa.

Sarrera: 9 euro.
21:30
Anaitasuna pabillioia

AZKOITIA, otsailaren 21a arte**Kartel Lehiaketa**

Emakumearen Egunerako kartel lehiaketarako gaia eta estiloa libreak dira, baina leloari garrantzi handia emango dio epaimahaiak. Lanak Urola Kostako Emakume Taldeari bidali behar zaizkio.

139 posta kutxa, 0720 Azkoitia

BURLATA, otsailaren 18a arte**Erakusketa**

Javier Garretaren "Marruecos, Alto Atlas: valles, pueblos y gentes" argazki erakusketa izango da ikusgai.

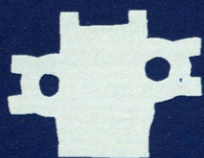
Kultur aretoa

Agendarako deialdiak hogeai egun lehenago bidali 943 37 34 03 faxera

Agenda: KATIXA GARATE

Argitalpen honen edizioan lankide:

En la edición de esta publicación colabora:

kutxa

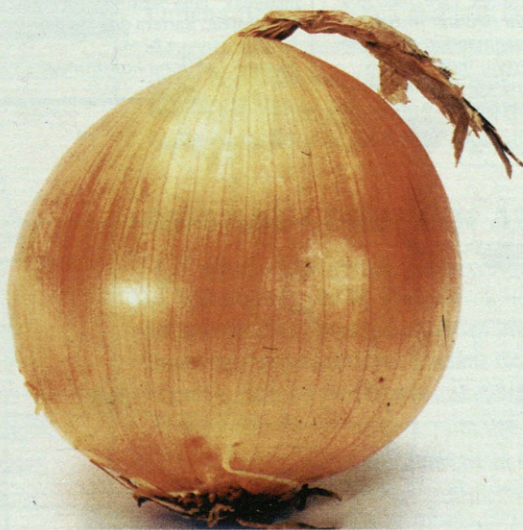
gizarte ekintza
obra social

Hamaika onura dakarkiote liliazeoen familiakoek gizakiaren osasunari, greziarren garaian ere bazekiten hori. Gaur egun, oraindik probetxu handiagoa ateratzen da landare hauetatik.

ESTUASUNAREN LILITEGIA

Gaur egungo sendagile homeopatikoen modu berriak bezala, Homero poeta grekoak liliazeoen familiako *Allium* generoko landare jendearen onurak goraiatu zituen. Genero honetakoak dira tipula, porrua, baratxuria, tipulina eta abar. Gorputzaren bizigarri, kolesterolaren arerio, hipertentsio baretzaile, onddo eta beste bizkarroien aurkari eta antiseptiko izateaz gain minbiziari aurre egiteko gai omen dira. Baratxuri asko jaten duten Italia eta Espainiako eskualde batzuetan arteriosklerosiaren eragina dezente apalagoa omen da.

DANI BLANCO

Porlan artean bizi direnen gaur egungo gaitzik okerrenetakoari, estres estuari aurre egiteko landare artean lan pixka bat egitea bezalakorik ez omen denez, liliturgia edo baratze zaintzearen onura gehitu beharko genioke aurreko zerrendari. Gero eta bariatate gehiago lantzen dira. Betiko lurpeko erreserbak soilik beharrean genero honen hostoak, loreak eta fruituak jateko ohitura zabaltzen ari da eta apaingarri gisa erabiltzen diren bariatateak ugartzen ari dira. Nolanahi ere, gu lilitzeko liliazeoak ●

◆ JAKOBA ERREKONDO
mandio@zerain.com

O S A S U N A

Minbizia duten gaixoen elikadura oso garrantzitsua da, elikadura on batek biziraupena nabarmen luzatu diezaieke. Horretan laguntzeko, liburu bat argitaratu berri dute.

MINBIZIA DUTENEN SUKALDARITZA

Sukaldeko errezetak eta Autola-guntza gaixo onkologikoen "tzat", horixe da Pharmacia Oncology erakundeak babestuta eta Espainiako Onkologia Elkartearen laguntzarekin argitaratu berri den liburuaren izena. Liburua ez da saltzen liburutegietan, baina eskuratu nahi duenak, www.pharmaciapain.com web gunean aurkituko du.

Errezeta eta aholkuen autorea Francisca Ruiz erizaina da, Kataluniako Ospitale Orokorrekoa, eta liburu osatzeko Miguel Seguí eta Mª Luisa de Cáceres doktoeen laguntza izan du. Gidaliburu guztiz praktikoa da minbiziak jota dauden gaixoentzat, eta baita horien familiarrekoentzat eta zaintzaileentzat ere,

batik bat ikuspegi praktikotik landu dagoelako. Hiru zati, argi eta garbi definituta, bereizten dira liburuan: Elikadura egokiak mesede egiten dio tratamenduari; Egoera zail bati aurre eginez; eta Janariaz disfrutatzeko errezetak. Horiek dira hiru zati horien izenburuak.

Minbizia diagnostikatzen zaien pertsona gehienek tratamendu gogorrak jasaten dituzte, eta kasurik gehienetan (ikerketa batzuetan %90eraino iristen direla aipatu izan da), gaitzak desnutriziora eraman dezake gaixoa. Nutrizio egokia duten paziente onkologikoen hobeto erantzuten diote tratamenduari eta beren biziraupena ere handiagoa da. Giza minbizien sorrerako faktoreak asko eta oso diferenteak diren arren

JOXE LACALLE

(tabakoa, alkohola, kutsadura, faktore genetikoak eta abar), elikadura funtsezkoa da. Beraz, ongi jatea ezinbestekoa da, eta urrezko araua gantzen ahoratzea kaloria guztien %30era murriztea da ●

◆ JABIER AGIRRE

Zumaiatik Zarautzera: kresal usaineko mahasti artean

Neguak askotan asteburuko txangoak nahikoa izorratzen ditu, euria, haizea eta hotza, denak batera oparitzeko gai delako. Zarauztik abiatu eta Zumaiara egingo dugun ibilbide hau ordea, negu gorrian ere egin dezakegu. Apenas aldaparik igaroko dugun eta zorua ez du lokatz askorik. Itsas ondotik goazenez haizeak joko digu adarra beharbada. Baina, Gipuzkoako itsasertz honek merezi du bisita, eta baita mahastiek eta txakolinak ere.

■ Mahastiak bidelagun izango ditugu, txakolinaren lurretan sartu baikara. Eskuinean Zarauzko hondartza eta Donostialdea.

■ *Ibilbidea erraza da eta itsasoa eta mahastiak lasai asko gozatzeko aukera izango dugu.*

Ibilbidea hasi orduko aldapari helduko diogu gogor, baina gorputza abian jartzeko besterik ez dela segituan ohartuko gara, gaina azkar harrapatuko baitugu. Gainera heldu baino metro batzuk lehenago ordea, gelditzeko bi aitzakia topatu ditugu: Zarauzko herriaren eta hondartzaren ikuspegi ederra eta 1705eko Santa Barbara ermita. Bideari jarraitu eta zertxobait igo ondoren itsasoa agertuko zaigu gure eskuinaldean. Itsasoaz gain hainbat baserri eskuinteko maldan eta beste hainbat txakolin ekoizle. Bizilekuen itxura eta ataria ikusi besterik ez dago ohiko baserriak ez direla konturatzeko. Konparazioa eskasa bada ere, ikuspegi honek garai batean telebistaz ematen zuten “Falcon Crest” telesaila dakarkigu gogora. Getaria arteko bidea jarraitu behar dugu eta ordura arte nahikoa entretenimendu izango dugu, batez ere eskuinaldera dugun paisajeaz gozatzeko. Bideaz ez dugu inolako aitzakiarik, maldarik ez dago eta haur kotxea ere bultzatzea daiteke bide honetan. Akordatzerako bidea bukatu egingo zaigu eta Garate tontorrera eramaten duen errepidearekin bat egingo dugu. Getariatik oso hurbil gaude eta bertara jaitsiko ez bagara ere,

beherantz hartuko dugu. Kontuz bide honetan, mahastiei eta itsasoari lasai begira aritu baikara orain arte eta orain, trafikoa handia ez bada ere kotxeak nagusi diren errepidean goaz, bazterbiderik gabeko bidean. Askizu begi bistan daukagu eta baita mahasti bikainak eta

■ *Konponketa beharrean da Askizuko eraikin hau.*

Akarregi Txiki txakolindegia ere. Eraikinen aurretik pasa eta eskuinaldean Getariara jaisteko bidea dagoela ikusiko dugu. Ez goaz baina, Getariara. Jo ezkerredera, Askizuko galtzadara. Metro gutxitan bada ere galtzada erromatarra zapalduko dugu. Bide hau ez zuten erromatarrek eraiki ezta erabili ere, baina Santiagora kostaz abiatzen ziren erromesek erabiltzen zuten. Galtzada errepide azpian ezkutatuta geratu da. Maldan gora metro batzuk egin eta Askizura garamatzan asfaltozko errepidera aterako gara. Eskuinaldera jotzen badugu San Prudentzio ermita ezagutuko dugu eta baita han dagoen jatetxea ere. Eskuinaldeko bideari kasurik egiten ez badiogu eta ezkerredera joz gero, asfaltozko bideari segika mahasti ederrak ikusiko ditugu, baita baserritarra ere hosto artetik guri begira. Askizu ikusi dugu eta baita Azti baserria ere. Maldan gora egin behar dugu bide zartatuan eta zakurrak alde eginak ez badira behintzat, diosala egingo digute. Ez izan ordea beldurrik, ikusi genituen bi zakurtxoek gu baino beldur gehiago zuten-eta. Beldurgarri egin ziguten zaunka, baina baserriko lehen solairuko leihoetik!

NAGORE IRAZUSTABARRENA

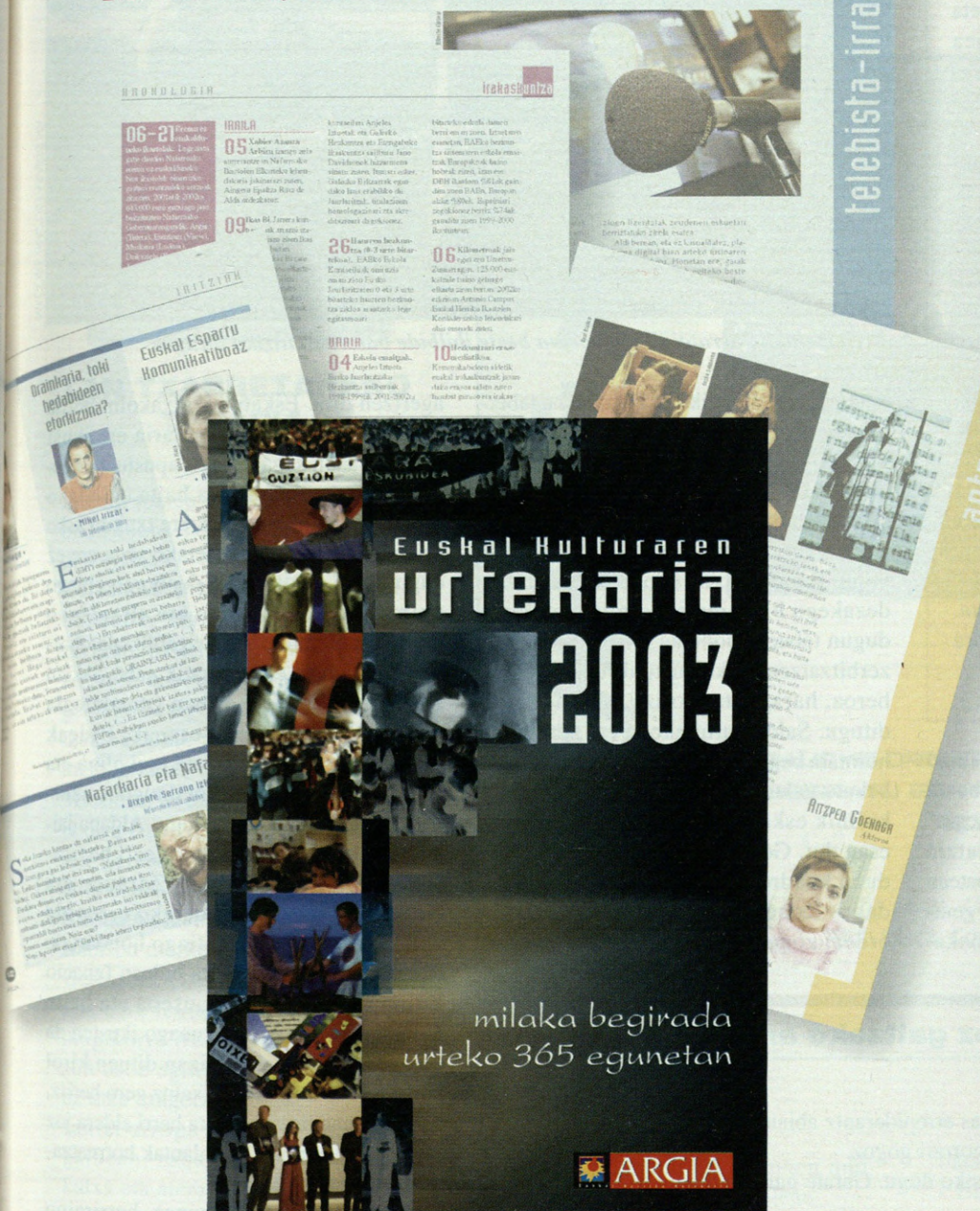

Euskal Kulturaren urtekaria

2003

- Urte osoko kronologia • Estatistikak • Hemeroteka •
- Sinadurarik garrantzitsuenen iritziak •

DISEINU BERRI, ERABILGARRI ETA ARE ERAKARGARRIAGOAN

- jakintza kulturala
- administrazioa
- antzerkia
- arteak
- bertsolaritza
- dantza
- euskalduntze-alfabetatzea
- euskarri elektronikoak
- hizkuntzalaritza
- irakaskuntza
- kulturgintza
- literatura
- musika
- normalizazioa
- prentsa
- telebista-irratia
- unibertsitatea
- zinema

EUSKAL KULTURAREN AURKIBIDEA

- Kultura, aisia eta ikuskizun munduko 8.000 erreferentziatik gora
- Erakunde, enpresa, elkarte eta norbanakoak
- Helbideak, telefonoak, web orrialdeak eta e-postak

■ Itzulera

Zarauztik Zumaiaarako bidea egin ondoren, aukera bat baino gehiago dugu.

✓ Bidea motza eta erraza iruditzen bazaizu, beste hainbeste egin bide beretik itzuliz.

✓ Kostako errepideari heldu eta Zarautzera itzul gaitezke. Paisajea pribilegiatua da, bide guztian itsasoa ikusten baita, baina ez ahaztu trafiko handiko errepidea (N-634) dela. Zumaiaarak, getariarrak eta zarauztarrak ohituta daude oinez ibiltzen, baina zenbaitentzat estresatzeko modu egokia izan daiteke. Egin kontu itsasoari. Marea goian denean eta itsasoa haserre dagoenean, olatuak errepidera heltzen dira.

✓ Zumaiaetik Zarautzera bitartean aipatutako errepidetik autobusak ibiltzen dira. Autobusa tren geltokian duzu. Tren geltokia Zumaiaarantz doan errepidea jarraitu eta laster dago Urola zeharkatzen duen zubia igaro eta 300 bat metrotara. Noski, tren ez ere itzul gaitezke Zarautzera. Astegunetan ordu erdiro izaten dira eta asteburuetan orduero ●

Zaunka orkestraren ondoren, Askizu eta han San Martin eliza. Parean beste eraikin bat aurkituko dugu "Serorategia" izkribu handia etxeko horman idatzia duela. Orain ez dakigu, baina garai batean ziur elizako giltzak hemen aurkituko genituela. Atsedenaldira bat egin eta moka-

■ Getariako "arratoia" eta portua beste ibilbide baterako utziko ditugu.

dutxo bat jateko irrikitan gara, baina tabernara heldu aurretik iturrira egin dugu itzulia eta Askizuko aterpetxea eta frontoia bisitatu ditugu. Itsasoari begiradaxo bat ematea ere ez legoke gaizki. Orain bai, orain tabernako egonalditxo irabazi dugu. Egonditxo egonditxo luze bihur dezakegu bidearen ezker aldean topatu dugun taberna honetan eta ez diogu hori zerbitzatzen makal aritu direlako. Salda beroa, haragi eta txorizo egosia eskatu ditugu. Salda hartutakoan eta tabernako hormara begiratu dugunean oharitu gara, ia bekatu galanta egin dugula; ez dugu txakolinik eskatu. Ia bekatua egin dugula esan dut. Getariako itsasertza erakusten duen koadro handia hormatik zintzilik dago. Koadroko itsasertza berezia da ordea: zonaldeko txakolin marka ugari

agertzen dira. Eskatutako txakolin botila hustutzen ari garela segalaria ere ikusi dugu. Erasun segalariaren apustuak ikusgai dira argazkietan eta baita egindako saioetako egunkari zatiak ere txukun asko kristalez babestuta. Benetako sega ere ez dago urruti. Uste baino denbora gehiago egin dugu jan-edanean eta altxatzeko ordua da. Berandu samar gabiltzala ohar-tuta, baina hala ere, presarik gabe Askizu zeharkatu dugu ezkerrean ganadutegia dugula eta eskuinean etxeak. Bideak eskuinaldera egiten du eta txakolina eta segalaria hitzetik hortzera ditugula, akordatzeko Zumaia ikusi dugu. Aldapa jaitsi aurretik merezi du paisajeari begiratzeari. Hor behean dago Zarautz eta Getariatik datorren kostako errepide ondoko hondartza: Santiago hondartza. Hondartzatik herri aldera bidean Ignacio Zuloaga pintorearen museoa eta baita Santiago ermita ere. Urrunago ikusten da aldeko eta kontrakoak izan dituen kirol portu berria. Begirada altxatuz gero berri, itsas gainean itsasargia eta herri aldera joz gero, San Telmo eliza galantak hormatza-rrak erakutsiko dizkigu.

Eguerdia heldu zaigunez, herriraino joan eta lasai ederrean bazkaldu dugu. Bazkalondan tren geltokira hurbildu gara eta Zumaiaetik Zarautzera bidea egin dugu, oraingoan itsasorik ikusi gabe, baina beste txoko eder batzuk leihotik begiztatuz ●

◆ ONINTZA IRURETA

■ Bidean ez galtzeko argibideak

✓ Zarauzko parrokiatik Meagas errepiderantz abiatu eta 100 bat metrorara sartu eskuinaldera, eta heldu aldapa gogorrari gogoz.

✓ Segi bideari eta itsasoa ikusiko dugu. Garate gainera doan GI-3391 errepidera helduko gara.

✓ Behera hasi, Getaria aldera. Hilerri parean ezker aldean hartu eta Akarregi Txikiraino joan. Ezkerrean hartu eta Askizuko galtzadan behera egin.

✓ Askizura garamatzen errepidera aterako gara.

✓ Askizu bistan da eta ezkerrean egin. Azti baserria ondoan izango dugu.

✓ Biderari jarraitu eta Zumaia bistan dugula kostako N-634 errepide ondora iritsiko gara ●

Denbora-pasak

Kike Amonarritzen
Umorea

LAN TXARRETARAKO TERAPIA

Lanera joatea beti da pisua, baina badira lana jasangaitza bihurtzen den egunak.

Zure lanean kokoteraino baldin bazaude, munduko pertsonarik zorigaiztokoena zarela uste baduzu edo lanean egun bakar bat gehiago ezingo duzula jasan iruditzen bazaizu, proba ezazu honako metodo hau.

Metodoa oso sinplea da: lanetik etxera itzultzen zarenean sar zaitetz gertuen duzun botikara eta eros ezazu ondesteko termometro bat, baina izan dadila Johnson and Johnson markakoa.

Gero zoaz etxera, itxi atea, telefonoa bere lekutik kanpora utzi eta mugikorra itzali. Terapia lasaitasun osoz egin behar da, eta inork ez dizu eragotzi behar.

Jantzi arropa erosoak, etzan ohe gainean, zabaldu termometroaren kutxa eta atera azalpen orria. Irakur ezazu arretaz eta honako ohar hau topatuko duzu: "Johnson and Johnson-en ondesteko termometro guztiak banaka eta pertsonalki testatuak izan dira".

Hori irakurri eta errepika ezazu 10 aldiz ozen: "Ni bai zorioneko ez

FRATEX

2AZPIAK
BATMAN

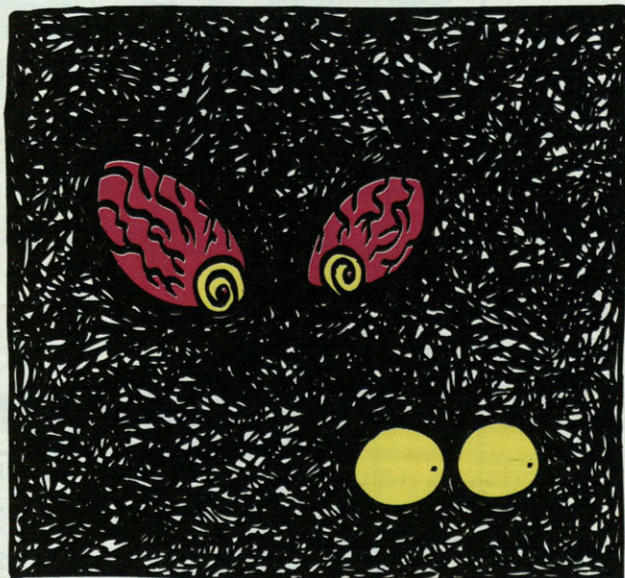
naizelako lanean ari Johnson and Johnson-en kalitate kontrolean".

JAINKOA ETA ADAN

Jainkoak Adan deitu zuen eta zera esan zion:

- Seme, bi albiste ditut zuretzat;

ILUN GOROTZA

Oso iluna

**GAUEKO ORDU BIAK ZIREN, LEIHOTIK
BEGIRATU ETA KANPOAN DENA ILUN
GOROTZA!**

Noche negra. / On n'y voit que dalle /
Pitch black. Couldn't see dog's balls

bata ona eta bestea txarra.

- Esadazu ona lehenik -erantzun zion Adanek-.

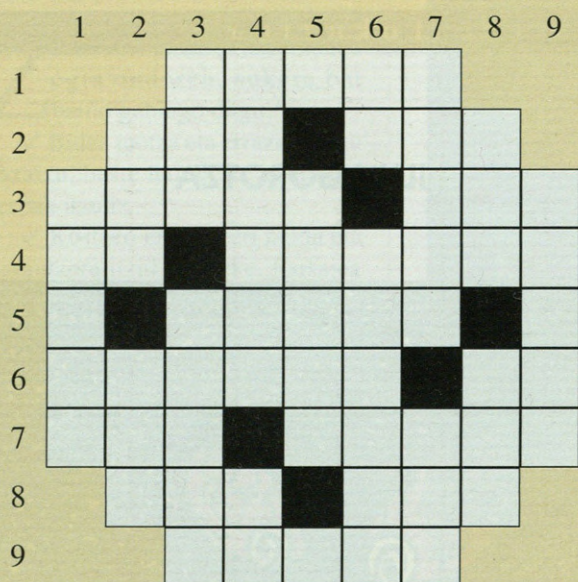
- Bi opari egin behar dizkizut: garun bat eta zakil bat.

- Oso ongi! Milesker jauna! - Adan zorutzen-... Eta txarra???

- Ez duzu biak batera erabili ahal izateko behar adina odol.

Hitz gurutzatuak

EZKER ESKUIN

- 1.- Bizkaiko herria. 2.- Su. Bizkaiko mendia, hegazkin istripu
baten lekuko izandakoa. 3.- Jirak. Ohorezko hitz.
4.- Zintzo. Zuhaitz mota. 5.- Kontsonantea. Putreak.
Azkeneko letra. 6.- Pisu txikikoak. Musika nota.
7.- Ekarri aditzaren erroa. Karrika. 8.- ...tak, erlojuaren hotsa.
Infusio mota. 9.- Aisialdia.

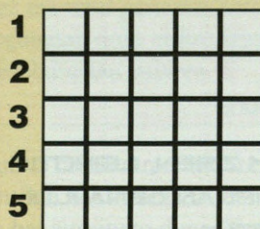
GOITIK BEHERA

- 1.- Zilindro txikiak. 2.- Edaro alkoholadun. Norat atzizkia.
3.- Bizkaieraz, sobera. Asiako estatua. 4.- Eroan.
Modu atzizkia. 5.- Iodoaren sinbolo kimikoa. Nasak, moileak.
Sufrearen sinbolo kimikoa. 6.- O birritan. Beldurti, izuti.
7.- Adi ezak! Bizkaiko ibaia. 8.- Zilbor. Harria.
9.- Hitlerren jarraitzailea.

Ekar bosteko hori!

Ezker eskuin eta goitik behera,
zenbaki bakoitzean hitz bera
aterako zaizu

1 2 3 4 5

1. Japoniako hiriburua. 2. Osoro.
3. Musulmanen liburu sakratua.
4. Dardara. 5. Pl, zangoaren atala.

Letra Zopa

A	B	U	L	B	O	E	R	R	A	K	I	D	E	O	A
U	E	H	N	L	H	A	N	Z	H	I	H	A	R	J	O
L	B	I	Z	K	A	R	M	U	I	N	A	N	R	S	L
E	M	H	U	D	J	A	G	E	J	N	E	K	E	H	A
B	E	R	O	L	O	S	N	G	I	B	B	I	F	N	F
E	H	O	S	I	G	O	L	U	H	S	E	U	L	J	E
R	N	E	B	P	U	Z	M	O	A	O	D	A	E	H	Z
E	J	R	I	G	K	R	D	A	L	B	E	N	X	O	T
Z	E	N	T	Z	U	M	E	N	A	L	L	O	U	G	N
N	S	N	O	B	A	O	H	S	I	T	U	S	A	H	E

Aurki itzazu
nerbio-siste-
mari loturi-
ko 8 hitz.
Hitzak
ezker
eskuin,
goitik
behera
edo
diagonalean
azalduko
zaizkizu

Aurreko asteko soluzioak

P	U	J	R	U	N	I	H	P	L	N	A	J	E	O	H
O	R	E	S	B	O	B	B	Z	A	D	O	R	R	A	
S	U	J	A	K	U	A	J	O	T	I	Z	A	H	U	N
T	M	N	E	R	B	I	O	I	R	A	G	J	N	E	A
K	E	H	L	O	P	Z	H	I	B	R	I	N	I	B	L
B	A	M	R	A	J	A	B	A	H	E	H	K	G	E	S
A	H	O	K	O	N	B	N	A	H	O	G	N	H	E	S
R	E	N	R	J	E	A	U	Z	I	N	E	S	A	B	A
T	L	R	I	D	O	L	D	A	G	T	H	A	S	G	S
E	R	O	S	M	J	L	O	B	I	D	A	S	O	A	J

8ko txikian

1. Erauntsi. 2. Igeltsua. 3. Etxegile. 4. Hazparne.
5. Arranke. 6. Bekaduna. 7. Inuzenta. 8. Aratxeak.
9. Eskantzu. 10. Gezurrak. 11. Igarpena. 12. Istilaga.

				⬤	E	⬤	B	⬤	E	⬤	U	⬤
				O	R	I	A	⬤	L	I	R	A
				⬤	A	N	T	Z	E	R	K	I
⬤	I	⬤	O	B	O	E	A	⬤	A	I	A	
I	Z	U	G	A	R	R	I	A	K	⬤	R	
⬤	A	L	A	K	⬤	A	N	⬤	A	N	A	
I	K	U	S	I	A	⬤	A	I	S	E	⬤	
⬤	I	⬤	U	⬤	L	A	R	⬤	L	U	R	
B	A	I	N	U	A	⬤	T	S	E	⬤	A	
⬤	K	R	A	K	⬤	L	A	I	A	R	I	

Hitz gurutzatuak

Ezker eskuin: 1. Bakio. 2. Lau. Oti. 3. Gaika. Zin. 4. Ar. Etsaia. 5. L. Iraun. H. 6. Ausart. II. 7. Ira. Isila. 8. Ate. Une. 9. Saiak.

Goitik behera: 1. Galai. 2. Lar. Ura. 3. Bai. Isats. 4. Aukera. Ea. 5. K. Atari. I. 6. Io. Sutsua. 7. Otzan. Ink. 8. III. Ile. 9. Nahia.

K	A	B	U	L
A	R	A	N	A
B	A	I	A	K
U	N	A	I	A
L	A	K	A	R

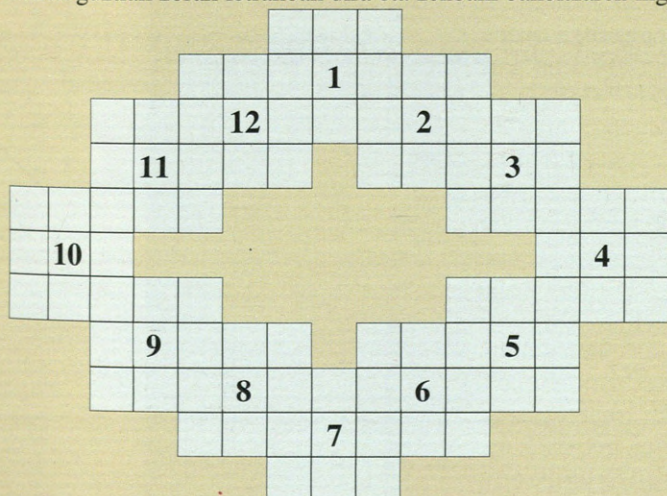
Hitz Gezidunak

	Pilotarien sindikatua	▼		Iparretarrak	▼		Milikatu	▼		Doi	▼		Azkenekoa
	Asezina			Haiek			Erne!			Kontsonantea			
	▶			▼			▼			▼			▼
	Errep., txori mota	▶			Dago	▶			Euskal fonema	▶			
	Argazkiko instrumentua				Gaitz mota				Bizkaiko herria				
Lezoarra	▼	Aizturak	▶	▼									
... hartu, gorrotatu		Tenorean											
▶		▼					Errep., gorotza	▶			Bokala	▶	
							Alde				Ezintasuna		
Eragiketa aritmetikoa	▶						▼			Noren atzizkia	▶	▼	
Bizkaieraz, loreak										Urteen kopuru			
▶					Hari multzoa	▶				▼			
					500								
(erro) Ekarri	▶				Ematen du	▶	▼						Modu atzizkia
Frantziako ibaia					Aluminioa								
▶				▼		Kanpo, landa	▶			... egina, total egina	▶		▼
						Bokala				Kontsonantea			
Larrua	▶					▼	Bizkaieraz, erne	▶	▼				

Irudia: Musika tresna

8 ko Txikian

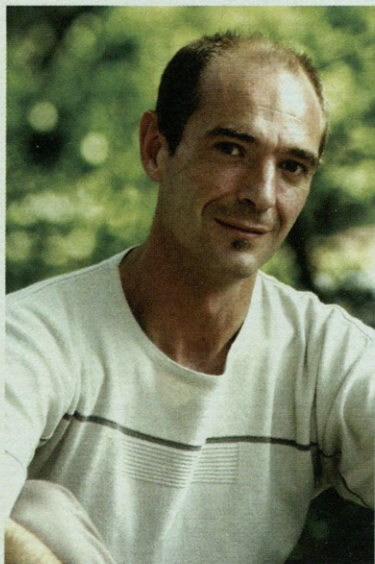
Erantzun guztiak zortzi letrakoak dira eta zenbaki bakoitzaren inguruan kokatu behar dira. Hitzak ordu orratzen arabera bideratu behar dira, beti ere zenbakiaren gaineko lauki txikitik abiatuta.

- 1.- Elizaurreak
- 2.- Oniritzia eman
- 3.- Salaketa egin du
- 4.- Bizkaiko udalerria
- 5.- Herrialde arrotza
- 6.- Mugimendu txikiak
- 7.- Fabrika, lantokia
- 8.- Fruituak
- 9.- Jateko pasta mota
- 10.- Orri baten alde bakoitza
- 11.- Eredu baten araberrako jantzi
- 12.- Betortza

SALDA BALEGO...!

ALBERTO ELOSEGI

ANDONI EGAÑA

“Baina ezagutzen duguna, ezagutu uste duguna areago, ez da gure ingurutxo baina. Eta ezagutzen duguna ondorengoei erakutsi ahal izateko, propio eta sekulako ahaleginak egin behar dira. Umeak hartu eta "nire" Galdakao erakustera eramane Eguberriak aldera. Aitzitik, bestelako Galdakao hori, hain bestelakoa zeia "beste" Galdakao batez mintza gaitezkeen, egunero ikusten eta ikasten dute, eurentzat modu atsegin eta erakargarrian”

Seme-alabak urrun sentitzen ditut zenbait txiki-keriatan. Eta pipertu ere egin izan naiz "salda" edo "gazta" esaten sumatu ditudalarik. Guk beti "saldaa" eta "gaztaa" esan izan bait dugu.

Nola idazten den besterik da; baina esan, hala esan izan ditugu. Eta ikasle ere izan nintzen, lanbroturik baina gogoan daukat Koldo Mitxelenaren azalpena: bokalen artean "n" bat izango zuten hitz horiek eta beste gehiagok garaien batean. "Gaztaa" k galdu du, baina "gaztanberak" eutsi egiten dio fonema galduari. Umeek barre egiten didate zerbait zuzentzen hasten natzaielarik, eta neuk ere, irakasle papera ez hartzearen, jolasean eta txantxatan esaten dizkiet esan beharrekoak.

GALDAKAOREN bokalen arteko "n" arekin antzeratsu gertatu da. Baina Galdakaoarekin gertatu dena ez da txantxetan hartzekoa. Edo niretzat behintzat ez. Lehengoan telebistaz ikusi nuena, niretzat, Galdakao ezezaguna zen. Operación Triunfo programaren azkena zela eta bertako alaba Ainhoari babesa erakustera kaleratu zen herria, trumilka kaleratu ere, oihi eta argazkien artean. Barkatuko ahal didate han ez ziren herri-tarrek "herria" hitza hain modu erabatekoan erabili izana! Batzuentzat eta batzuetan balio duenak besteetan eta besteentzat ere balio behar luke ordea. Harriturik, larriturik begiratu nion pantailari. Hura ez zen "nire" Galdakao. Nirea, urteroko bertso-saioaren hura da; Arkaitz Estiballesena, Oier Zearra eta Bikanditarrena, potxoloka musu bat ematera hutsik egin gabe hurbiltzen den amona euskaldunarena.

Larritu egin nintzen, eta nire buruaz haserretu, galdakaoarrek ez bait dute errurik. Larritu, aginte-sistemen sofistikazioaren handiak ohargabeen garamatzalako hondamendira. Itsasuntzi pitzatu batekin zer egin ez dakiten berberek oso ongi asmatu dute guri pitzadurak nola eragin eta baita gure artekoak are gehia-

go nola arrakalatu ere. Alferrik dira jota keirabaziarre eta libreadhesioak. Eural irabazi dute, gure gizartean arrotz behar genukeena hain natural itsasten asma-tzearekin. Sofistikazioaren maila gorena bait da naturaltasuna.

ETA haserretu egin nintzen, nire buruarekin, geure zilborra dugula jomuga konturatzean. Askotan aitortzen dugu bertsolariok, gure zorietan zoriene Euskal Herria ongi ezagutzean datzala. Baina ezagutzen duguna, ezagutu uste duguna areago, ez da gure ingurutxo baina. Eta ezagutzen duguna ondorengoei erakutsi ahal izateko, propio eta sekulako ahaleginak egin behar dira. Umeak hartu eta "nire" Galdakao erakustera eramane Eguberriak aldera. Aitzitik, bestelako Galdakao hori, hain bestelakoa zeia "beste" Galdakao batez mintza gaitezkeen, egunero ikusten eta ikasten dute eurentzat modu atsegin eta erakargarrian.

Ez diet umeei txantxetako gaztakorik emango, salda esaten badute. Ez gaude huskeriatarako ●

www.gureagenda.com

Euskal Herriko kultur agenda

"Zer egin dezaket asteburuan?"

"Non eskaintzen dituzte antzerki ikastaroak?"

"Non eta noiz jotzen du nire talde gogokoenak?"

gureagenda
2001-11-21 Asteazkena

gure agenda

- ☐ Gure gomendioa
- ☐ Agenda egunez-egun
- ☐ Bilaketak
- ☐ Informazioa bidali
- ☐ Ohar eta iritziak
- ☐ Gure Agenda
- ☐ Kulturaren Aurkibidea

Bilaketa

☐ bilaketa aurreratu ☐

egunero

www.argia.com

INFORMAZIOA JASOTZEKO TRESNA

- Antzerkia, dantza, musika, erakusketak, kontzertuak, lehiaketak, bertsolaritza, hitzaldiak, ikastaroak, literatura, jardunaldiak...
- 6 hilabeteko aurreikuspenak eta artxiboa
- Euskal Herri osoko informazioa

INFORMAZIOA EZAGUTARAZTEKO TRESNA

Zure informazioa "Gure Agendan" automatikoki agertzea oso erraza da:

1. "Informazioa bidali" tekla sakatu
2. Sarrera gakoa lortu
3. Informazioa bidali

Argibide gehiago: agenda@gureagenda.com

BENITO

Lertxundi

Hernanin otsailaren 15 ean

HERNANIKO KIROLDEGIAN • Gaueko 10:30ean

Antolatzailea: **dobEra**
EUSKARA ELKARTEA

Hernaniko Dobera Euskara Elkartea

Sarrerak salgai _____
HERNANI: Kitto taberna, Oindi taberna eta Lete liburudenda
DONOSTIA: Frudisk eta Bilintx